

sada nástrojů pro učitele

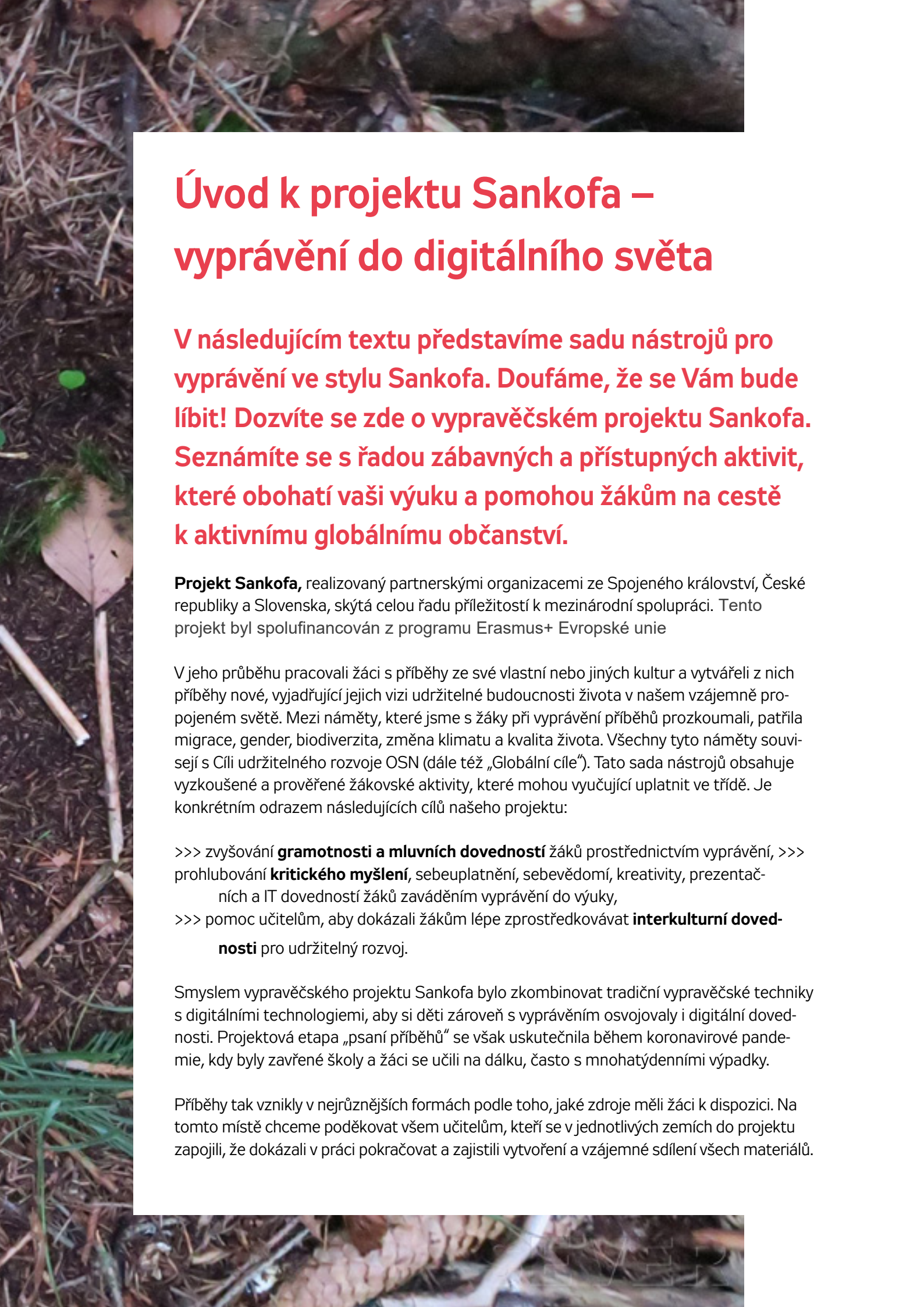
SanKofa

VYPRÁVÍME PŘÍBĚHY
PRO DIGITÁLNÍ ÉRU

SANKOFA znamená v ghanském jazyce Twi „vrať se pro to“. Náš projekt se ohlíží za jednou z nejstarších forem lidské komunikace, vyprávění. Prostřednictvím vyprávění naši předkové předávali moudrost a hodnoty pro to, aby se nám všem na této planetě žilo lépe. Obracíme pozornost zpět k příběhům z celého světa, které mnohdy vyjadřují překvapivě podobné hodnoty a vyzdvihují podobné dovednosti, abychom přispěli k hledání řešení našich nejnaléhavějších výzev dneška, abychom přispěli k udržitelnější budoucnosti pro všechny.

The background of the page is a photograph of a forest floor, showing dry leaves, twigs, and some green moss or small plants. The image is slightly blurred, giving it a natural, organic feel.

Úvod k projektu Sankofa – vyprávění do digitálního světa

V následujícím textu představíme sadu nástrojů pro vyprávění ve stylu Sankofa. Doufáme, že se Vám bude líbit! Dozvíte se zde o vypravěčském projektu Sankofa. Seznámíte se s řadou zábavných a přístupných aktivit, které obohatí vaši výuku a pomohou žákům na cestě k aktivnímu globálnímu občanství.

Projekt Sankofa, realizovaný partnerskými organizacemi ze Spojeného království, České republiky a Slovenska, skýtá celou řadu příležitostí k mezinárodní spolupráci. Tento projekt byl spolufinancován z programu Erasmus+ Evropské unie

V jeho průběhu pracovali žáci s příběhy ze své vlastní nebo jiných kultur a vytvářeli z nich příběhy nové, vyjadřující jejich vizi udržitelné budoucnosti života v našem vzájemně propojeném světě. Mezi náměty, které jsme s žáky při vyprávění příběhů prozkoumali, patřila migrace, gender, biodiverzita, změna klimatu a kvalita života. Všechny tyto náměty souvisejí s Cíli udržitelného rozvoje OSN (dále též „Globální cíle“). Tato sada nástrojů obsahuje vyzkoušené a prověřené žákovské aktivity, které mohou vyučující uplatnit ve třídě. Je konkrétním odrazem následujících cílů našeho projektu:

>>> zvyšování **gramotnosti a mluvních dovedností** žáků prostřednictvím vyprávění, >>> prohlubování **kritického myšlení**, sebeuplatnění, sebevědomí, kreativity, prezentačních a IT dovedností žáků zaváděním vyprávění do výuky,
>>> pomoc učitelům, aby dokázali žákům lépe zprostředkovávat **interkulturní dovednosti** pro udržitelný rozvoj.

Smyslem vypravěčského projektu Sankofa bylo zkombinovat tradiční vypravěčské techniky s digitálními technologiemi, aby si děti zároveň s vyprávěním osvojovaly i digitální dovednosti. Projektová etapa „psaní příběhů“ se však uskutečnila během koronavirové pandemie, kdy byly zavřené školy a žáci se učili na dálku, často s mnohatýdenními výpadky.

Příběhy tak vznikly v nejrůznějších formách podle toho, jaké zdroje měli žáci k dispozici. Na tomto místě chceme poděkovat všem učitelům, kteří se v jednotlivých zemích do projektu zapojili, že dokázali v práci pokračovat a zajistili vytvoření a vzájemné sdílení všech materiálů.

Obsah

Úvod

Vypravěčské zdroje Sankofa	6
Jak pracovat s touto sadou nástrojů	7

Oddíl pro vyučující

Úvod	8
Ohled zpět – stručná historie vyprávění	9
Co je to vyprávění?	10
Skok vpřed – vyprávíme příběhy v digitální éře	12

Učíme se být vypravěčem

Hry a aktivity k rozvoji vypravěčských dovedností	17
Rozebíráme příběh	21
Zhodnocení mluvních dovedností	23

Role příběhů v chápání globálních témat

2.1 Udržitelnost a změna klimatu

Báseň o žabkách	24
Tajný život bot	25
Vodní kapka na cestách	28
Ledová tvář Patagonie	29
Život v ohrožení – Bestiář	31

2.2 Migrace

Příběhy stěhování	34
Zpochybňujeme „jediný správný příběh“	35
Recept na rozmanitost	37
O dvou vesnicích	38
Evaluační aktivita: migrace	42

2.3 Zdraví a kvalitní život

Slunce a déšť (aktivita pro předškoláky)	44
Co mi udělá radost? (verze pro předškoláky)	46
Co mi udělá radost? (verze pro starší žáky)	49

2.4 Rovnost mužů a žen	50
Evaluační aktivita: které hračky jsou pro děvčata a které pro chlapce?	50
Mívají příběhy začátek u nás doma?	53
Genderové role v literatuře	56
Rozvoj porozumění prostřednictvím příběhu.....	57
Wažda – dívka se zeleným kolem.....	58
Životní příběhy – rovnost mužů a žen v různých částech světa	59

Role příběhů v rozvoji kritického myšlení

O pravdě a lži.....	62
O sedmi slepých myškách	64
Co vidíš ty? Co vidím já?.....	65
Něco jiného – příklad filosofie pro děti.....	66

Píšeme nové příběhy

Příběhy z kostek.....	69
Příběhy z batohu.....	70
Nový příběh o změně klimatu.....	71
Nový příběh o rovnosti mužů a žen	72
Životopis čehokoliv	74
Technologie na tvorbu digitálních příběhů	75

Případové studie

Festival vyprávění – SOSNA.....	77
Vyprávění příběhů v programu letních družin – Global Learning London.....	79

Aktivity žákovského auditu – jak víme, že to funguje?

Aktivity žákovského auditu.....	81
---------------------------------	----

Užitečné vypravěčské odkazy a zdroje

Informační zdroje k vyprávění příběhů ve Spojeném království	109
Informační zdroje k vyprávění příběhů v ČR.....	110
Informační zdroje k vyprávění příběhů na Slovensku.....	110

Úvod

Vypravěčské zdroje Sankofa

Tato **sada nástrojů pro učitele** je součástí výstupů z projektu **Sankofa**, která se skládá z následujících textů:

- >>> **Studijní příručka pro učitele:** cílem je seznámit učitele s projektem Sankofa a jeho filosofií. Doporučujeme začít právě tímto textem. Popisujeme zde použitou metodiku, základní hodnoty projektu a to, jak se mohou žáci prostřednictvím vyprávění příběhů seznamovat s globálními tématy. Vyučující zde najdou aktivity, které mohou začít uplatňovat ve výuce. (**repro obálky studijní příručky**)
- >>> **Sada nástrojů pro učitele** – série výukových aktivit a příprav vyvinutých na základě studijní příručky, vyzkoušených a ověřených partnerskými organizacemi a vyučujícími ze Spojeného království, ČR a Slovenska. Na těch ukazujeme, jak žáci s příběhy pracovali a **čerpali** z nich ponaučení, jak si osvojovali vypravěčské dovednosti a jak na základě globálních konceptů psali nové příběhy pro nadějnější svět budoucnosti. V některých diskuzních aktivitách je uplatněn přístup filosofie pro děti. Příslušné materiály najdete ve studijní příručce.

Vyučující by si měli nejprve přečíst studijní příručku. Při práci s touto sadou nástrojů se k ní budou vracet, aby si ověřili vypravěčský přístup a metodiku projektu Sankofa.

Na stránkách projektu www.sankofa-storytelling.eu najdete prezentaci škol, které se na projektu podílely, a některé nové příběhy pro budoucnost, napsané žáky ze tří zúčastněných zemí. Doufáme, že budete mít možnost se s jejich výtvary seznámit a že v nich naleznete inspiraci!

Na stránkách je rovněž online verze studijní příručky a sady nástrojů.

Jak pracovat s touto sadou nástrojů:

Text je relativně přístupný a práce s ním je snadná. Všechny kompletní přípravy na vyučování v **kapitole Role příběhů v chápání globálních témat** mají stejný formát a lze je použít jako samostatné vyučovací jednotky.

Název vyučovací jednotky

Úvod

Cíl udržitelného rozvoje, globální téma

Fotografie

Vodní kapka na cestách

Autorská škola: ZŠ Schulzovy sady, ČR

Díky této aktivitě se děti seznámily s problematikou pitné vody a možnostmi šetření vodou v domácnosti. Příběh podnítil diskusi mezi žáky, přispěl k rozvoji jejich vypravěčských dovedností a následně je motivoval k psaní vlastních příběhů na podobné téma.

Cíl udržitelného rozvoje: 6 – Pitná voda

Věk: 8–9 let

Materiály:
Krahová-Schmidtová, M. Vodní kapka na cestách. 2. vyd. Wiesbaden: Hesenské ministerstvo ochrany životního prostředí, energetiky a spolkových záležitostí, 1995.

Zahřívací aktivita:
Brainstorming na téma voda. Před zahájením aktivity si děti nalijí ze džbánu do hrnku kohoutkovou vodu (kolik jen chtějí). V kruhu jeden po druhém říkají, co o vodě vědí. Na každou myšlenku si vodou v hrnku přilijí. Nakonec jsem se dětí zeptala, zda vědí, odkud voda, kterou mají v hrnku, přišla.

Hlavní aktivita – rozvoj porozumění
Přečetla jsem příběh z knížky Vodní kapka na cestách. Vodní kapka jednoho dne zjistí, že v lese začíná mizet voda. Vydá se na cestu podél potrubí do města, aby zjistila, jestli lidé nedělají něco, co tuto situaci způsobuje. V jednom z domů ve městě pak učí děti Aničku s Petrou a jejich rodiče hospodařit s vodou v domácnosti. Na sedmi místech jsem vyprávění přerušila a zeptala jsem se žáků, jak to asi bude dál. Při dalším čtení si svoje předpovědi mohli hned ověřit.

Reflexe – odpovědi na otázky. Odpověď na otázku si děti připravovaly nejprve ve dvojicích a pak ve čtveřicích. Zvolily si některou z řady otázek napsaných na vodní kapku. Nakonec se o své odpovědi podělily s ostatními.

Děti velmi bavila aktivita s hrnkem a vodou v úvodu. Brainstorming také fungoval, každý řekl něco. Příběh k poslechu byl jednoduchý. U mladších žáků jsem pozornost udržovala pomocí názorných ilustrací. Předpovědi pro další část příběhu vymýšleli žáci ve dvojicích.

Na závěr se podělili o odpovědi na otázky na téma pitné vody a šetření vodou v domácnosti, které jsem jim připravila. Je vhodné dát dětem možnost zformulovat také vlastní otázky o vodě, na které by rády znaly odpověď.

Zdroje

seznam podnětů, zdrojů a odkazů, popř. pracovních listů

Úvod do hodiny

(zahřívací, zahajovací aktivita)

Hlavní aktivita

individuální, skupinová nebo pro celou třídu

Další směry práce

volitelné možnosti rozšíření výuky

pracujících žáků, aktivit nebo výstupů

28

Sankofa / sada nástrojů pro učitele

VYPRÁVÍME PŘÍBĚHY PRO DIGITÁLNÍ ÉRU

Oddíl pro vyučující

Úvod

Tato sada nástrojů má vyučujícím pomáhat při práci s vyprávěním pro lepší svět.

V tomto oddíle naleznete stručnou historii vyprávění, seznámíte se s tím, co vyprávění znamená, a to zejména s ohledem na digitální éru, a dozvíte se více o hodnotách, na kterých je projekt Sankofa založen. Vedle informací vám nabízíme také trojici týmových aktivit, při kterých si s kolegy a kolegyněmi ve škole prozkoumáte a zarámujete to, jak o této problematice přemýšlíte.

Příběh je jako důmyslně stavěná schránka mořského živočicha, která přenáší lidské porozumění v čase a prostoru. Obsah schránky se odvíjí od hodnot pisatele příběhu nebo vypravěče. Tímto obsahem je zároveň utvářeno lidské porozumění, které se snažíme předat posluchačům.

Vštěpování hodnot nové generaci není jednoduché. Je třeba dbát na to, abychom žákům dali prostor k promýšlení, poznávání a vyjasňování hodnot, které zastávají oni sami i druzí. K tomuto reflexivnímu procesu kritického myšlení bychom měli přistupovat zásadně pedagogicky – dát žákům možnost kriticky se zabývat řadou perspektiv na různé hodnoty a v konečném důsledku je podpořit v tom, aby si sami rozmysleli, kterých hodnot si váží. Příběhy zde mohou být skvělým pomocníkem.

Při tvorbě této sady nástrojů jsme mysleli na to, že dnešní děti vyrůstají v čím dál více globalizovaném a medializovaném světě. Na prastarých dovednostech psaní a vyprávění příběhů stavíme schopnost „ohlížet se zpět, abychom dokázali poskočit dopředu“ – schopnost, kterou spojujeme s ptákem v našem logu Sankofa.

Kresby vyhynulých zvířat ve Francii,
v jeskyních Lascaux v Pyrenejích

Epos o Gilgamešovi,
Britské muzeum (Wikipedie)

Potulný vypravěč, Indie 1913 (Wikimedia Commons)

Ohled zpět: stručná historie vyprávění

Na přelomu 20. století objevila skupinka dětí v pyrenejských jeskyních Lascaux ve Francii vyobrazení vyhynulých zvířat. Šlo o pozoruhodný nález nejen s ohledem na stáří maleb (35 tisíc let), ale i proto, že jde o nejstarší dochovaný záznam vizuálního vyprávění. Vědci se domnívají, že zhruba ve stejné době (před cca 30 tisíci lety) se v lidském mozku rozvinula schopnost pojmového myšlení – začali jsme experimentovat s idejemi, myšlenkami a koncepty přesahujícími naši fyzickou zkušenost. Dokladem tohoto vývoje jsou právě nálezy dobového umění – symbolických sošek plodnosti, vyřezávaných přívěsků bez zjevného praktického využití.

Tyto malby představují nejen nejstarší doklad vypravěčství, ale také naše první výtvarné dílo, náš první komiks a naši první přednášku s obrazovým doprovodem. Dnes sice používáme k vyprávění příběhů nové technologie, ale naše potřeba vyprávět má kořeny v dávných časech.

Před vznikem písemnictví jsme si příběhy předávali ústně, ať již pro pobavení nebo informování o aktuálním dění. Tehdejší vyprávění byla nejen svěbytnou zábavní formou, předchůdcem dnešní kinematografie, ale sloužila také k udržení jednoty – pomáhala tmelit kolektiv rozvojem společné představivosti. Král se mezi poddanými těšil úctě a budil strach, pokud se mezi nimi vypravovaly a převypravovaly příběhy o jeho rytířských (anebo krutých) činech. Když mezi lidem neustále kolují – a jsou oslavovány – příběhy o jeho původu (a o jeho poutu k rodné zemi), vzniká v něm silnější pocit sounáležitosti. Kruté přírodní síly, jako jsou povodně, sopky a zemětřesení, dávají lidem smysl, když jim je v příbězích vysvětlíme jako hněv bohů, které je třeba společně uctívat a usmířovat.

S příchodem písma se naše schopnost apelovat na lidský pocit sounáležitosti, příslušnost k celku i strach z mocných sil obrovsky zvětšila. Oběh příběhů mezi lidmi se usnadnil, zrychlil a zintenzivnil, jakmile nebyla

k jejich předávání potřebná osobní účast vypravěče. Nejstarším dokladem o existenci literatury je Epos o Gilgamešovi – srdcervoucí, povznášející a inspirativní příběh o vzestupu, pádu a návratu krále.

Tento posun od kultury založené na mluveném slově ke kultuře psané měl obrovské dopady na to, jak prožíváme a obýváme svět. Jak uvádí Walter Ong v knize *Technologizace slova*, bez písma nemají slova žádnou vizuální existenci, i když lze spatřit předměty, ke kterým odkazují; bez písma jsou slova pouhými zvuky, které si můžeme vybavit z paměti, ale nemáme je kde „hledat“. Aby si lidé svoje příběhy zapamatovali a dokázali je převypravovat, začali si vypomáhat různými formulemi a opakováním. Oblíbili si také epiteta – nejen voják, ale statečný voják; nejen princezna, ale krásná princezna; nejen dub, ale starý dub. A vzhledem k obtížné dostupnosti vědění si společnost vysoce vážila moudrých starých mužů a žen, kteří se na uchovávání vědění specializovali.

Co je to vyprávění?

Donedávna byl pojem vyprávění spojený ve škole se společným čtením v hodině anebo doma s pohádkou na dobrou noc. Byl pevně spojený s aktivitou pro děti, a to ještě jen do určitého věku. Je však čím dál více uznáváno, že vyprávění prostupuje každodenní život nás všech. Týká se i literární fikce pro dospělé a mládež. Týká se událostí, o kterých se dozvídáme ze zpravodajství a na internetu. Týká se filmů, na které se s dětmi díváme, ale i reklam, kterými jsme bombardováni.

Podle nedávných prací, např. *Sapiens* od Yuvala Noaha Harariho, zabírá vyprávění značnou část lidského chápání světa i našich způsobů soužití – a především spolupráce –, díky kterým jsme se stali nejúspěšnějším biologickým druhem na Zemi (alespoň v některých výkonnostních třídách!). Schopnost lidí kolektivně si představovat pojmy jako peníze, bohové nebo spravedlnost, vychází z příběhů, které sami sobě i jeden druhému vyprávějí.

„Skutečný rozdíl mezi námi a šimpanzi spočívá v onom tajemném pojivu, které umožňuje účinnou spolupráci mezi miliony lidských jedinců. Původ tohoto tajemného pojiva je třeba hledat v PŘÍBĚZÍCH, nikoli v genech. S cizími lidmi dokážeme účinně spolupracovat proto, že věříme věcem, jako jsou bohové, národy, peníze a lidská práva. A přeci žádná z těchto věcí neexistuje mimo svět příběhů, které si lidé vymýšlejí a vyprávějí jeden druhému.“

Yuval Noah Harari, Sapiens (2011)

Ačkoliv kořen slova *vyprávění* naznačuje, že jde o ústní podání, definice tohoto pojmu se v posledních letech značně rozšířila, a to zejména v souvislosti s rozkvětem internetu jako sdělovacího prostředku.

Je-li naším cílem výchova globálních občanů s využitím rozličných prostředků vyprávění v digitální éře, pak je důležité, aby učitelé i žáci chápali vyprávění v širším smyslu, než jak je známe z pohádkových knih, nejen jako „nevinnou“ dětskou aktivitu. *Měli by si uvědomovat sílu vyprávění jako nástroje pro změnu světa.* Toto vnímání bude děti motivovat k psaní inspirativních příběhů na příslušná globální témata – příběhů, které si získají srdce i mysl lidí a přimějí je k akci za lepší svět.

Týmová aktivita 1: Co je to příběh?

Při této aktivitě si mohou účastníci nejen utřídit svoje myšlenky, ale také si vyslechnout a zvážit perspektivy a postoje druhých.

Na opačné konce místnosti umístíme papírové cedule, čímž vznikne osa kontinua, kde na jednom konci je výrok **SOUHLASÍM** na druhém **NESOUHLASÍM**.

Přečteme následující výroky a učitelé se postaví na ose do takové vzdálenosti od kraje, která odráží jejich postoj. Různé postoje vytvářejí dohromady celé spektrum. Například čím více se někdo s výrokem ztotožňuje, tím blíže se postaví k ceduli **SOUHLASÍM**, a naopak. Ti, kteří si svým postojem nejsou jisti, se mohou postavit doprostřed.

Výroky:

- >>> Lidé jsou jediné bytosti, které si vymýšlejí a vyprávějí příběhy.
- >>> Vyprávění je pro děti.
- >>> Vyprávění nám může ukázat směr, když jsme ztraceni.
- >>> Vypravěči musí být výborní posluchači.
- >>> Poslechnout si příběh bývá lepší než si jej přečíst.
- >>> Vyprávění spočívá v základech kultury.
- >>> Příběhy se mění tak jako lidé.
- >>> Nelze vyprávět příběh, aniž bychom v něm byli emočně zaangażovaní.
- >>> Vyprávěním si mohou žáci vyjasnit svoje pocity ohledně obtížných a složitých problémů.
- >>> Poslech příběhů může být skvělým zdrojem moudrosti.
- >>> Na celém světě přispívá vyprávění k posilování těch samých hodnot a dovedností.
- >>> Digitalizace ohrožuje vyprávění jako uměleckou formu.

Výroky vyvěsíme na viditelném místě a provedeme s účastníky debriefing na základě následujících diskuzních bodů:

- >>> Najděte si partnera a promluvte si s ním o výroku, se kterým jste nejvíc nesouhlasili.
- >>> Najděte si jiného partnera a promluvte si s ním o výroku, se kterým jste nejvíc souhlasili.
- >>> Najděte si partnera a promluvte si s ním o výroku, který bylo pro vás nejtěžší na kontinuu zařadit.

Následuje skupinová diskuze. Cílem není dospět ke konsenzu, ale odhalit co nejvíce postojů a perspektiv souvisejících s významem slova „vyprávění“.

Skok vpřed: vyprávíme příběhy v digitální éře

„Určitý prvek vyprávění je takřka ve všem, co děláme... Zažili jsme řadu technologických změn ve způsobu distribuce příběhů. Ušli jsme dlouhou cestu od ústní slovesnosti k psaní klínovým písmem na hliněné tabulky; od pergamenu ze zvířecí kůže k papíru z dřevěné celulózy; od klášterních skriptorií ke knihtisku; od ptačího brku k plnicímu peru; od grafitové tužky přes psací stroj až k textovému procesoru. V zásadě se však obsah našich příběhů téměř nezměnil. I nadále bývá narativ zpravidla lineární – mívá svůj úvod, stať a závěr. Před několika dekádami však nastala změna...”

Jordan Shapiro, The New Childhood (2018)

Poslední dobou se v debatách o digitální éře často setkáváme se soupeřícími pohledy. Některé aspekty společenského vývoje mají zároveň velmi silné výhody i nevýhody. Mohou být spojeny nejen s pozitivními účinky, ale i s nedostatky. V závislosti na kontextu nám pomáhají i škodí.

Takovéto aspekty mohou být těžko srozumitelné, znepokojivé, matoucí a znejišťující – nevíme, jestli jsou pro společnost dobré, nebo ne. Jedním z těchto aspektů společenského vývoje je i digitální technologie.

K pochopení digitální technologie jako spletitého a dvojznačného jevu nám pomůže koncept světlých a stinných stránek. Probírá-li vyučující jak světlé, tak i stinné stránky digitální technologie, tak tím žákům umožňuje kriticky se vypořádávat s různými jejími aspekty – s jejím místem v naší společnosti, s naším vztahem k digitálnímu světu, s postoji, které k němu máme, a s hodnotami, které v souvislosti s ním zastáváme.

Světlé stránky digitální technologie

Příklady: konektivita; kreativita; aktivní učení; zajímavá; šetří čas; usnadňuje přístup k informacím; lepší informovanost; zaměstnanost; digitální gramotnost; elektronické formy knih, peněz, hudby, nakupování, placení, fotografie apod.; pomáhá pěstovat klíčové dovednosti; možnost najít přátele; pozitivní politické změny; sdílení idejí

Stinné stránky digitální technologie

Příklady: absence práva a zvyklostí; shromažďování dat temnými silami; závislost; podvody; politická kontrola; skrytá reklama; generační propasti; sledování; dohled; krádeže identity; falešné zprávy; škodlivé tělesné sebepojetí; „dvojí život“ – odtržení od reality; zneužívání dětí; kyberšikana; kybergrooming; sexting a vydírání v souvislosti s nahotou na internetu; časová náročnost.

Bez ohledu na to, jaký máme názor na tento repertoár digitálních nástrojů, který mají mladí lidé k dispozici, platí, že vyrůstání v éře hromadného zpracování informací se značně liší od toho, co ve svém dětství zažili mnozí dnešní dospělí.

Jedním ze zdrojů napětí je, že děti narozené v digitální éře se na tyto digitální nástroje nepotřebují adaptovat – jsou s nimi v kontaktu již od malička, a proto se práci s nimi učí intuitivně a instinktivně. Lze říci, že jsou to „digitální domorodci“. Tím podle mnohých vyvstává digitální propast a určitý rozpor. Není proto překvapením, když zaznamenáváme skeptické postoje u generací, které si ještě pamatují dobu před internetem a textovými procesory. Právě v dnešní době mnozí z nás vnímají, jak velká část naší společnosti a času je digitálními nástroji protkána. Tyto nástroje pronikají do našich přátelství, práce, nakupování, komunikace i volnočasových aktivit.

S tím je spojena celá řada důsledků pro vzdělávací praxi, včetně toho, jak mladým lidem pomáháme se v digitální éře vyznat, využít čas strávený na digitálních zařízeních a rozvíjet spojení s jinými lidmi. Obzvláště důležité je to, jak se vyučující, kteří se sami na digitální éru museli adaptovat, dokážou vžít do digitálního dětství žáků. A jak bude vlastně digitální éra vypadat do budoucna?

Digitální nástroje nejsou neutrální informační prostředky, souvisejí totiž s hodnotami jednotlivců, institucí či politik, kterými jsou využívány. Rychlý zvrat v tom, jak zaznamenáváme a sdílíme vědění, nastal se zavedením osobních počítačů a jejich propojováním do sítí. Vyprávění na internetu již nebývá tradičně lineární – jde spíše o nekončící mnohorozměrný proces odehrávající se v řadě platforem síťového, nepřetržitě propojeného a nelineárního online prostředí.

Pedagogům to přináší nové způsoby, jak prostřednictvím příběhů interagovat s vědáním a informacemi. S tím se mohou změnit i naše způsoby myšlení a vyjadřování, což nás staví před nutnost přehodnotit naši de-

finici a konceptualizaci vyprávění. A jaké to má důsledky pro tradičnější formy vyprávění v digitální éře?

Rovněž je třeba rozlišovat mezi digitální érou a digitálním světem – tyto pojmy se někdy směšují nebo zaměňují. Z určité perspektivy se reálný svět od digitálního světa odlišuje či je s ním v rozporu. Naše interakce v digitálním světě jako by nebyly součástí světa reálného, který fyzicky obýváme. Pojem digitálního světa se více používá v pedagogice, a to v souvislosti s úsilím zajistit digitální gramotnost, aktivní digitální dovednosti a digitální občanství. Pedagogika možná předpokládá, že pojem digitálního světa patří především do sféry vzdělávání. Je tomu tak doopravdy? Podle jiného názoru jsou digitální nástroje příčinou rozostření hranice mezi zábavou a vzděláváním. Někteří lidé upozorňují na škodlivé účinky trávení nadměrného času u obrazovky, na pokles pobytu na čerstvém vzduchu, ale také na některé závažnější dopady na mladé lidi, které bychom nenazvali stinnými, ale spíše temnými stránkami digitální technologie. Někteří si také myslí, že děti se na internetu naučí více než jejich učitelé.

Týmová aktivita 2: Námetky k zamyšlení pro digitální éru

Na poradě týmu se můžeme zamyslet nad celou řadou otázek, které před nás staví filosofie projektu Sankofa:

- >>> Co pro nás digitální éra znamená?
- >>> Myslíte, že mladí lidé jsou více součástí digitální éry než dospělí?
- >>> Slouží digitální nástroje více vzdělávání, nebo zábavě?
- >>> Jaké to má důsledky pro roli pedagoga?
- >>> Převažují kladné stránky nad obavami?

Týmová aktivita 3: Hodnotová sebereflexe pro učitele (individuální aktivita)

Kdybyste mohli dát dítěti do života tři hodnoty, které by to byly?

Empatie, spolupráce, svoboda, štěstí, upřímnost, pokora, mírumilovnost, respekt, zodpovědnost, velkorysost, láska k přírodě, tolerance, jednota, odolnost?

Nebo jiná hodnota, která je důležitá pro vás?

Naše hodnoty vznikají v komplexním celoživotním procesu, kdy se zabýváme různými problémy a zkušenostmi a reflektujeme je.

Co vás vede k tomuto způsobu myšlení?

Čím je utvářeno vaše porozumění?

Jaké máte hodnoty?

Co vás ovlivnilo?

Co způsobuje posun vašich hodnot?

V rámci inventury vašeho hodnotového systému reflektujte, odkud vaše hodnoty pocházejí. Jakou roli sehrály následující zkušenosti:

- >>> vnější faktory – vaše kultura, výchova, média, náboženství, vzdělání?
- >>> vnitřní faktory – vaše osobnost, reakce, rozpory?
- >>> vaše zkušenosti, střety a vztahy?

Jak je vašimi hodnotami utvářeno to, jak učíte? V životě mladých lidí představují učitelé významné dospělé. Svoje hodnoty předávají žákům každý den, ať již vědomě, nebo nevědomě. Je pravda, že explicitně a záměrně vštěpujete hodnoty žákům, kteří jsou vám svěřeni? Jaké to má důsledky a limity? Jakou roli může v tomto procesu sehrát příběh?

Týmová aktivita 4: Ohlížíme se zpět, abychom se mohli rozlétnout kupředu – reflexe pro učitele

Tato reflexivní aktivita vznikla s využitím poznatků projektu Sankofa. Jejími autorkami jsou Alia Alzougbi (Global Learning London) a Debbie Watson (CDEC Cumbria). Přizvali jsme k ní pedagogy na závěr online konference o globální výchově. Přispívá k prohloubení osobní reflexe a k přípravě nadějných praktických kroků pro budoucnost, která může být nejistá a problematická.

Lze ji realizovat různými způsoby, např.

- >>> individuálně, pro vaši osobní reflexi,
- >>> v rámci školního týmu k týmové reflexi hodnot a globální výchovy a k hledání možností, jak ve škole realizovat relevantní a aktivní přístupy ke globálnímu občanství,
- >>> na závěr semináře či festivalu, ať již online, nebo prezenčně.

Cíle aktivity

- >>> harvesting (strukturovaná společná „sklizeň“ poznatků)
- >>> vnitřní práce
- >>> vyprávění příběhů a výstavba narativu na motivy osobní, politické aj.
- >>> rozšíření mimo rámec konference,
- >>> naděje, že povede k přijetí konkrétních kroků.

Pokyny

- >>> Jedná se o tichou individuální aktivitu,
- >>> spočívající v 15 minutách soustředěné reflexe.
- >>> Budete potřebovat papír a tužku.
- >>> Budeme vám klást otázky a chceme, abyste si zapisovali svoje odpovědi.
- >>> Půjde o neustávající proud otázek, oddělených pauzami o délce 30–45 sekund.

- >>> Pište pořád dál, nepřerušujte proud.
- >>> Pokud nějakou otázku nestačíte, nevadí.
- >>> Nejste-li si jisti, co otázka přesně znamená, pak její význam odhadněte.
- >>> Postupujte s proudem otázek. Pište bez přerušení.
- >>> Později budete mít možnost popovídat si ve skupinkách.

Začněte reflektovat – TOTO JE VAŠE CHVÍLE...

Ohled zpět

- >>> Co vám bylo předloženo?
- >>> Na čích ramenou stojíte?
- >>> Co nesete?
- >>> Odkud čerpáte sílu?
- >>> O co se opíráte, co vás v práci, v životě pohání?

Zpřítomňování

- >>> Co se vám teď děje?
- >>> Jaký poznatek na vás dnes silně zapůsobil?
- >>> Co je pro vás teď nejdůležitější?
- >>> O koho ve svém okolí se můžete opřít?
- >>> Co už vám neslouží?

Stavění budoucnosti

- >>> Po jaké budoucnosti toužíte?
- >>> Jak se k ní dostanete?
- >>> Jak můžete věci budoucí změnit k lepšímu?
- >>> Kráčet vpřed, letět vpřed, pustit se dolů z římsy.
- >>> Koho si berete s sebou?
- >>> Jaké kroky si žádá nadějná budoucnost od ostatních?

DĚKUJEME...

Po dvojicích se přesuňte do samostatných místností, kde můžete probrat tyto otázky:

- >>> Odkud přicházíte?
- >>> Kde jste teď?
- >>> Kam směřujete?

Plénium – u týmových akcí můžeme některé myšlenky probrat společně, pokud se chceme v týmu do budoucna navzájem podporovat. Jinak jde o čistě osobní aktivitu.

Závěrečný projev – ruku na srdce – řekněte nahlas jedno slovo a vyšlete je ke skupině.

Učíme se být vypravěčem

Hry a zábavné aktivity k rozvoji vypravěčských dovedností

Tyto aktivity byly prověřovány s dětmi v hodinách českého jazyka a literatury na druhém stupni ZŠ. Další nápady naleznete též na str. 33–34 studijní příručky.

Vyprávíme příběh

na základě obrázkových karet Dixit

Podle vybrané obrázkové karty si žáci vymysleli příběh. Příběh vymýšleli nezávisle na sobě. Zaměřovali jsme se konkrétně buď na smyšlenou postavu a její popis, nebo na časovou osu příběhu (tj. na dobu, během které se příběh odehrává). Časová osa se nám velmi osvědčila, tato aktivita byla to pro žáky opravdu fascinující.

Vyprávíme příběh společně ve skupině. Žákům dobře fungovala i spolupráce ve skupině, kdy každý vytvořil kousek příběhu podle karty, kterou si vybral. Poté se žáci věnovali vzájemnému zpětnému hodnocení a poslechu. Děti okamžitě reagovaly a dohadovaly se mezi sebou. Úspěšní byli i jednotlivci, kteří jinak v gramatice nijak nevynikají.

Výběr karet Dixit k vytištění si můžete zdarma stáhnout ze stránek <https://print-and-play.asmodee.fun/dixit>.

Kreslíme příběh

Každý žák dostal papír a pastelky. Odvyprávěla jsem žákům krátký příběh a jejich úkolem bylo jej umělecky ztvárnit. Poté jsme se o kresby podělili a každý žák příběh převyprávěl podle svého obrázku. Aktivita byla úspěšná, užili jsme si s ní spoustu zábavy. Rozvíjí u žáků nejen představivost, ale i schopnost naslouchat a interpretovat předložený příběh.

Vyprávíme příběh s pomocí kostek

Tato aktivita měla u žáků velký úspěch. Příběh zde vyprávěli na základě obrázků, které padly na kostce. Aktivita pomáhá prohlubovat slovní zásobu. Procvičuje představivost, kreativitu a paměť. Své nápady se žáci

pokoušeli seřadit do logické posloupnosti. Pokoušeli se vyjadřovat literárně a souvisle. Doporučujeme do hodin stylistiky. Aktivita může přispět k posílení sebevědomí – žáci se učí bez rozpaků mluvit před spolužáky.

Kostky se osvědčily i v oblasti gramatiky, slovní zásoby a procvičování paměti. Opět jsme vyprávěli příběh, ale tentokrát každý žák přidal na základě obrázku na kostce jednu větu. Každý musí nejprve zopakovat větu spolužáka a pak teprve pronese vlastní větu. Příběh by se měl odvíjet pokud možno hladce.

Hra s představivostí

Děti se pohodlně usadí, zavrou oči a při vyprávění příběhu popustí uzdu fantazii. Po skončení příběhu otevrou oči a přistoupí k sebereflexi. Žáci tedy mezi sebou probírají výtvory svojí bohaté obrazotvornosti, a tak se o sobě navzájem dozví něco nového. Tuto aktivitu vnímaly děti jako hru – ani si neuvědomily, že se při ní i „učí“. Aktivita prohlubuje schopnost naslouchat ostatním a přijímat jejich názory.

Převypravujeme známou pohádku

Při vypravování lidových pohádek jsme změnili literární žánr. Zvolený příběh se tedy děti pokoušely převyprávět v žánru detektivky, fantasy nebo sci-fi. Aktivitou si žáci nejen osvojují jednotlivé žánry, ale také si prohlubují poznatky a procvičují vyprávění a souvislý projev.

Štafetová hra – stavíme sněhuláka

Žáci se zapojí do štafetového vyprávění na téma „stavby sněhuláka“. Každý přispěje jednou větou a štafeta pokračuje, dokud není sněhulák hotový. Aktivita procvičuje slovní zásobu a pohotový úsudek. Dává prostor představivosti a podněcuje vzájemnou komunikaci. Její uplatnění ve výuce vede k uvolnění a zlepšení nálady.

Jak se báseň proměnila

Tato aktivita měla u žáků velký úspěch, všem se opravdu líbila. Každý žák obdržel jednu básničku. Za domácí úkol měl natočit video s interpretací textu, včetně dramatizace. Provedení bylo libovolné. Na závěrečné prezentaci se žáci o svoje práce podělili. Někteří sehráli scénku s rodinnými příslušníky, další propojili mluvené slovo s kresbou a jiní využili počítačový program. Video pocházejí z různých prostředí – žáci natáčeli nejen doma, ale i v přírodě, na zahradě nebo v lese. Nad svým textem se žáci opravdu zamysleli a pokusili se jej interpretovat co nejlépe. Výsledek nám také něco napověděl o povahových a tvůrčích vlastnostech jednotlivých žáků.

Tvorba textu podle tématu

Někdy s žáky pracuji hravě, píšeme různé texty na dané téma. Například: Děti píší příběh o tom, jak se přišlo na jejich jméno, anebo o jednotlivých jeho písmenech. Sestavují horoskopy. Vytvářejí příběhy založené na zvucích. Tyto tři druhy cvičení jsou pro žáky zábavné, pomáhají nám zahnat pryč ze třídy nudu!

Jak vyjádřit zvuk

Když už se žáci namluvili dost, rádi se zapojí do cvičení beze slov. Vyjadřujeme se pouze zvuky a společně vymyslíme situace, kde je potřeba nejen odvaha, ale i hbitost. Učíme se pracovat s tělem a dáváme prostor dětem, které nemají v oblibě mluvní cvičení.

Pantomima

Žáci předvádějí třídě různé činnosti nebo děje, které si nakreslili nebo vymysleli. Ostatní žáci hádají. Když zrovna probíráme nějaké sloveso nebo stylistický proces, tak si procvičíme gramatiku. Aktivitu využijeme i v hodinách literatury, kdy budeme hádat filmové scény nebo přísloví. Můžeme také uspořádat soutěž mezi týmy. I tato aktivita je mezi dětmi velmi oblíbená.

Další aktivity:

Popiš kámen – budování slovní zásoby

Žáci si v kruhu podávají kámen. Každý řekne slovo, které kámen popisuje, aniž by opakoval již řečené. Schválně, kolikrát kámen oběhne dokola, aniž by žáci museli nějaké slovo použít znovu? Chytrá jsou přídavná jména jako tvrdý, hladký apod., ale přijatelné je jakékoliv slovo, které žáka napadne, pokud je kamenem nějak inspirované. Máme-li například hladký, kulatý, bílý a šišatý kámen, může žáka napadnout průměr k vejci.

Šel jsem na trh – paměť a slovní zásoba

Žáci si pokud možno sednou do kruhu, aby měli vzájemný oční kontakt. Jeden začne říkat: „Šel (šla) jsem na trh – a co jsem tam koupil/a? Koupil/a jsem tam ...“

Další žák zopakuje jak otázku, tak i první položku nákupu. Poté přidá další.

Následující žák zopakuje otázku spolu s první a druhou položkou, přidá třetí a takto pokračujeme dokola.

Motivujeme žáky k použití přívlastků a tvorbě rozvitých předmětů.

„Šel (šla) jsem na trh – a co jsem tam koupil/a? Koupil/a jsem tam pytel šťavnatých rubínových jablek.“

Někdy žáci zjistí, že si seznam lépe zapamatují s pomocí aliterace nebo vizualizace.

Projevte v hlase výraz:

Vyprávění příběhů je víc než jen jejich předčítání slovo od slova. Uplatní se při něm i další dovednosti. Při vyprávění bychom měli mimo jiné různě intonovat.

Počítejte od jedné do deseti.

Nejprve přečtete odstavec z libovolného příběhu. Mluvte stále stejným hlasem. Nemluvte vyšším ani nižším tónem, hlasitěji ani více potichu. Váš projev má být plochý.

Nyní počítejte (nahlas!) od jedné do deseti v následujících variantách:

- >>> Jako byste byl/a rozzlobený rodič, který říká: „Teď budu počítat do deseti, a pokud nebudeš při desítce v ložnici, tak budeš mít průšvih.“
- >>> Jako malé dítě, které se teprve učí počítat.
- >>> Jako byste byli velmi smutní, protože máte narozeniny a mysleli jste, že na vás všichni zapomněli, ale pak jste vešli do obýváku a našli tam na podlaze deset narozeninových dárků. Jak byste je počítali?
- >>> Jako byste byl/a rozhodčí boxu, jeden borec leží na zemi a vy mu odpočítáváte KO.
- >>> Jako byste někomu dávali telefonní číslo, ale jemu přitom zlobil telefon.
- >>> Jako byste přepočítávali drobné, které házíte do prasátka.

Znovu si přečtete odstavec, který jste četli předtím. Tentokrát promluvte nahlas a potichu. Zvyšte a snižte tón. Zrychlete a zpomalte. Slyšeli jste ten rozdíl? Která varianta zní lépe?

Projevte výraz tělesně:

Při vyprávění příběhů jde nejen o slova, ale i o pohyby. Během vyprávění budete mít za úkol hýbat se sem a tam. Budete pohybovat pažemi a nohama. Příběh budete doprovázet rukama a výrazem tváře. Tělesný pohyb vypravěče si nacvičíme při následující hře.

Chůze po molu

Šestkrát přejděte po místnosti. Pokaždé předvádějte něco jiného:

- >>> Přicházíte ze školy domů a víte, že tam na vás čeká spousta domácích prací.
- >>> Brodíte se 20 cm hlubokým sněhem.
- >>> Jdete naboso lepkavým, čvachtajícím blátem.
- >>> Přecházíte spalující poušť.
- >>> V noci na hřbitově klopýtáte mezi hroby.
- >>> Pravou nohu máte obvázanou.

Zakaboň se!

Žáci se postaví do kruhu. Vedoucí / vyučující řekne určitou emoci a žáci mají za úkol ji projevit výrazem tváře a řečí těla. Emoce mohou říkat i žáci (každý jednu – např. podezření, hněv, pochyby, zmatenost, vděk, vážnost, zamyšlenost, nevrlost...)

Rozebíráme příběh

Aktivitu připravila základní škola v Morlandu, hrabství Cumbria, na základě publikace *Storytelling for Schools: Improving Children's Literacy Through Oracy and Nurturing Global Citizenship*, autorka Alia Al Zougbi.

Cíle:

- >>> zvyšování vypravěčského sebevědomí a rozvoj mluvních dovedností,
- >>> seznámení s příběhem a odhalení jeho struktury a zápletky,
- >>> ponaučení z témat příběhu – jak příběh souvisí s rovností mužů a žen.

Věk: 9–11 let

Délka: 90 minut

Kreativně zaměřené zahřívací hry (10 minut), např. Co je uvnitř pytle? To není větev, to je... (viz studijní příručka, str. 33)

Příběh (15 minut): Stručně s žáky probereme, proč je příběh důležitý, jak můžeme z jeho témat získat ponaučení. Poté příběh odvyprávíme. Je nutné ústní podání! Řekneme dětem, že obrázky v tomto příběhu budou v jejich hlavě, v jejich PŘEDSTAVIVOSTI.

Použili jsme Ezopovu bajku o starci, chlapci a oslovi. <https://www.ceskatelevize.cz/porady/880349-svatecni-slovo/312298380020009-svatecni-slovo-kazatele-cirkve-bratske-jana-asszonyiho/> (Příběh ukazuje, jak se často necháme ovlivnit tím, co si o nás myslí druzí, přestože bychom se měli řídit vlastním úsudkem a vlastními tužbami.)

Mysl, tělo, slova (15 minut)

- >>> **MYSL** – Zjistíme, zda se žáci chtějí k příběhu na něco zeptat. My se můžeme zeptat, jak vypadaly jednotlivé postavy a objekty v jejich představivosti. Kterou postavu měli rádi a proč? Je v pořádku, pokud máme každý odlišnou představu?
- >>> **TĚLO** – Žáci chodí dokola podél stěn. Říkáme nahlas jména jednotlivých postav a žáci mají za úkol předvádět, jak chodí. A jak jedí? Jak zdraví? Apod. Připomeneme žákům, že je v pořádku, pokud si tu samou postavu představují odlišně. Probereme s nimi, proč postavu ztvárnili právě zvoleným způsobem.
- >>> **SLOVA** – Žáci mají za úkol popsat postavy holými nebo rozvitými přívlastky. (Jejich představa o dané postavě se utváří tím, jak ji dramaticky ztvárňují. Čím jasnější dramatickou představu budou mít, tím snáze se jim budou hledat slova.)

Hledáme kostru příběhu (20 minut)

(Tato aktivita přijde vhod, až budou žáci psát a budovat svoje vlastní příběhy.)
Žáci utvoří dvojice, každá dostane k práci cca 20 oblázků, kuliček nebo korálků. Společně si připomenou jednotlivé fáze příběhu

Učíme se být vypravěčem

a poté si pomocí korálků znázorní **průběh zápletky**. Připomeneme jim prvky příběhu, jako je zvyšování napětí, opakování, tempo. (Tyto pojmy bychom již měli mít probrané.)

Po skončení práce se s žáky podíváme na výsledky dalších dvojic a probíráme to, jak se stejná kostra příběhu promítla do různých průběhů zápletky.

Kolo příběhu (30 minut) – **Akce, popis, pocit**

Přípravě aktivity věnujeme maximálně pět minut. Nejprve předvedeme, že příběh lze vyprávět různými formami: **akce, popis, pocit**. Obrátíme pozornost k prvnímu článku kostry, se kterou se žáci seznámili. Žáci mají za úkol **popsat** vše, co je u tohoto bodu řečeno. Shromáždíme jejich slova a utvoříme z nich věty. Pak přejdeme k dalšímu bodu. Zeptáme se žáků, jaká je zde **akce**. *Například osel zakopl, funěl, třásl se.* Shromáždíme slova a utvoříme z nich větu. Pak přejdeme k dalšímu bodu a tentokrát se zeptáme, jak se asi postava v této fázi příběhu **cítla**. Shromáždíme slova a utvoříme z nich větu.

Utvoříme dva kruhy. Vnitřní kruh je otočený směrem ven a vnější dovnitř, aby si dvojice žáků navzájem viděly do očí. Vnější kruh označíme písmenem A, vnitřní písmenem B.

Nejprve žáci A vyprávějí příběh **popisnou formou**. Mají na to 1 minutu. Poté žáci B pokračují v příběhu **popisnou formou** (1 min). Poté se kruh B posune o jednu židli doprava – celý se pootočí kolem své osy.

Nyní pokračuje A ve vyprávění **akční formou**.

Po minutě pokračuje B, minutu vypráví stejnou formou. Kruh B se opět posune o jednu židli doprava.

Poté pokračuje A ve vyprávění **formou pocitů**. Po minutě pokračuje v příběhu B, minutu vypráví stejnou formou.

Aktivita by měla rychle odsýpat a být i celkem hlučná – žáci mluví jeden přes druhého! Tak si ji žáci užijí a ti, kteří by se jinak vyprávět styděli, se spíše osmělí. Dostane-li se žák na konec příběhu ještě před skončením aktivity, musí začít vyprávět znovu od začátku.

Plénium (10 minut)

Probereme, co se nám autor příběhu snaží sdělit. Jaké jsou jeho hlavní myšlenky?

Bajka o starci, chlapci a oslovi – otázky k příběhu:

Bylo by lepší, kdyby si stařec a chlapec na své cestě tolik nevšímalí kolemjdoucích?

Zamyšlení nad rámcem příběhu – jelikož jsme probírali rovnost mužů a žen, stočila se diskuze i na tyto otázky:

Dokážeme se rozhodovat, aniž bychom poslouchali ostatní? Do jaké míry se necháme ovlivnit tím, co od nás druzí očekávají? Nakolik se řídíme stereotypy a tím, jaké chování se očekává od chlapců a jaké od dívek? Jak moc se necháme ovlivnit reklamou, rodinou, přáteli, školou?

Díky výše popsané posloupnosti aktivit a diskuzi nad příběhem se žáci dobře připravili na psaní vlastních příběhů na dané téma.

Zhodnocení mluvních dovedností

S pomocí následující tabulky stanoví vyučující příslušný stupeň pokročilosti u jednotlivých prvků mluvních dovedností. Můžeme ji i rozdat žákům k sebehodnocení nebo k vzájemnému hodnocení ve dvojicích.

Uplatníme ji při zhodnocení jak výchozího stavu před zahájením práce na vyprávění, tak i dosaženého pokroku po skončení práce.

Stupeň mluvních dovedností				
	expert	středně pokročilý	začátečník	rodící se dovednosti
Hlas: je dobře slyšet; dostatečně a účinně intonuje; jasně vyslovuje				
Řeč těla: vyprávění obohacuje pohyby těla a rukou				
Zapojení publika: navazuje s publikem oční kontakt; zjednává si pozornost; na publikum se plně soustředí				
Postavy: u různých postav používá různé hlasy; změnu postavy vyjadřuje otočením těla				
Tempo: dobře pracuje s tempem; zdůrazňuje začátek a konec				

Role příběhů v chápání globálních témat

2.1 Udržitelnost a změna klimatu

Báseň o žabkách

Elspeth Murray

Co se s celosvětově nejoblíbenější obuví stane po použití? Příběh, který báseň vypráví, může žáky inspirovat k napsání vlastní verze.

Cíle udržitelného rozvoje: 12 – Odpovědná výroba a spotřeba, 13 – Klimatická opatření, 14 – Život ve vodě

Věk: 6–11 let

Materiály:

>>> Ódu na žabky a jejich život poté, co posloužily lidem jako obuv, naleznete na adrese <https://www.scot-tishpoetrylibrary.org.uk/poem/flip-flotsam> (v angličtině).

Papírové výtisky básně

>>> Na základě básně vznikl i překrásný krátký film. Vypráví příběh žabek v Keni – jak se vyrábějí, nosí a nakonec přetvářejí na hračky pro děti. Trailer najdete na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=Yd2IRcS6law>

>>> a celý film na https://www.tvchoice.uk.com/Flip_Flotsam_p/160.htm (v angličtině).

Doporučené aktivity:

Nácvik vyprávění – báseň si nahlas předčítáme ve dvojicích. Všimáme si tvaru slov na jazyku. Je to trochu jazykolam! Na básni si procvičujeme vypravěčské dovednosti. Učíme se ji nazpaměť a zkusíme dramatický přednes.

Zhlédneme trailer k filmu. Jak autoři změnili poslední verš básně, aby závěr vyzněl pozitivněji? Chceme-li zjistit, jak obyvatelé východní Keni recyklují žabky, musíme si pustit celý film.

Napišeme vlastní verzi posledního verše z pohledu:

>>> mořské želvy, která si kousky plastů z žabek ve vodě plete s potravou:

„A co na to želva...?“

>>> turisty trávení dovolenou na pláži:

„A co na to turista...?“

Elizabeth Murray se ve svém textu pokouší o vyvážený ekologický, ekonomický a společenský pohled na tento druh obuvi: *The Eco Flip Flop – Are flip flops really that bad for the environment?* (v angličtině)

http://www.elspethmurray.com/Poems/poems_factFile.htm

Nad těmito environmentálními, hospodářskými a společenskými dilematy se mohou žáci zamyslet s pomocí diagramu příčin a následků, do kterého si výrobu žabek zanesou. Doprostřed papíru nakreslíme žabku. Různými barvami si vyznačíme záporné a kladné dopady jednotlivých fází výroby, použití a likvidace žabek na lidi a životní prostředí. Podíváme se na vzájemné vazby, kdo nebo co získává a kdo nebo co ztrácí.

Uspořádáme debatu, kde budou žáci vystupovat jménem např. místních továrních dělníků, ropných společností a dodavatelů surovin, místních obyvatel, kteří trpí znečištěním ovzduší z továrny, turistů, maloobchodníků, uklízečů pláže, želv, ryb, moře.

Představte si, že jste vynálezce a chcete vytvořit jednoduchou **biologicky rozložitelnou** obuv. Z čeho byste ji vyrobili a jak by vypadala?

Tajný život bot

Autorská škola: ZŠ Seňa, Slovensko

Globální témata: ekologický přístup k životu, nákupní chování, průmyslové podmínky v zemích třetího světa

Cíle udržitelného rozvoje: 12 – Odpovědná výroba a spotřeba; 10 – Méně nerovností

Věk: 7–14 let, **délka** 2 hodiny

Materiály:

>>> Obrázky různých bot

>>> Přístup k videu <https://www.youtube.com/watch?v=DV1hQSt2hSE> (v angličtině)

- >>> Krabice od bot s uvedením země původu na stanoviště č. 3.
- >>> Vytištěné a nastříhané výroky na stanoviště č. 2.
- >>> Výtisky kvízu na stanoviště č. 4.

První aktivita

Na podlaze žákům rozmístíme obrázky různých bot. Každý žák si vybere tu botu, která jej nejvíce zaujala. Pozorně si obrázek prohlédne a udělá si poznámky:

- >>> Komu boty patří?
- >>> Kam v nich chodí?
- >>> Jak se o ně stará?
- >>> Kolik mohly asi tak stát?
- >>> Jak dlouho je bude nosit a co se s nimi stane potom?

Následně žákům promítneme klip od skupiny Radiohead „All I Need“. Snímek porovnává den v životě amerického chlapce a chlapce z asijské země, který v dílně šije obuv.

Žáci si zapíší tři slova, která v nich klip evokoval. O tato slova se navzájem podělí, diskutují. U této příležitosti můžeme uspořádat rozsáhlejší diskuzi filosofie pro děti na témata spravedlnosti, nerovnosti, společenské odpovědnosti za dodavatelské řetězce, dopadu na lidi a životní prostředí, a zboží, které jako spotřebitelé nakupujeme.

Druhá aktivita

Žáci se mezi aktivitami přesouvají technikou kolotoče:

- >>> **Stanoviště č. 1:** Jak mohu zužítkovat starou a poškozenou obuv? Pokud možno připravíme jeden exemplář. Žáci mají za úkol vymyslet co nejvíce nápadů.
- >>> **Stanoviště č. 2:** Jak vypadá život dělníka. Žáci mají za úkol přečíst si výroky lidí, kteří pracují v obuvnickém průmyslu, označit největší problém a navrhnout řešení.
- >>> **Stanoviště č. 3:** Jak se ke mně moje bota dostala? Žáci mají připravené krabice od bot. Jejich úkolem je najít zemi původu (Made in ...) a napsat příběh na dané téma.
- >>> **Stanoviště č. 4:** Kvíz. Žáci hádají správné odpovědi. Mají se shodnout ve skupině a odpovědi si zapsat.

Další směr práce: Diskuze s obuvníkem nebo návštěva ševcovské dílny.

Výroky na stanoviště č. 2:

„Velký problém tu máme s příliš vysokými nebo příliš nízkými teplotami v továrně. Jeden slovenský dělník nahlásil, že v létě bylo horko tak nesnesitelné, že se musela šestkrát volat záchranka.“

„Mohu si říci o rukavice a respirátor, ale s rukavicemi jsem pomalejší a nedokážu splnit běžnou výrobní normu. S respirátorem se cítím hůře, a tak raději nosím šátek.“

„Z výplaty nic nenašetříme. Manžel musel odjet na několik měsíců do Německa na stavbu, abychom měli peníze na vytápění přes zimu.“

„Záchody strašně páchnou. U nás v továrně chodíme na latrínu. Představte si, jaké to je, když se na jednom záchodě střídá 200 ženských. Smrdí to tak silně, že nám načichne oblečení a celý den v práci to z něj cítíme.“

„V létě nosím jenom pracovní košili, protože je v továrně horko a všichni se potíme. Není tam pitná voda, musí nám stačit užitková z kohoutku. Na hale se taky hodně prší.“

Kvíz na stanoviště č. 4

1. V roce 2013 se na světě vyrobilo přes párů obuvi:
 - a) 22 miliard
 - b) 20 milionů
 - c) 220 tisíc
2. Až 87 % světové produkce obuvi pochází z
 - a) Evropy
 - b) Afriky
 - c) Asie
3. Až 40 % všech bot se prodá v
 - a) Americe
 - b) Evropě
 - c) Asii
4. Dělník, který boty ušil, dostane pouze z prodejní ceny obuvi.
 - a) 10 %
 - b) 5 %
 - c) 2 %
5. V Indii stojí jeden pár obuvi cca
 - a) 4 Kč
 - b) 52 Kč
 - c) 39 Kč
6. Při výrobě obuvi vzniká toxický odpad a výrobní proces vyžaduje značný přísun vody, cca litrů na jeden pár
 - a) 25 tisíc
 - b) 10 tisíc
 - c) 14 tisíc

Správné odpovědi: 1 a) 22 miliard, 2 c) z Asie, 3 b) v Evropě, 4 c) 2 %, 5 a) 4 Kč, 6 a) 25 tis. litrů

Vodní kapka na cestách

Autorská škola: ZŠ Schulzovy sady, ČR

Díky této aktivitě se děti seznámily s problematikou pitné vody a možnostmi šetření vodou v domácnosti. Příběh podnítil diskuzi mezi žáky, přispěl k rozvoji jejich vypravěčských dovedností a následně je motivoval k psaní vlastních příběhů na podobné téma.

Cíl udržitelného rozvoje: 6 – Pitná voda

Věk: 8–9 let

Materiály:

Krahová-Schmidtová, M. *Vodní kapka na cestách*. 2. vyd. Wiesbaden: Hesenské ministerstvo ochrany životního prostředí, energetiky a spolkových záležitostí, 1995.

Zahřívací aktivita:

Brainstorming na téma voda. Před zahájením aktivity si děti nalijí ze džbánu do hrnku kohoutkovou vodu (kolik jen chtějí). V kruhu jeden po druhém říkají, co o vodě vědí. Na každou myšlenku si vodou v hrnku připijí.

Nakonec jsem se dětí zeptala, zda vědí, odkud voda, kterou mají v hrnku, přišla.

Hlavní aktivita – rozvoj porozumění

Přečetla jsem příběh z knížky *Vodní kapka na cestách*. Vodní kapka jednoho dne zjistí, že v lese začíná mizet voda. Vydá se na cestu podél potrubí do města, aby zjistila, jestli lidé nedělají něco, co tuto situaci způsobuje. V jednom z domů ve městě pak učí děti Aničku s Petrou a jejich rodiče hospodařit s vodou v domácnosti. Na sedmi místech jsem vyprávění přerušila a zeptala jsem se žáků, jak to asi bude dál. Při dalším čtení si svoje předpovědi mohli hned ověřit.

Reflexe – odpovědi na otázky. Odpověď na otázku si děti připravovaly nejprve ve dvojicích a pak ve čtveřicích. Zvolily si některou z řady otázek napsaných na vodní kapku. Nakonec se o své odpovědi podělily s ostatními.

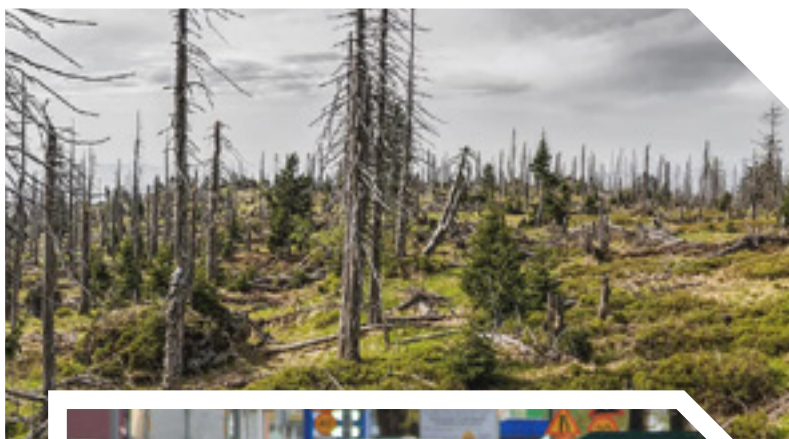
Děti velmi bavila aktivita s hrnkem a vodou v úvodu. Brainstorming také fungoval, každý řekl něco. Příběh k poslechu byl jednoduchý. U mladších žáků jsem pozornost udržovala pomocí názorných ilustrací. Předpovědi pro další část příběhu vymýšleli žáci ve dvojicích.

Na závěr se podělili o odpovědi na otázky na téma pitné vody a šetření vodou v domácnosti, které jsem jim připravila. Je vhodné dát dětem možnost zformulovat také vlastní otázky o vodě, na které by rády znaly odpověď.

Ledová tvář Patagonie

(aktivita centra SOSNA zpracovaná na základě <http://www.ceeweb.org>)

Jedním z hlavních dopadů automobilismu na životní prostředí jsou emise skleníkových plynů. Tato aktivita vede žáky k tomu, aby prozkoumali dopady svých každodenních činností na přírodu a jiné lidi v zahraničí a hledali způsoby snižování nepříznivých dopadů. Prostřednictvím fotografií zde vyprávíme příběh o průběhu určitých procesů v čase.

Cíle:

- >>> zvýšit povědomí žáků o příčinách a důsledcích změny klimatu,
- >>> předat poznatky o dopadu našich každodenních činností v jiných zemích.

Globální témata: změna klimatu, nadměrná spotřeba, uhlíková stopa

Cíle udržitelného rozvoje: 13 – Klimatická opatření

Věková skupina: 11–13 let

Délka: workshop 2 hodiny, domácí úkol 1 hodina, tvorba plakátu 2 hodiny

Materiály:

dvojice fotografií z Patagonie (viz níže),
soubor výroků na Zelenou čáru, zelená čára (např. pruh zeleného papíru),
velký arch papíru, výtvarné potřeby pro tvorbu plakátu.

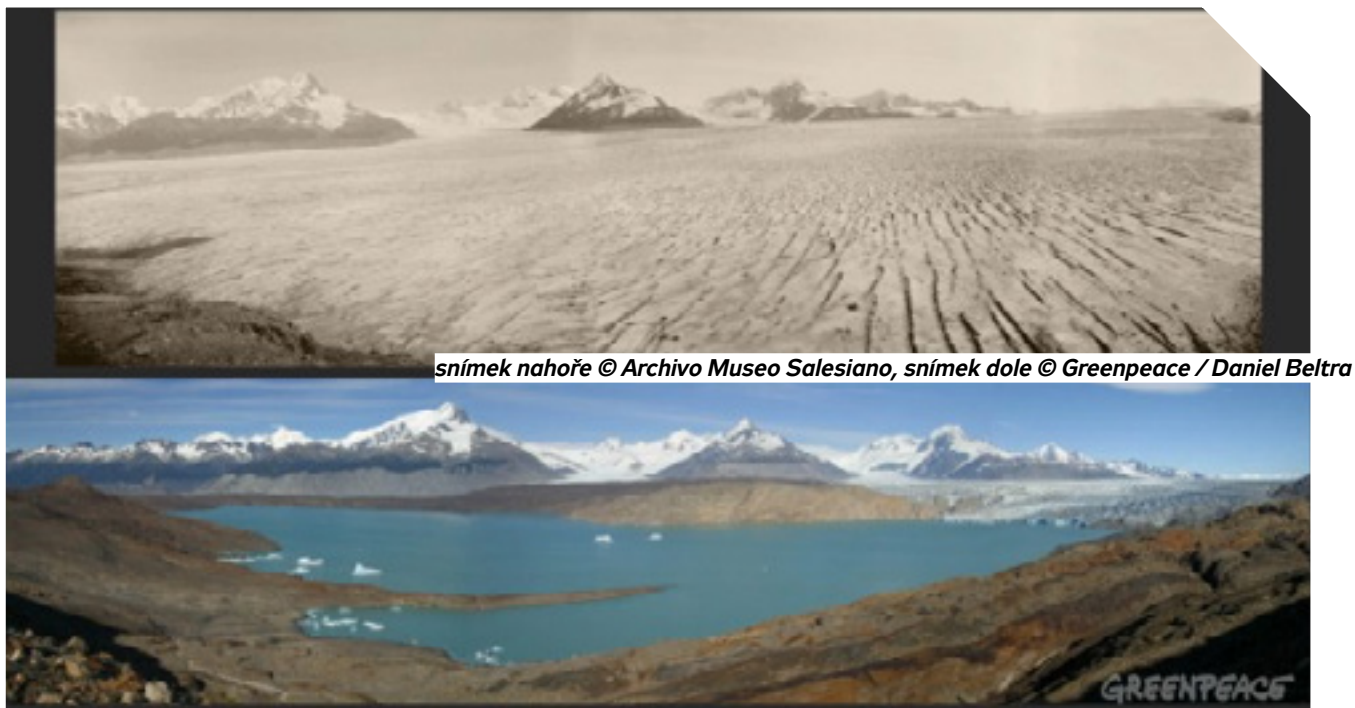
Popis aktivity:

Workshop zahájíme diskuzí o změně klimatu z různých úhlů pohledu. Poté žáci začnou pracovat s dvojicí fotografií z Patagonie: jedna pochází z roku 1924 a na druhé, barevné z roku 2004, je jasně patrné ustupování ledovce, tedy dopad změny klimatu. Tání ledovců, povodně nebo sucha, posouvání klimatických pásem, hurikány: 97 % vědců považuje tyto jevy za důsledky změny klimatu způsobené lidskou činností.

Žáci najdou rozdíly mezi oběma fotografiemi a zamyslí se nad jejich příčinami – proč tyto rozdíly nastaly. Zamyslí se také nad tím, jakými činy a jakým chováním k této změně mohli přispět oni sami a jak tento vztah funguje.

1. Vytvoříme skupiny po 5–6 žácích. Jedna polovina skupin dostane fotografii Patagonie z roku 1924 a druhá polovina snímek z roku 2004.

2. Skupiny mají za úkol si snímky prohlédnout a probrat své poznatky mezi sebou. Žáci nevidí popis snímku ani snímek, který dostala druhá polovina třídy. Odkud asi podle nich fotografie pochází?
3. Každá skupina má za úkol popsat svůj snímek skupině z druhé poloviny třídy.
4. Spojíme vždy jednu skupinu se snímkem z roku 1924 s jednou skupinou, která má snímek novější. Nyní vidí všichni členové sloučených skupin obě fotografie. Žáci mají zodpovědět následující otázky:
 - >>> *Znázorňují snímky stejné místo?*
 - >>> *Jak lze vysvětlit, že je na obou snímcích stejné místo, když přitom na jednom vidíme jezero a na druhém jezero nevidíme?*
 - >>> *Který snímek je starší? Jak to víte?*
 - >>> *Můžete uvést některé příčiny změny klimatu?*
 - >>> *Můžete uvést jiné dopady změny klimatu?*
 - >>> *Našli byste podobné příklady dopadů změny klimatu ve vašem okolí?*
5. Promítneme žákům krátký film (3 min, v angličtině):
 - >>> Photo Evidence: Glacier National Park Is Melting Away by National Geographic,
<https://www.youtube.com/watch?v=ur4l8tYnxP4>
6. Vyvoláme a moderujeme diskuzi o změně klimatu.
Otázky k diskuzi:
 - >>> *Jaký máte ze zhlédnutí videa pocit?*
 - >>> *Čím je tání ledovců ovlivněno?*
 - >>> *Co je to skleníkový efekt a jaké známe skleníkové plyny?*
 - >>> *Souvisí to nějak s našimi každodenními činnostmi? Jak?*

Další krátká videa (v angličtině):

>>> <https://www.youtube.com/watch?v=S7jpMG5DS4Q>

>>> <https://www.youtube.com/watch?v=aMaGFme4090>

>>> <https://www.youtube.com/watch?v=ohd4TEnuZfU>

Informační kampaně (v angličtině):

>>> <https://www.youtube.com/watch?v=hC3VTgIPoGU>

>>> <https://www.youtube.com/watch?v=41ccetJyo8A>

>>> <http://www.hongkiat.com/blog/global-warming-alert-posters>

>>> https://www.youtube.com/watch?v=s_CFqR0psYA

7. Žáci mají za úkol zformulovat poselství pro kampaň ke změně klimatu. Tato poselství mohou souviset s dopady změny klimatu (častější vlny veder nebo povodně, vymírání druhů, výskyt nemocí apod.) nebo s našimi každodenními činnostmi, které ke změně klimatu vedou (činnosti způsobující emise skleníkových plynů nebo ničení lesů a dalších přírodních stanovišť, které rovněž přispívá ke změně klimatu).
8. Žáci mají za úkol ztvárnit a vytvořit plakát, který by předával zvolené poselství kampaně. Plakát mohou vytvořit v elektronické podobě, mohou pracovat s fotografiemi, vytištěnými nebo namalovanými obrázky, mohou udělat koláž apod.
9. Plakáty lze vystavit ve škole, na radnici, v knihovně nebo na jiném veřejném místě. Na vernisáži výstavy mohou žáci plakáty představit spolužákům, rodinám a veřejnosti jako součást kampaně za zmírnění změny klimatu.

Život v ohrožení – Bestiář

Ve své básni vyjmenovává americká hlubinná ekologka Joanna Macy některé živočichy na seznamu ohrožených druhů (dle stavu v 80. letech, kdy báseň vznikla). Bestiář je druh souborné publikace o skutečných i bájných zvířatech pocházející ze starověku. Ve středověku byly bestiáře často ilustrované a pojednávaly nejen o zvířatech a ptácích, ale i o různých druzích hornin.

Aktivita je určena k emotivnímu poslechu a reflexi, je vhodná pro starší žáky. Můžeme ji realizovat u příležitosti Dne vyhynulých zvířat 30. listopadu.

Cíle udržitelného rozvoje: biologická diverzita (15 – Život na souši; 14 – Život ve vodě; 13 – Klimatická opatření)

Věk: od 12 let

Materiály:

>>> báseň Bestiář (viz níže, v překladu Jiřího Holuši), scénář pro jednotlivé dospělé a kniha *Myslet jako hora: Shromáždění všech bytostí* (Prešov: Abies, 1993),

- >>> velký počet svíček (cca 35) rozmístíme na několik plechových táců, které postavíme před třídu (ověříme si, zda není zapalování svíček ve třídě zakázané),
- >>> na sfoukávání jednotlivých svíček se hodí **kovová** slámka,
- >>> dvojice dospělých na čtení básně a performanci,
- >>> relaxační hudba potichu puštěná po celou dobu aktivity,
- >>> zatemnění třídy (nejvhodnější je aktivitu realizovat potmě).

Aktivita:

Vyučující zapálí svíčky. Žáci se pohodlně usadí v úplné tmě za doprovodu tiché relaxační hudby. Jeden vyučující předčítá názvy druhů a druhý spojovací pasáže. Po každých dvou až třech přečtených názvech zhasne vyučující jednu svíčku. Mezi jednotlivými slokami chvíli mlčíme, k umocnění zážitku hraje pouze hudba. Poslední svíčka patří vlkovi, zbytek básně odrecitujeme potmě. Nakonec ještě chvíli necháme hrát hudbu.

BESTIÁŘ (Joanna Macy)

jeřáb americký

jelen korsický

vrána havajská

levhart sněžný

kobra středoasijská

gazela písková

pes hyenový

Mezinárodní seznam ohrožených druhů uložený v Ženevě, neustále doplňovaný novými volnými listy, se stal příliš těžký, než aby ho uzvedl jeden člověk. Kam nyní zapíšeme mizející život? Jaký pohřeb, jaké rozloučení mu máme připravit?

jeseter velký

ibis japonský

lvíček zlatý

nártoun filipínský

jak divoký

plejtvák obrovský

velryba černá

Ponoř se se mnou hluboko, sestro velrybo, dokud ještě zbývá čas. Do hlubin našeho mateřského oceánu, kde jsem kdysi plaval s žábry a s ploutvemi. Sůl z těchto pradávných moří ještě teče v mých slzách. Ale i těch slz je už dnes nějak málo. Zazpívej mi píseň ... píseň na smutek, který je příliš těžký pro mé srdce, píseň na vztek, který je příliš prudký, než aby se prodral mým hrdlem.

panda velká

mravencojed žíhaný

amazoňan portorický

želva malajská

chápan pavoučí

krokodýl kubánský

aligátor čínský

Potop mě, aligátore, do močálu, v kterém jsem se kdysi zrodil. Odplaz se se mnou do tohoto bohatého prvotního roztoku, do kolébky našich molekul. Nechej mě v ní znovu přebývat, než vysušíme všechny močály, než přes ně postavíme silnice a spálíme je na popel.

lemur vari

kondor kalifornský

lev indický

páchník hnědý

potápník široký

klokán uzdičkový

králík lávový

Rychle, vznes se se mnou do vzduchu, racku. Vyleť se mnou vysoko nad pobřeží a pryč, daleko pryč. Nezůstávejme tady. Ropa pokrývá pláže, skály, moře. Nemohu ani roztáhnout křídla spleená dehtem. Odleť se mnou pryč, pryč od toho, co jsme udělali, odleť se mnou někam daleko.

žábronožka slovenská

rys pardálový

orel opičí

nyala horská

papoušek zemní

tesařík obrovský

tesařík alpský

Ukryj mě v houští, jezevče. Nemůžeš žádné najít? Vykopej mi tunel pod tímto plesnivějícím listím a kořeny, pod stromy,

*kteří kdysi ohraničovaly naše území. Mé srdce rozdrtil a zao-
ral buldozer. Vyhrabej mi v zemi síť chodeb, jež budou sahat
hlouběji než touha.*

kočkodan červenobřichý
tapír čabakový
prase zakrslé
sokol skvrnitý
gepard indický
ohniváček černočárný
otakárek jamajský

*Pomoz mi odtud, housenko. Zaviň mě do svého zámotku.
Nechej mě spát v rubáši z hedvábí, kde se mé kosti v tichosti
rozpusť. Budu čekat, až se všechno tvorstvo narodí znovu,
jestli se to někdy stane — tehdy mi narostou křídla a vzletím.*

datel knížecí
kožatka velká
gibon stříbrný
koliha arktická
perlorodka říční
tuleň karibský
tuleň středomořský

*Odplavej se mnou za tuto ledovou tříšť, maminko. Kde jsi?
Těžké boty drtí má žebra, kyje bubnují po mém kožichu, bílý
svět černá a dostává příchutí mé vlastní krve.*

orangutan
gorila horská
gorila východní
pelikán kadeřavý
daněk mezopotamský
tchoř černonohý
slon indický

*Kolébej se se mnou pomalu džunglí. Někde tady ještě nějaká
musí být. Mé srdce přetéká zelenou nadějí. Postříkej mě vo-
dou z tohoto jezírka. Mám kůži plnou broků. Vyprávěj mi staré
příběhy, dokud si je ještě pamatuješ.*

gazela atlaská
delfínovec čínský
makak lví
holub růžový
barasinga
kozorožec walia
kareta pravá

*V době, kdy jeho svět končil podobně jako náš, měl Noe také
seznam zvířat. Představujeme si ho, jak stojí u lodní lávky,
vyvolává jména zvířat a odškrtnává si je na své listině. My je
nyní také vyškrtnáváme.*

dronte mauricijský
papoušek karolínský
antilopa modravá
holub stěhovavý
zebra kvaga
alka velká

*Dnes opět prožíváme dávné Noemovo drama, ale obráceně;
jako by film běžel pozpátku, zvířata odcházejí.*

nosorožec
puma
tygr
vlk

*Tvé stopy slábnou. Počkej. Počkej. Přišla těžká doba. Nene-
chávej nás samotné ve světě, který jsme zničili.*

(tma, pauza, poslech hudby)

Vyučující: „Možná si někdo z vás (stejně jako já) myslí, že
máme ještě čas na změnu smýšlení, abychom se přestali cho-
vat bezohledně a začali pomáhat. Pokud jste na tom podobně,
připojte se ke mně, pojdte se mnou zapálit svíčku naděje...“
Vyučující znovu zapálí jednu svíčku a dá prostor těm žákům,
kteří chtějí předstoupit a také zapálit svíčku na výraz naděje
a odhodlání k akci.

Se skončením přednesu končí i celá aktivita. Zdržíme se kome-
ntářů, nejvýmluvnější dojem zanechala v žácích aktivita sama.
Někdy se budou žáci chtít navzájem podělit o svoje emoce a po-
city. Pokud se nikdo nehlásí, tak může vyučující poděkovat nejen
jménem člověka, ale i jménem zmíněných zvířat, za plaménky
naděje na udržitelnější budoucnost, které žáci zapálili.

Návazná aktivita – žáci mohou zjišťovat informace o ohro-
žených druzích v naší zemi a o možnostech opatření na jejich
záchranu; nebo si mohou zvolit některé zvíře z básně a zjistit,
jaký je jeho současný status. Mohou také báseň přepsat –
aktualizovat seznam zvířat. [https://www.worldwildlife.org/
species/directory](https://www.worldwildlife.org/species/directory) (v angličtině), [https://www.ochranaprirody.
cz/res/archive/372/058764.pdf](https://www.ochranaprirody.cz/res/archive/372/058764.pdf)

Zmínění živočichové jsou pouhým zlomkem z celkového po-
čtu **cca 41 tisíc druhů** (včetně rostlin) na Červeném seznamu
IUCN. Cca **16 300** z nich je ohroženo vyhynutím.

2.2 Migrace

Příběhy stěhování

(zpracováno na základě aktivity britského Muzea migrace „Line Out Connections to Migration“)

Globální témata: migrace; lidská práva

Cíle udržitelného rozvoje: 11 – Udržitelná města a obce

Zdroje, příprava aktivity

Aktivita vyžaduje relativně velký prostor. Jsme-li ve třídě, budeme potřebovat odsunout lavice na stranu (anebo se žáci budou muset hlásit). Žáci se postaví do řady s pravidelnými rozestupy, všichni čelem dopředu.

Úvod

Na úvod řekneme, že během aktivity budeme mít možnost prozkoumat, jaké mají děti ve třídě migrační vazby. Jaké jsou **naše** Příběhy stěhování?

Vyložíme význam pojmu migrace: proces putování lidí na nová místa, motivovaného různými důvody, např. pracovními příležitostmi, spojením s rodinou, která již na daném místě žije, útekem před válkou, perzekucí nebo bouřlivými klimatickými jevy. Lidé chtějí na novém místě najít lepší život nebo lépe naplňovat nějakou potřebu, například zdravotní péče.

Aktivita

Předčítáme výroky z následujícího seznamu (můžeme doplnit i vlastní) a žáci mají za úkol postoupit o krok dopředu pokaždé, když daný výrok platí pro jejich osobní nebo rodinné zkušenosti nebo když s výrokiem souhlasí. Aby všichni aktivitu správně pochopili, použijeme zkušební výrok: například „Udělejte krok dopředu, pokud jste žákem ZŠ X.“

Návrhy výroků – udělejte krok, pokud:

- >>> jste se někdy přestěhovali do jiného domu nebo města,
- >>> jste se narodili v zahraničí,
- >>> doma mluvíte jiným jazykem,
- >>> se v zahraničí narodili vaši rodiče nebo prarodiče,
- >>> máte přátele odlišného vyznání,
- >>> jste už někdy žili alespoň šest měsíců v zahraničí,
- >>> pravidelně jíte jídla pocházející z jiných kultur,
- >>> znáte někoho (nemusí to být osobně), kdo je uprchlík nebo žadatel o azyl,
- >>> fandíte českému fotbalovému týmu, ve kterém je alespoň pět hráčů ze zahraničí,
- >>> pravidelně mluvíte s příbuznými nebo přáteli v zahraničí,
- >>> jste chodili do školy v zahraničí,
- >>> máte vazby na příbuzné nebo přátele v nějaké evropské zemi [můžeme přidávat i další kontinenty],
- >>> vaše oblíbená hudba pochází ze zahraničí,
- >>> ze zahraničí pochází nějaký významný sportovec, kterého obdivujete nebo kterému fandíte,
- >>> si vzpomenete na nějakou známou osobnost, která je přistěhovalec.

Po skončení aktivity mají žáci za úkol všechny svoje migrační vazby zaznamenat.

Mohou o nich napsat příběh, novinový článek, pojednat je jako komiks nebo jiné výtvarné dílo.

Poznámka: Někteří lidé mají spoustu migračních vazeb a jiní málo. Některé rodiny se hodně stěhují a jiné zůstávají po řadu generací na stejném místě. Všechny jsou ale stejně hodnotné! Tak či onak, každý z nás má nějaké vazby ke světu kolem nás.

Otázky k reflexi:

- >>> Co jste se v této aktivitě naučili?
- >>> Jaké máte vazby na jiná místa a lidi?
- >>> Chtěli byste se jednou přestěhovat do zahraničí – za studiem? Za prací? Za lepším podnebím? Za zajímavým životem? To byste pak byli také migranti!

Starší žáci:

- >>> Které výroky se týkaly migrace a které globalizace?
- >>> Kdybyste diskuzi moderovali, které výroky byste doplnili?

Zpochybňujeme „jediný správný příběh“

V této aktivitě diskutujeme s žáky na základě básně o stereotypech souvisejících s migrací. Diskuze přispívá ke kritickému myšlení a je východiskem ke zjišťování dalších informací.

Globální téma: migrace

Cíle udržitelného rozvoje: 10 – Méně nerovností; 16 – Mír, spravedlnost a silné instituce

Věková skupina: od 8 let

Materiály: báseň „Uprchlíci“ od Briana Bilstona v dostatečném počtu výtisků pro všechny žáky

Aktivita

Nejprve nahlas odrecitujeme báseň. Zároveň požádáme žáky, aby pět minut počkali, než si budou dělat závěr. Poté mají žáci za úkol recitovat báseň od konce na začátek, a to v duchu nebo ve dvojicích.

Uprchlíci (Brian Bilston)

Oni naši pomoc nepotřebují
tak mi neříkej, že
ta pohublá tvář mohla být tvá nebo má
stačilo, aby osud rozdál karty jinak
musíme je vidět takové, jací doopravdy jsou
hazardní hráči a žebráci
povaleči a zvlouni
s bombou pod kabátem
hrdlořezové a zloději
nelze jim říct
„jste u nás vítáni!“
snažme se:
je vrátit, odkud přišli
nemůžeme
jíst u jednoho stolu
bydlet ve stejných domech
žít ve stejné zemi
naopak, potřebujeme
krásnou zeď, ať tam zůstanou
nemůžeme si dovolit
motto: jsou to stejní lidé jako my
země patří jen těm, kdo se v ní narodili
nebuď hloupý, neříkej pořád:
na svět se dá dívat i jinak
(nyní recitujeme od konce na začátek)

Chvilka pro reflexi

Zamyslete se společně ve dvojici:

- >>> Jak jste se cítili, když vyučující báseň četl poprvé?
- >>> A co potom, když jste báseň četli opačně, od konce?
- >>> Jak se změnilo její poselství?

Doporučené aktivity

- >>> Žáci si najdou definici slova uprchlík.
- >>> Můžeme jim také definici poskytnout:
<https://www.unhcr.org/cz/96-cz-komu-pomahameuprchlici.html>
- >>> Chvilí pojem rozebíráme, motivujeme žáky k otázkám, povzbuzujeme zvědavost.
- >>> Žáci si vyhledají Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN.
- >>> Na stránce https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf najdeme

ilustrovanou verzi deklaráce.

- >>> V článku 14 je zakotveno právo vyhledat útočiště v bezpečné zemi, které platí pro všechny lidi na celém světě. Co má básník na mysli, když říká: „*Ta pohublá tvář mohla být tvá nebo má, stačilo, aby osud rozdál karty jinak*“?

Jak důležité je zachování práva na azyl?

Co by se stalo, kdybychom lidem toto právo odpírali?

Recept na rozmanitost

Tato báseň představuje nápaditý úvod k příběhu migrace a upozorňuje nás, že jde o prastarý jev. Dívá se na obyvatele Británie formou receptu. Ohlíží se za dlouhou historií země a odhaluje jednotlivé vlivy, které se v průběhu staletí slévaly dohromady a v jejichž průsečíku vznikl dnešní britský národ.

Globální témata: migrace; lidská práva

Cíle udržitelného rozvoje: 10 – Méně nerovností; 11 – Udržitelná města a obce; 16 – Mír, spravedlnost a silné instituce

Věk: od 9 let, **délka** 45 minut

Materiály: kopie básně a internetové odkazy na video (viz níže)

Aktivita

S celou třídou odrecitujeme báseň „Britové“ od Benjamina Zephaniaha. Žáci se střídají po verši. Mladším žákům může báseň odrecitovat vyučující. (Pozn.: Piktové tvořili původní obyvatelstvo Skotska před příchodem Keltů. Silurové byli jedním z válečných kmenů starověké Británie.)

Britové (60 milionů porcí)

Přidáme několik hrstí Piktů, Keltů a Silurů,
povaříme
a přelijeme římskými dobyvateli.
Po zhruba 400 letech Římany vyjmeme
a vložíme velkou dávku Normanů,
posypeme Angly, Sasy, Juty a Vikingy, vše pečlivě rozmícháme.
Podlijeme trochou pálivých Chilanů, jemných Jamajčanů, Dominikánců,
Trinidaďanů, Barbadosanů, dokořeníme špetkou Etiopanů, Číňanů,
Vietnamců a Súdánců.
Ochuťme směsí Somálců, Srílančanů, Nigerijců a Pákistánců,
potřeme trochou Guayaňanů
a prudce podusíme.

Posypeme čerstvými Indy, Malajci, Bosňáky,
Iráčany a Bangladéšany a přidáme špetku
Afghánců, Španělů, Turků, Kurdů, Japonců
a Palestinců,
vše slijeme do tavicího kotlíku
a zvolna povaříme.
Jak se jednotlivé přísady propojí, dojdou jejich jazyky k rozkvětu
a provoní se angličtinou.
Necháme vystydnout vášně.
Přidáme trochu jednoty, porozumění a úcty k budoucnosti,
podáváme se spravedlností.
Dobrou chuť!

Poznámka: Všechny přísady jsou stejně důležité. Při vaření dáváme pozor, abychom některé přísady nevyvyšovali nad jiné. To by v jídle zanechalo hořkou pachut.

Varování: Spravedlnost roztíráme rovnoměrně! Nedodržování tohoto pokynu může vést k poškození lidu a rozvoji bolestí. Spravedlnost a rovnost patří všem.

Doporučené aktivity:

Žáci mají ve skupinkách za úkol zjistit více informací o době, kdy jednotlivé skupiny do Británie přišly. Zjistí nejen, KDY přišly, ale také jaké události je do Británie přivedly. Navážeme následujícími aktivitami:

- >>> U jednotlivých skupin zveršujeme údaje o tom, KDY a PROČ přišly, do samostatných básní. Skupiny se o svoje výsledky podělí se zbytkem třídy.
- >>> Děti mají za úkol sehrát „zastavený obraz“ (jako když zastavíme děj filmu na jednom políčku a to si prohlížíme jako fotografii) o tom, co o dané skupině zjistily. Když skupina recituje svoji báseň, ostatní skupiny mají za úkol „zastavit svůj obraz“ v okamžiku, kdy je v básni zmíněna jejich vlastní skupina.

Na základě těchto poznatků si mohou žáci individuálně pořídit deníkový zápis o někom, kdo přišel do Británie. Součástí zápisu mohou být i pocity tohoto člověka, čeho se obává a co jej nadchlo. Co za sebou zanechal? Jak se mu žije teď?

O dvou vesnicích

Tato aktivita byla realizována s věkově smíšenou skupinou v rámci Dne her v Londýně účasti.

Globální témata: migrace; lidská práva

Cíle udržitelného rozvoje: 10 – Méně nerovností; 11 – Udržitelná města a obce; 16 – Mír, spravedlnost a silné instituce

Věk: 7–12 let, **délka** 60 minut

Zdroje: Workshop vznikl na motivy pohádky projektu Sankofa „A Tale of Two Villages“, vypráví Alia Alzougbi (v angličtině):

1. část – <https://youtu.be/F-TFbZzd0QA>
2. část – <https://youtu.be/OBWfRrIIQJc>
3. část – <https://youtu.be/ECO0W160Hzg>

Pohádku jsme pro výuku upravili. Na třech místech textu uvádíme značku ZASTAVENÝ OBRAZ. Zde se žáci mohou zapojit do hraní příběhu.

Zahřívací aktivita

Představovací aktivita: utvoříme kruh a jeden po druhém předstoupíme, řekneme svoje jméno, pokračujeme gestem vyjadřujícím uvítání a opět ustoupíme. Ostatní naše gesto napodobí. Žáci, které žádné gesto nenapadne, se nemusí bát, stačí jen přátelsky zamávat.

Nyní se podělíme o jeden příběh, vlastně se všichni staneme **jeho součástí**, takže se potřebujeme nejdříve rozhybat! Najdi si místo a představ si, že se při ranní hygieně díváš do zrcadla. Možná zíváš nebo si zrovna natahuješ kalhoty, tričko, pak se začneš česat a najednou zjistíš, že vypadáš vážně dobře. Kousek poodstup, otoč se a pohyb dokonči nehybnou pózou (sochou), kterou říkáš: „Jsem prostě nejlepší!“ Po očku se podívej na sochy ostatních, uvolni se.

Aj aj, teď se díváš do zrcadla znovu a co nevidíš, co to máš na tváři?! Zmocní se tě hrůza, šok, zděšení a rozpačky – jak sis mohl/a nevšimnout té příšerné hroudovité věci? **Udělej sochu.** Jo aha, nic se neděje, fuj! Byl to jen kousek modrého připínáčku. Úlevně se zasměj, **udělej sochu.**

Výborně, děti, všichni jste hráli skvěle! Pojdme si zkusit sochy neboli ZASTAVENÉ OBRAZY na téma některých emocí / pocitů:

Nuda, vzrušení, stud, něco jiného? Únava, rozčilení. Podráždění, rozmrzelost, hněv, hodně rozhněvaný hněv, blednu vzteky, zpátky k hněvu, zpátky k rozmrzelosti, zpátky k podráždění. Když se hněváme, tak se zdá, že máme spoustu energie, ale je to jen pocit, s opravdovým bojem to nemá nic společného. Často se zlobíme, když se stalo něco špatného nebo nespravedlivého. Hněv nám pak dodá energii nebo odvalu, abychom to zkusili napravit.

Hlavní aktivita

Posadte se, uvolněte se. Ale zůstaňte připraveni k akci, protože jakmile ZASTAVÍM OBRAZ, tak se do příběhu zapojíte.

Tento příběh vypráví o vesnici jménem Lhota, ve které žili všichni lidé, kteří kdy žili, a žilo se jim dobře. Určitě se i hádali, a ne vždy se na všem shodli, to s nimi máme společné, ale vždycky se jim podařilo usmířit, a tak spolu dobře vycházeli. Jednoho dne, když byli vesničané zabraní do práce, se najednou začalo ozývat silné praskání, skřípot a křupání. Kdo zametal podlahu, zametat přestal, kdo sekal dříví, ten položil sekuru, kdo sbíral jablka, ten toho taky nechal, lidé se na sebe podívali – a rozběhli se za zvukem a najednou viděli, jak se v zemi otvírá obrovská trhлина, procházející napříč středem vesnice. Trhлина rostla a rostla a země se drolila a propadala čím dál víc, až nakonec z trhliny vznikla celá rokle a namísto Lhoty byly najednou Lhoty dvě, každá na vrcholku hory a uprostřed mezi nimi se táhla nově vzniklá rokle.

Vesničané nezapomněli, že pocházejí ze stejné obce, ale zvykli si se navzájem škádlit, říkali: „To my jsme z původní vesnice, vy jste ti odpadlíci!“ Vesničané se navzájem navštěvovali, přestože museli vážit cestu po strmém svahu dolů a zase nahoru, ale každá taková vysokohorská túra se stala důvodem k oslavě, navzájem se dělili o dobré jídlo, zpívali a tancovali celou noc až do východu slunce! A v mezidobí si aspoň mohli mávat. Léta plynula, a jak víte, zapomínat je lidské. Vždyť třeba arabsky „člověk“ se řekne in-sán a toto podstatné jméno pochází ze slovesa jansá – „zapomenout“. Obyvatelé obou vesnic pomalu zapomínali, jak žili dřív, a začali se jinak oblékat a v kuchyni jinak kořenit jídla. Ve Východní Lhotě zjistili, že koření se u nich na návrší daří, zatímco na svazích Západní Lhoty rostla spousta bambusu, a tak Západáci začali zkoušet nové materiály a stavět si domy se střešní zahradou. Tvořili také nové písničky a tance a změnila se dokonce i jejich mluva. V jedné vesnici začali zkracovat samohlásky (jako Ostravaci mají kratké zobaky) a ve druhé zase začali používat protetické v (říkali třeba vokno, vobraz). Avšak prostor mezi nimi, ten prostor, kde se mezi lidmi utváří význam slov, ten zůstal stejný. Když se navzájem navštěvovali, tak to bylo čím dál zajímavější, protože si všímali různých novinek a říkali si navzájem „máš moc pěkné šaty“ nebo „ten kabát ti fakt sluší“ a jindy se zase někdo přišel zeptat na recept, že prý mu také někdy jídlo chutná pěkně ostré.

ZASTAVENÝ OBRAZ: každá vesnice vytvoří scénu oslavy. Můžete tančit, předvádět svůj úbor nebo nabízet návštěvníkům či hostům ochutnávku pohoštění.

Probíráme různé lidové tance (kolové i párové, sousedská, valčík, obkročák) anebo styly známé z tanečních.

Odpočinek a diskuze: co se vám líbí na tom, že máme všichni některé věci společné – že se stejně oblékáme, jíme stejná jídla?

Zkoušíte rádi i nové věci (např. čaj a sušenky, řízek s hranolky, pizzu)?

Jazyk: čeština je plná slov z celého světa. Zná někdo slovo, které jsme si v češtině vypůjčili z jiné země? broskev (latina), víkend, svetr (angličtina), Vánoce, cválat (němčina), kamarád, flotila (francouzština), liga, paráda (španělština), marmeláda (portugalština). V rozmanitosti je síla!

A nyní pokračujeme v příběhu:

Jednoho dne, když zrovna zapadalo slunce a nebe bylo pokryté červánky, v té době se ve vesnických barácích zrovna vařila večeře, projížděl roklí na koni tajemný jezdec v plášti. Lidé v Západní Lhotě jej viděli a viděli jej i lidé ve Východní Lhotě, ale přitom na každé straně viděli něco jiného. Východňáři říkali: „Viděli jste toho muže na koni v překrásném modrém plášti?“ Ale Západáci říkali, že viděli muže, který měl na sobě luxusní zelený plášť. Z toho pak byli lidé poněkud zmatení.

Příštího dne jel muž stejnou cestou zpátky a tentokrát říkali Východňáři: „Viděli jsme muže, o kterém jste nám říkali, toho v luxusním zeleném plášti.“ Ale Západáci říkali: „Ne ne, to byl ten muž, o kterém jste mluvili vy, ten v modrém plášti.“ A tak byli lidé ještě zmatenější než předtím.

Vrátili se do svých vesnic a pořád si sice posílali dopisy a mávali, ale něco se přeci jen změnilo. Najednou měli takový pocit, že se těm druhým už nedá věřit úplně tak jako dříve. A když se pak zas jednoho dne objevil v roklí jezdec, viděli v tom všichni příležitost vyřídit tu záležitost

*jednou provždy. Východňáři vykřikovali: „Pohleďte, zas jede ten muž v modrém!“
 „To není pravda, to je přeci ten muž v zeleném,“ odpovídali Západáci.
 „Cožpak jste barvoslepí?“ volali na ně Východňáři.
 „Proč pořád říkáte opak toho, co my? Vy se nás snad snažíte naštvat?“ odpovídali Západáci.
 A tak se hádali a přeli, „To jste tak hloupí?“ a „Nebudte blázni!“ a tak to šlo pořád dál, až na-
 konec sešplhali do rokle a sešli se tváří v tvář.*

ZASTAVENÝ OBRAZ: tváří v tvář partnerovi – Jeden říká: „My že jsme lháři? Jak se opovažuješ?!“ a druhý: „S vámi už nikdy nepromluvíme!“

A když už se zdálo, že nepřátelství bude trvat navěky, ozval se dusot koňských kopyt. Opět se vracel muž v plášti a tentokrát vjel přímo mezi dvě znesvářené vesnice. Lidé na něj pokřikovali: „Ukaž jim, že máš modrý plášť!“ a „Ne, předved' jim svůj zelený plášť!“

Jezdec mrštně sesedl z koně a zatočil pláštěm dokola, aby všichni viděli, že ho má z jedné strany modrý a z druhé zelený.

Když se pak omráčení vesničané vzpamatovali, pomysleli si: jak to, že to bylo tak jednoduché, jak se mohli tak moc mýlit? A pak se začali smát, protože jim ten spor najednou připadal tak hloupý a bezvýznamný a vesničané měli radost, že se zas spřátelili a jsou zase spolu.

ZASTAVENÝ OBRAZ: Usmíření! Smích, vtipkování, potřesení rukou, společný rozhovor.

Třídní diskuze:

Jak se můžeme postarat, aby se něco takového již nestalo? Slíbit, že to neuděláme, snažit se takhle nechovat? Mohli bychom slavnostně přísahat, že PŘESTANEME! Že než někoho zbrkle odsoudíme, pokusíme se pohlédnout na věc z jeho perspektivy.

Nebo by každá vesnice mohla vyslat zástupce, který by se staral o řešení vzájemných nedorozumění? Tak bychom se dokázali všichni společně postarat o ten cenný prostor mezi námi, kde si navzájem sdělujeme svoje myšlenky a pocity a pozorně nasloucháme jeden druhému.

Výstupy a postřehy moderátora:

Vzhledem k obsahu aktivit se dětem podařilo reflektovat svoji vlastní identitu a základní prvky identity společné. Žáci se střídali ve vedení rozhovoru, každý se podělil o něco ze svého původu a žité zkušenosti. Společně jsme reflektovali, proč je zapotřebí jeden druhého přijímat a jak můžeme řešit konflikt.

Po skončení aktivit pro celou třídu jsme od dětí obdrželi následující postřehy:

- >>> „Na vzdálenosti někdy nezáleží, i přesto můžeme být spolu.“
- >>> „Nevěděla jsem, že tolik slov pochází z jiných zemí.“
- >>> „Můžeme si navzájem slíbit, že se budeme snažit, a pak nebudeme mít problémy.“
- >>> „Nechci si dělat závěr o někom, koho neznám.“
- >>> „Měli bychom pamatovat, že jsme všichni stejní.“
- >>> „Měli bychom si udělat čas, prostor k zamyšlení.“

Evaluační aktivita: migrace

Co si myslíš o migrantech?

Tuto aktivitu uplatníme na úvod k látce migrace. Inventura toho, jak žáci migraci chápou a jaké k ní zaujmají postoje, nám umožní klást lepší otázky a určit směr dalšího zkoumání. Aktivitu můžeme zopakovat na závěr tématu migrace v rámci evaluace (anebo si vybereme jiné aktivity z tohoto oddílu). Žáci tak uvidí, jak se díky novému porozumění posunuly jejich postoje.

Jedná se o jednu z celé řady aktivit na globální témata, které nabízí publikace *How do we know it's working?* [Jak víme, že to funguje?] z dílny Reading International Solidarity Centre (2015, v angličtině). Tu si můžete stáhnout na adrese <http://toolkit.risc.org.uk>.

Globální téma: migrace

Věk: od 9 let, **délka** 30 minut

Co chci zjistit?

Touto aktivitou zjistíme, jak žáci smýšlejí o migrantech a zda je spojují s pozitivními, neutrálními, nebo negativními charakteristikami. Podíváme se na jejich dovednosti kritického myšlení a povědomí o tom, jak může být zkreslený mediální obraz migrantů.

Materiály:

- >>> lze stáhnout na <http://toolkit.risc.org.uk> (v angličtině)
- >>> Vytisknuté výroky nastříhané do sáčku.
- >>> Záznamový arch

Aktivita

1. Zeptáme se žáků, co pro ně znamená slovo „migrant“. Jejich odpovědi zaznamujeme.
2. Žáci se postaví do kruhu, otočí se čelem ven.
3. Jednu ruku si dají za záda.
4. Jejich úkolem je vyjadřovat souhlas či nesouhlas s předčítanými výroky. Souhlas projeví palcem nahoru, nesouhlas zaťatou pěstí. Natažená dlaň znamená „ani souhlasím, ani nesouhlasím“ nebo „nevím“.
5. Ujistíme se, že žáci techniku hlasování pochopili. Když jsou všichni připraveni, sáhne jeden z žáků do sáčku, vytáhne výrok a přečte jej nahlas.

- >>> *Migranti přinášejí nový pohled na různé věci.*
- >>> *Migranti zvyšují kriminalitu.*
- >>> *Migranti přispívají ke kulturní rozmanitosti v naší zemi.*
- >>> *Migranti berou práci českým občanům.*
- >>> *Migranti hovoří mnoha jazyky.*
- >>> *Migranti využívají našeho zdravotnictví a sociálního systému.*

- >>> *Migranti dělají práce, které zdejší lidé dělat neumějí nebo nechťejí.*
- >>> *Migranti se nepřizpůsobují naší kultuře.*
- >>> *Migranti pomáhají vytvářet nová pracovní místa.*
- >>> *Většina migrantů se neobtěžuje naučit česky.*
- >>> *Migranti zaplatí na daních více, než kolik pobírají na dávkách.*
- >>> *Česko už je tak přelidněné, že pro další migranty nemáme místo.*
- >>> *Bez migrantů by se zhroutilo naše stavebnictví.*
- >>> *Rád/a bych někdy šla žít a pracovat do zahraničí.*

Napišeme, kolik hlasů jednotlivé výroky dostaly. Výsledky probereme s žáky, kteří je mohou komentovat. U nejoblíbenějších výroků zjišťujeme důvody souhlasu, u nejméně oblíbených důvody nesouhlasu.

Jak mám výsledky vyhodnotit?

Zaměříme se na existenci negativních představ o migrantech. Chovají žáci negativní, neutrální, nebo pozitivní postoje k migrantům, k jejich chování, práci a přínosu nové zemi? Jednotlivé výroky lze rozřadit do kategorií „příležitost“ a „hrozba“.

- >>> Migranti přinášejí nový pohled na různé věci. (p)
- >>> Migranti zvyšují kriminalitu. (h)
- >>> Migranti přispívají ke kulturní rozmanitosti v naší zemi. (p)
- >>> Migranti berou práci českým občanům. (h)
- >>> Migranti hovoří mnoha jazyky. (p)
- >>> Migranti využívají našeho zdravotnictví a sociálního systému. (h)
- >>> Migranti dělají práce, které zdejší lidé dělat neumějí nebo nechťejí. (p)
- >>> Migranti se nepřizpůsobují naší kultuře. (h)
- >>> Migranti pomáhají vytvářet nová pracovní místa. (p)
- >>> Většina migrantů se neobtěžuje naučit česky. (h)
- >>> Migranti zaplatí na daních více, než kolik pobírají na dávkách. (p)
- >>> Česko už je tak přelidněné, že pro další migranty nemáme místo. (h)
- >>> Bez migrantů by se zhroutilo naše stavebnictví. (p)
- >>> Rád/a bych někdy šla žít a pracovat do zahraničí. (p)

Spočítáme hlasy pro výroky v kategoriích příležitosti a hrozby. Zapišeme celkové součty.

Do jaké míry dokážou žáci vidět v migrantech konkrétní jednotlivce, anebo naopak generalizují – mluví o všech migrantech paušálně?

Zjistíme, kterou zemi nebo kontinent mají žáci na mysli. Předpokládají žáci konkrétní původ migrantů?

Jak změřím dosaženou změnu?

Žáci mají za úkol zformulovat své vlastní výroky a odůvodnit je. Tím nám mohou poskytnout úplně nový pohled na migranty, který vybočuje z rámce příležitostí versus hrozeb – například „*migranti jsou stateční lidé, kteří se nebáli opustit svou zemi a hledat si zemi novou*“, „*migranti se do země původu nechtějí vracet*“. Některé výroky se mohou týkat nerovného postavení migrantů v naší zemi.

Tyto výroky analyzujeme stejným způsobem jako předtím.

Všímáme si, v čem se nové odpovědi liší od těch původních. Mají žáci větší sklon oceňovat přínos migrantů? Mají menší sklon ke generalizaci?

Sledujeme, jak dobře dokážou žáci debatovat a diskutovat a zda se tyto dovednosti od minule zlepšily. Jsou žáci ochotnější naslouchat názorům druhých a dokážou si více všimnout mediálního zkreslení?

2.3 Zdraví a kvalitní život

Slunce a déšť

Témata: kvalita života, mluvit s malými dětmi o smutku a ztrátě v koronavirové pandemii. Duha bývá považována za symbol podpory a naděje. Tato aktivita byla realizována v rámci Dne her v jedné z londýnských letních družin.

Cíl udržitelného rozvoje: 3 – Zdraví a kvalitní život

Věk: menší děti ve věku 4–5 let, **délka** 30 minut

Materiály: Workshop vznikl na motivy pohádky projektu Sankofa „Rainbow in the Sky“, vypráví Alia Alzougbi, Global Learning London. Najdete ji na adrese <https://youtu.be/1C4lIHknwew> (v angličtině). K příběhu budete potřebovat: sluneční brýle, deštník na hlavu, čerstvé květiny (volitelné).

Aktivita

Aktivitu lze snadno uzpůsobit povaze dětí (stydlivé / hlučné). Veškerou akci, otázky a písničky zvládne obstarat vypravěč sám, anebo si může vzít na pomoc děti. Aktivitu můžeme zkrátit, prodloužit nebo jinak uzpůsobit podle reakcí dětí.

Nazdárek [mává dětem]. Kdo má rád vyprávění? Když vám budu vyprávět jeden příběh, pomůžete mi s ním? Můžeme se spolu hýbat a zpívat písničky. Bylo jednou jedno sluníčko [předvede východ slunce] a jeden deštík [předvede, jak prší].

[Nasadí si sluneční brýle] Co děláte, když venku svítí sluníčko? Jdete si hrát ven, na zahradu, do bazénku, na houpáčku, do parku, krmit kachny, k rybníku, stavět hrady z písku, mlsat zmrzlinu.

[Možná písnička, děti se přidají sborem na slova „něco tě zajede“.] „Sluníčko, sluníčko, popojdi malíčko, sedíš tu u cesty, stane se neštěstí, NĚCO TĚ ZAJEDE.“

Kdo má rád deštivé dny? Co se dá v takový den dělat? Hrát s hračkami, číst pohádky, nandat si holínky a skákat do kaluží. *[Nasadí si deštník na hlavu.]*

[Možná píseň z filmu Medvídek Pú – Nejlepší dobrodružství: „Ten déšť déšť déšť déšť dál dál dál a z potůčků je řeka. Ta se rozlévá až k Prasátku, jež neví, co ho čeká.“] Výborně! Zatleskejte si.

Sluníčko a deštík nemají rády jenom děti. Bylo nebylo, v dávných časech byl právě na tomto místě, zrovna tady, kde teď sedíme, ještě dřív, než tady stála škola a než jsme tu měli ulice a město, byl na tomto místě les. Ten les byl plný úžasných stromů a keřů, kde jsme si mohli hrát – mohli jsme po nich šplhat, hrát na schovávanou – a pod nimi se rozkládal nádherný koberec z kytiček.

A ty kytičky měly slunce i déšť moc rády. Když vysvitlo slunce, tak zvedaly tvář k obloze a říkaly: „Děkujeme ti, sluníčko, za to, že na nás svítíš a probarvuješ nám tváře jasnými barvami,“ a když zapršelo, říkaly: „Mockrát děkujeme, deštíku, měly jsme takovou žízeň a byly jsme taky dost zaprášené – a teď jsme krásně čisté a můžeme zase kousek poporůst.“

Podívejte se na ty nádherné kytičky. Jakou máte oblíbenou barvu? *[Ukáže na květiny.]*

Jednoho dne běžel lesem kolouch, říkali mu Běháček, když vtom se zastavil. Něco bylo špatně. Všechny kytičky byly najednou skleslé a svěšené! Děti, teď se všichni svésíme od pasu na zem.

A ty kytičky byly najednou celé vybledlé, že bylo sotva poznat, jakou mají barvu, a jak byly skleslé, tak jim bylo i smutno.

Je vám také někdy smutno? Co vám zlepší náladu? Objekt? Když vám někdo přijde na pomoc?

Koloušek Běháček řekl: „Kytičky, co je s vámi? Řekly byste mi, prosím, proč jste tak smutné?“ Ale kytičky jen smutně věšely hlavu. *[Rozpláče se.]*

Běháček jim tedy řekl: „Jenže když mi to nepovíte, tak nevím, jak vám mám pomoci.“ *[Zvedne květinu a mluví za ní]:* růže a sedmikrásky řekly: „Je nám smutno, protože Déšť má na obloze místo, Slunce má na obloze místo, i lidé a zvířata – vy všichni máte na obloze svoje místo, ale my, když nám opadají okvětní plátky, my padneme na zem a pro nás žádné místo na obloze není!“ *[Vzlyká].* (Vsadím se, že jste nevěděli, že před dávnými časy byly na světě kytičky, které uměly plakat.) Koloušek Běháček řekl: „Prosím, neplačte! Půjdu za Sluncem a za Deštěm a promluví s nimi. Ale vy mi slibte, že přestanete být skleslé a svěšené a zase se hezky probarvíte, protože jinak by včeličky a motýlci neměli kam létat!“

Potom Běháček odskákal na kraj lesa, odkud byl dobrý výhled na oblohu, a začal volat: „Sluníčko! Deštíku!“

Pomůžete Kolouškovi Běháčkovi volat? Tak teď všichni společně: **SLUNÍČKO! DEŠTÍKU!**

Běháček řekl: „Pomozte, prosím, kytičkám, když jsou tak skleslé a posmutnělé.“ Slunce a Déšť se na sebe podívaly a řekly: „A co bychom mohli udělat?“ „Já umím jenom svítit, dávat světlo a teplo,“ řeklo Sluníčko. „A já zas umím jenom plnit řeky a dávat stromům a kytičkám vodu na pití a na umytí,“ řekl Deštík. Koloušek Běháček řekl: „To já nevím, ale moc vás prosím, spojte se a společně kytičkám pomozte.“

A tak Slunce a Déšť daly hlavy dohromady.

A i my všichni společně dáme hlavy dohromady: *[předvádí přemýšlivé grimasy a postoje]*. Tak co, děti, pomůžete jim? Co myslíte, že by měly udělat?

A tak přemýšlely celý den, až nastala noc a vyšly hvězdy.

[Báseň Hvězdy ze sbírky J. V. Sládka Zvony a zvonky: „Ty hvězdy jiskrné, tak čistě svítí, jak oči upřímné, do temnot žití. Obloha hluboká, klidná a snívá, kdo těmi hvězdami, na nás se dívá?“]

Druhého dne, když se ráno všichni začali probouzet *[protáhne se, zívne, odhrne závěsy]*, tak si všimli, že se děje něco úžasného: Sluníčko svítilo a spolu s ním přšel i Deštík. A co myslíte, že se dětem, zvířátkům a kytičkám ukázalo na obloze? NÁDHERNÁ DUHA!! Všechny vaše oblíbené barvy pohromadě!

[Úryvek z duetu Hany Zagorové a Petra Rezka Duhová víla: „Jsem duhová víla, A co jsem já, V tvém pohledu slunce mám, Už nesu mrak, Jsem růžově bílá, tančím, koukej se jak...“]

Stručná diskuze:

- >>> Co dál: když už kytičky nepláčou, jak se teď asi cítí?
- >>> Zamyšlení nad příběhem: proč bylo pro kytičky důležité mít hezké místo k odpočinku?
- >>> Zamyšlení nad rámcem příběhu: když pláče, znamená to, že je nám smutno?

Co mi udělá radost? (Menší děti)

Autorská organizace: Global Learning London, na motivy děl Rag Doll Foundation. Aktivitu jsme realizovali v Londýně v rámci programu her zaměřeného na zdraví a kvalitní život.

Cíle vyučovací jednotky

- >>> představit etiopskou dívku Amran a zjistit, co jí dělá radost,
- >>> prozkoumat s dětmi, co dělá radost jim,
- >>> připravit děti na lepší pochopení Cílů udržitelného rozvoje.

Cíl udržitelného rozvoje 3 – Zdraví a kvalitní život

Věk: 4–5 let, **délka** 45 minut

Materiály:

- >>> Přístup k Mapám Google.
- >>> Snímek „Amran’s Film“: <https://www.youtube.com/watch?v=5Xrp64e4ns> (jde o film beze slov, bez nároků na jazykovou vybavenost).
- >>> Na aktivitu s květinou: vystříháme následující šablonu, potřebujeme nejméně jeden okvětní plátek na žáka.

Úvod (10 minut) – dramatická cvičení

Na rozeřtání prozkoumáme některé emoce pomocí dramatických technik (např. lidská socha s určitým postojem a grimasou znázorňujícími emoce jako smutek, obavy, radost, nuda, hněv).

Před promítáním si s dětmi otevřeme Mapy Google a podíváme se na polohu Etiopie. Uvedeme, že v této zemi žije Amran, která nám poví o svém životě a o tom, co jí dělá radost. Během sledování filmu si mají žáci zapamatovat, co všechno dělá Amran radost.

Zhlédneme Amran's Film (11 minut)

Aktivity (20 minut)

Nejprve Amran pomáhá rodině a poté se věnuje svým oblíbeným činnostem – zpěvu a odpočinku s přáteli a sousedy. Pohovoříme s dětmi o tom, že Amran má právo si hrát, odpočívat a dělat oblíbené činnosti.

Scénáře: Děti mají za úkol předvést činnost, která jim dělá radost, např. objetí, kopaná s kamarády, mlsání zmrzliny.

Aktivita s květinou: každý žák na okvětní plátek napíše nebo nakreslí něco, co mu dělá radost. Kulatou prostřední část květu můžeme opatřit názvem třídy.

Když mají žáci okvětní plátky hotové, můžeme je uspořádat kolem prostřední části, čímž vznikne květ. Až bude žák svůj okvětní plátek odevzdávat, může se o zvolený zdroj radosti podělit s ostatními.

Plénium (10 minut)

Nejprve s dětmi stručně zrekapitulujeme lidské potřeby, které při práci označily, a probereme, zda jsou tyto potřeby důležité pro všechny děti na celém světě.

Doporučené další směry práce

Navázat můžeme prací s knížkou *Děti jako já* (Barnabas a Anabel Kindersley, Bratislava: Perfekt, 1996).

UNICEF uděluje ocenění pro školy aktivně pracující s právy dítěte, nazvané „Rights Respecting Schools Award“. Více informací o této práci najdete v článku o Swinton Primary School ve Skotsku: <https://www.nazemi.cz/cs/prava-deti-v-kazdodennim-zivote-skoly>.

Další díly seriálu jsou dostupné na stránkách <http://www.ragdollfoundation.org.uk/what-makes-me-happy-series-1>.

Výstupy aktivity

Učení:

- >>> Zjistili jsme, že k přepravě používali velbloudy a osly (a ne auta).
- >>> Amran a mnoho dalších lidí žije na venkově, ne ve městě.
- >>> Lidé v různých částech světa bydlí v různých domech a mají různou hudbu.
- >>> Zjistili jsme, že z rostlin, které rostou kolem nás, se dají vyrobit léčiva.

Empatie:

- >>> V diskuzi vznikl prostor pro zapojení nebo příspěvek všech žáků.
- >>> Měli bychom více myslet jeden na druhého a více se zajímat o to, jak se cítíme.
- >>> Začali jsme chápat, jak se Amran a její sousedé cítí, i když žijí o dost jinak než my.

Co nám udělá radost?

V diskuzi jsme se nechtěli zaměřovat jen na sebe samé. Amran a její sousedé měli problém, něčeho se obávali, ale nakonec se jim ulevilo a pocítili radost. A nás napadlo: co vlastně udělá radost nám?

- >>> Hračky! Prozkoumali jsme, jak si rádi hrajeme:
 - >>> sami,
 - >>> společně,
 - >>> v družstvech,
 - >>> sami se svou představivostí,
 - >>> sport, běh, skákání, jízda na kole, tanec.
- >>> S rodinou: máma, táta, teta, chůva.
- >>> Když:
 - >>> nám druzí fandí, podporují nás: „Výborně!“ „Díky“,
 - >>> nám pomáhají: „Dokážeš to!“,
 - >>> se o nás starají: „Dokážeme to spolu“.

Můžeme být každý jiný, a přesto se mít navzájem rádi, kamarádit se? Podělili jsme se o naše zkušenosti s přátelstvím, zamysleli jsme se nad nimi a mohli se na ně jeden druhého ptát, to vše jednoduchým, bezprostředním a osobním způsobem. Díky tomu jsme se dokázali zamyslet nad některými abstraktními pojmy:

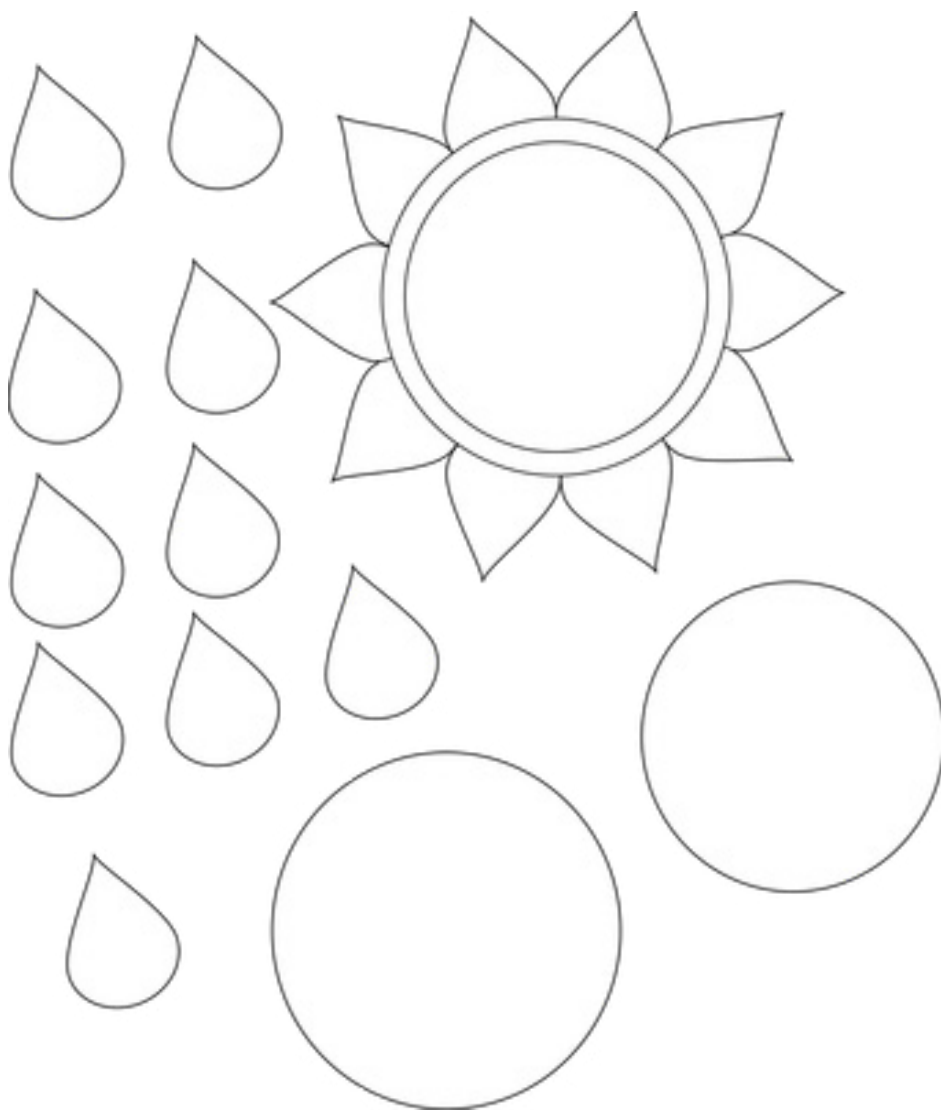
- >>> vzájemnost,
- >>> respekt,
- >>> ocenění,
- >>> vděk,
- >>> podpora,
- >>> povzbuzení,
- >>> laskavost, spravedlnost.

Aktivitu jsme uzavřeli kolektivním hlasováním:

- >>> Měly by mít všechny děti čas na hraní? Měly by mít všechny děti někoho, kdo se o ně postará?
 - >>> Měly by mít všechny děti někoho, kdo je miluje? Je každý člověk důležitý?
- Všeobecný nadšený souhlas.

Aktivita: šablona květiny

Zvětšíme na kopírce.

Co mi udělá radost? (Větší děti)

Autorská organizace: Global Learning London, na motivy děl Rag Doll Foundation. Aktivitu jsme realizovali v Londýně v rámci programu her zaměřeného na zdraví a kvalitní život.

Cíle vyučovací jednotky

- >>> představit Amran a zjistit, co jí dělá radost,
- >>> prozkoumat s dětmi, co dělá radost jim,
- >>> připravit děti na lepší pochopení Cílů udržitelného rozvoje.

Cíl udržitelného rozvoje: 3 – Zdraví a kvalitní život

Věk: 7–12 let, **délka** 60 minut

Materiály:

- >>> Atlasy nebo přístup k Mapám Google.
- >>> Snímek „Amran’s Film“: https://www.youtube.com/watch?v=5X_rp64e4ns (jde o film beze slov, bez nároků na jazykovou vybavenost).

Úvod (8 minut)

Před promítáním si s dětmi otevřeme Mapy Google nebo atlas světa a podíváme se na polohu Etiopie. Uvedeme, že v této zemi žije Amran, která nám poví o tom, co jí dělá radost.

Pohovoříme o domácích pracích, které děti vykonávají, aby pomohly rodině, např. péče o domácí mazlíčky nebo úklid. Jak se děti cítí, když je někdo požádá o pomoc? A jak se cítí, když se zachovaly správně a rodiče / vychovatelé mají z jejich pomoci radost?

Zhlédneme Amran’s Film (12 minut)

Aktivita 1: diskuze (15 minut)

Prozkoumáme s dětmi hlavní myšlenky filmu. Jaké jsou rozdíly a podobnosti mezi místem, kde žijí děti a kde žije Amran? Zamyslíme se nad těmito aspekty:

- >>> krajina,
- >>> odívání,
- >>> barvy,
- >>> doprava,
- >>> zvířata žijící kolem nás.

Co se stalo? Co udělala Amran, dospělí, zvířata a celá vesnice?

- >>> chůze,
- >>> zdravení,
- >>> práce,
- >>> pomoc rodině,

- >>> žádost o pomoc,
- >>> sběr bylin,
- >>> setkání s hudbou a oslavou.

V čem spočíval problém? Jak se lidé cítili? Jak situaci zlepšili? Na základě příběhu se podíváme i na to, jak žijeme my sami, a o poznatky se navzájem podělíme:

- >>> Jak pomáháme rodině?
- >>> Jaké práce máme na starosti?
- >>> Jaký z nich máme pocit?
- >>> Kontakt se zvířaty: máme je rádi? Dokážou nás rozesmát? Jak se o ně staráme?
- >>> Jak se cítíme, když našeho domácího mazlíčka bolí břicho?

Aktivita 2 (15 minut)

Nejprve Amran pomáhá rodině a poté se věnuje svým oblíbeným činnostem – zpěvu a odpočinku s přáteli a sousedy. Pohovoříme s dětmi o tom, že Amran má právo si hrát, odpočívat a dělat oblíbené činnosti.

Plénium (10 minut)

Nejprve s dětmi stručně zrekapitulujeme lidské potřeby, které při práci označily, a probereme, zda jsou tyto potřeby důležité pro všechny děti na celém světě.

Doporučené další směry práce:

- >>> UNICEF uděluje ocenění pro školy aktivně pracující s právy dítěte, nazvané „Rights Respecting Schools Award“. Více informací o této práci najdete v článku o Swinton Primary School ve Skotsku: <https://www.nazemi.cz/cs/prava-deti-v-kazdodennim-zivote-skoly>.
- >>> Další díly seriálu jsou dostupné na stránkách <http://www.ragdollfoundation.org.uk/what-makes-me-happy-series-1>.

2.4 Rovnost mužů a žen

Které hračky jsou pro děvčata a které pro chlapce?

Uplatníme-li tuto evaluační aktivitu na začátku práce s tématem i po jejím skončení, můžeme si vyhodnotit posun v postojích a porozumění. Aktivita je převzata ze stránek <http://toolkit.risc.org.uk> (v angličtině), které obsahují užitečné materiály k celé řadě globálních témat, včetně případových studií.

Co chci zjistit?

Do jaké míry přemýšlejí žáci o genderu stereotypně a jak se to promítá v tom, jaké chování a činnosti považují za vhodné.

Cíl udržitelného rozvoje: 5 – Rovnost mužů a žen

Věk: 4–11 let, **délka** 30 minut

Materiály:

- >>> Soubor kartiček s názvy nebo obrázky těchto hraček: panenka, míč, počítačová hra, stavebnice, plyšák, dinosauři, doktorský kufřík, oblečky pro panenky, obličejové barvy, kuchyňka, hra na různé lidi, sada nářadí, meč na hraní, traktor. Obrázky si můžete stáhnout na adrese <http://toolkit.risc.org.uk>.
- >>> Můžete ale použít i skutečné exempláře.
- >>> Velký arch papíru s načrtnutým Vennovým diagramem, popř. dvě obruče.
- >>> Záznamový arch.

Aktivita

- >>> Kartičky nebo exempláře hraček umístíme tak, aby je všichni viděli. Aktivita je vhodná pro skupiny nebo celou třídu.
- >>> Zeptáme se: které hračky jsou pro děvčata, které hračky jsou pro chlapce a které jsou pro všechny?
- >>> Děti mají za úkol zařadit hračky do Vennova diagramu podle toho, pro koho usoudí, že jsou určené (pouze pro děvčata, pouze pro chlapce, nebo pro chlapce i děvčata). Pracujeme-li s celou třídou, můžeme použít interaktivní tabuli.
- >>> U každé hračky se zeptáme, zda s jejím zařazením všichni souhlasí. Proč je vhodná pouze pro děvčata? Mohl by si s ní hrát i chlapec?
- >>> Zaznamenáme všechny odpovědi. U hraček, na kterých se žáci neshodnou, zaznamenáme počty hlasů v jednotlivých kategoriích (pro děvčata, pro chlapce, pro všechny).

Jak mám výsledky vyhodnotit?

- >>> Sledujeme celkové počty odpovědí u jednotlivých hraček. Zařazují žáci hračky genderovaně, anebo jsou jejich odpovědi rovnoměrně rozložené?
- >>> Zaznamenáme i případné kritické připomínky žáků, např. když odmítají hračku zařadit a tvrdí, že si každé dítě může hrát, s čím chce.
- >>> Všímáme si, zda žáci pochybují, zda jsou ochotni změnit názor nebo zda jsou u některých hraček pevně rozhodnutí.
- >>> Zaznamenáme, zda žáci dětem, které by si s danou hračkou hrály, připisují nějaké vlastnosti nebo povahové rysy (někteří o nich mohou hovořit i pejorativně). Je dívčí hra s „klučičími“ hračkami přijatelnější než „holčičí“ hračky u chlapců?

Jak změřím dosaženou změnu?

- >>> Podle toho, jak dlouhá doba uplynula od vstupního hodnocení, použijeme pro výstupní aktivitu buď stejný soubor hraček, nebo jiný soubor založený na stejných kritériích.
- >>> Lze také obměnit druh věcí a pracovat například se svačinovými boxy, styly odívání nebo obuvi, žánry dětských knížek.
- >>> Prostudujeme si výsledky a porovnáme je s daty od minule. Pozitivní změna se projeví v nárůstu podílu odpovědí v kategorii „Pro chlapce i děvčata“.
- >>> Všímáme si posunu v jistotě, s jakou žáci hračky zařazují, a v jejich povědomí o svobodě volby.
- >>> Sledujeme, zda žáci dokáží označit stereotyp a zda jsou ochotni zpochybnit názor ostatních.

Záznamový arch:

	Pouze pro děvčata	Pro chlapce i děvčata	Pouze pro chlapce	Odůvodnění
Panenko				
Míč				
Počítačová hra				
Stavebnice				
Plyšák				
Dinosauři				
Doktorský kufřík				
Oblečky pro panenky				
Obličejové barvy				
Kuchyňka				
Hra na různé lidi				
Sada nářadí				
Meč na hraní				
Traktor				

Mívají příběhy začátek u nás doma?

Autorské organizace: Cumbria Development Education Centre (CDEC) a základní škola v Morlandu, hrabství Cumbria. Průzkum byl převzat z publikace Helen Griffin *Gender Equality in Primary Schools* (2018).

Úvod

Stereotypy (jediné správné příběhy) jsou nám často vštěpovány od raného dětství rodinou. Tato aktivita dává mladým lidem prostor podívat se na tyto stereotypy zblízka a společně prodiskutovat problematiku spravedlnosti, rovnosti a to, jak můžeme utvářet budoucnost svým vlastním chováním.

Na úvod do tematiky rovnosti mužů a žen si můžeme zpracovat průzkum (viz níže). Jeho předmětem jsou role v domácnosti. Průzkum vede žáky i rodiče k zamyšlení a výměně názorů o genderových rolích a stereotypy. Před zahájením průzkumu by se měl vyučující poradit s ředitelem a zvážit případné úpravy textu s ohledem na místní kulturu nebo rodinné okolnosti (např. neúplné nebo stejnopohlavní rodiny).

Cíl udržitelného rozvoje: 5 – Rovnost mužů a žen

Věk: od 10 let

Aktivita

Průzkum rozešleme do domácností k anonymnímu vyplnění. Vyplněné anonymní dotazníky zpracuje vyučující do tabulky. Žáci mohou výsledky prezentovat formou sloupcových grafů (hodina matematiky, práce s daty).

Dále mohou výsledky interpretovat s ohledem na následující otázky:

- >>> Zaměstnání – liší se velikost úvazku podle pohlaví? (V našem průzkumu ženy častěji pracovaly na částečný úvazek a měly nižší plat než muži, i když některé měly vyšší kvalifikaci.)
- >>> Které práce jsou převážně ženské? (V našem průzkumu to bylo nakupování, úklid koupelny a WC, praní, žehlení, úklid, smýčení skříní a polic, výměna povlečení, opravy oděvů.)
- >>> Které práce jsou převážně mužské? (V našem průzkumu to bylo kutilství, opravy a údržba automobilu.)
- >>> Které práce vykonávají převážně muži i ženy? (V našem průzkumu to bylo vynášení odpadků, pomoc s domácími úkoly, péče o dítě, vaření, péče o zahradu [ale se sekačkou pracovali muži].)
- >>> Vyšly by dotazníky stejně, pokud bychom se ptali prarodičů? (V našem průzkumu měli prarodiče větší zájem tradičnější přístup k genderové dělbě práce [např. dědeček málokdy vařil].)
- >>> Změnily se role během uzavírky škol? (V našem průzkumu muži častěji vařili a oba rodiče se více starali o zahradu a pomáhali dětem s domácími úkoly.)

Třídní diskuze:

Žáci si vyměňovali názory na následující témata:

Placená práce – v několika rodinách se ženy vyjádřily v tom smyslu, že na jejich profesní dráhu a výši mzdy mělo vliv založení rodiny. I když je rovnost odměňování vtělena do právních předpisů, zůstává tento nespravedlivý stav i nadále systémovým rysem trhu práce. V jedné rodině byla žena hlavní živitelkou rodiny.

Domácí práce – všichni žáci si uvědomovali rozdílná očekávání a stereotypy v oblasti domácích prací, i když děti z různých domácností zastávaly rozdílné postoje. Žáci upozornili na existenci genderových stereotypů v reklamě (např. na prací prášky, auta, potřeby pro kutily). Děti z rolnických rodin si všimaly vyhraněnějších genderových rolí a očekávání.

Příběhy pro budoucnost – podle žáků by tradiční genderové role neměly existovat, rozhodující by naopak měly být osobní preference a dovednosti daného jednotlivce. Na druhou stranu děti viděly, že dívky jsou někdy více vedeny k vaření a úklidu než chlapci. Žáci si také povšimli odlišného zacházení s děvčaty a chlapci ze strany některých vyučujících.

Doporučené další směry práce

>>> Další výukové inspirace z dílny *Gender Respect Project* najdete na stránkách <https://genderrespect2013.wordpress.com> (v angličtině).

>>> Můžeme realizovat hodinu filosofie pro děti inspirovanou knihou *Piggybook* (Anthony Browne 1986, v angličtině). Všimáme si textu knížky i ilustrací. Napadne žáky jiné slovo, které by bylo pro daný příběh přiléhavější? Na základě navrhovaných názvů hledáme s žáky nějakou zajímavou filosofickou otázku, na které by se shodli.

Průzkum: Kdo dělá co u vás doma?

- >>> Zeptejte se, prosím, doma, jestli průzkum smíte vyplnit. Budete potřebovat spolupráci někoho z rodiny.
- >>> Nemusíte uvádět jména, průzkum je anonymní.
- >>> Zaškrtněte, kdo se políčka, vedle můžete psát i případné komentáře.

Z vyplněných dotazníků zpracuje vyučující souhrn. Nad souhrnnými údaji budeme ve třídě diskutovat. Zaměříme se na to, co si myslíte o rovnosti žen a mužů v domácnostech, ve školách, v pracovním životě, ve sportu apod. u nás i v zahraničí.

Zaměstnání – název pozice, a kdo ji zastává (muž, žena):

Neplacená práce	Muž	Žena	Oba dva	Poznámky (např. pokud oba dva, dělá jeden větší část než druhý?)
Péče o dítě				
Vaření				
Prostírání stolu při jídle				
Stlaní postelí				
Nakupování				
Úklid koupelny, WC				
Vysávání				
Praní				
Žehlení				
Vynášení odpadků				
Tříděný odpad				
Úklid				
Kutilství				
Výměna povlečení				
Smýčení skříní, polic				
Mytí oken				
Opravy oděvů				
Péče o zahradu				
Pomoc s domácími úkoly				
Otázka navíc: Věnovali se muži a ženy jiným domácím pracím v době koronavirové uzavírky škol? Pokud ano, v čem se jejich práce lišila?				

Genderové role v literatuře

Aktivitu připravila základní škola v Morlandu, hrabství Cumbria.

Lev, čarodějnice a skříň (C. S. Lewis)

Cíl udržitelného rozvoje: 5 – Rovnost mužů a žen

Věk: 9–11 let

Na dobu jednoho pololetí se tato kniha stala naším hlavním textem. Pracovali jsme s ní formou řízeného čtení. Zabývali jsme se především obdobím druhé světové války, ve kterém se příběh odehrává, situací uprchlíků a rolemi, které jsou dětem v rodině automaticky připisovány.

Zaujalo nás, že hlavní hrdinkou knížky je sice Lucinka, ale králem a nejmocnějším člověkem se nakonec stane Petr. Diskutovali jsme o proměnách jejich rolí v Narnii i mimo ni a o frustraci, které v nás vyvolávaly nejen genderové rozdíly, ale také rozdíly na základě věku a role v rodině.

Probírali jsme rozdíly v dnešní společnosti a dotkli se i změn v zákonech, například toho, že od jisté doby se následníkem britského trůnu stává prvorozený potomek, nikoli prvorozený syn.

Dále jsme se pozastavili nad postavami manželů Bobrových. Paní Bobrové přidělil autor knihy roli v domácnosti, zatímco pan Bobr je stavitelem. To jsme chtěli porovnat s reálným životem, a tak jsme se něco naučili o životě bobrů. Samec i samice se podílejí na výchově mláďat, obraně teritoria a stavbě i údržbě přehrad. Příběh jsme vztáhli i k životu žáků a k jejich vlastním rolím v rodině. Řada dětí v naší škole pochází z rolnického prostředí. U nich doma se od chlapců očekává práce na farmě a od děvčat jak práce na farmě, tak i větší domácnostní práce. Vyměňovali jsme si názory na spravedlnost; na význam tohoto pojmu jsme se zaměřili v hodinách filosofie pro děti.

Na motivy knihy *Lev, čarodějnice a skříň* pak žáci psali svoje vlastní příběhy.

Postup práce byl uspokojivý, až na některé výpadky a vliv pandemie koronaviru. Výsledné příběhy jsme tedy nakonec psali trochu ve spěchu. Vytvořili jsme dva nové digitální příběhy na téma genderu. Viz webové stránky Sankofa (<https://www.sankofa-storytelling.eu>): „The Fair Footballer“ a „Raven and Monty’s Big Dream“ (v angličtině).

Děti se do práce aktivně zapojily a přispěly celou řadou nápadů. Obtížné bylo přimět je, aby nepřemýšlely stereotypně, což považujeme za doklad obrovského vlivu společnosti na genderové role. Roli zde hrálo rodinné prostředí.

(Poznámka: ve filmu *Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň*, který byl na motivy knihy natočen, se příběh i některé jeho genderové aspekty od knižní předlohy liší.)

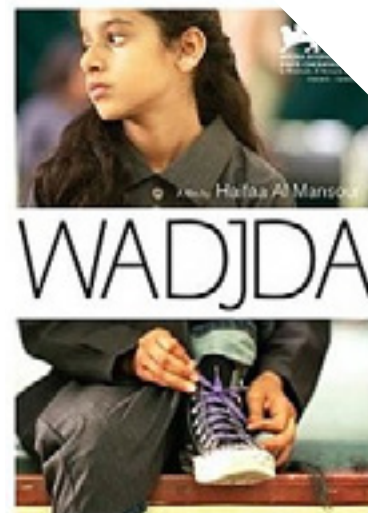
Wažda – dívka se zeleným kolem

Jde o první film režírovaný ženou v Saúdské Arábii. Vypráví o dívce, která zoufale touží jezdit na kole. Pro žáky mohou být poučné výzvy, se kterými se potýkala režisérka jako žena, i kulturní omezení a očekávání vztahující se na ženy v Saúdské Arábii. Budou mít ale také příležitost povšimnout si podobných výzev, které přetrvávají i v našich „západních“ kulturách.

Cíl udržitelného rozvoje: 5 – Rovnost mužů a žen

Věk: 7–14 let

Délka: Sledování filmu rozložíme na dvě odpoledne. Po každém promítání si sladíme informační hladinu a na základě doporučených otázek diskutujeme ve dvojicích o problémech nerovnosti.

Materiály:

- >>> Trailer k filmu <https://www.youtube.com/watch?v=s2Q2JvhWjyE> (v arabštině s anglickými titulky).
- >>> Celý film lze sledovat na Netflixu, Amazonu apod. (93 minut, v arabštině s anglickými titulky).
- >>> Film o filmu – rozhovor s režisérkou Haifou Al Mansour o tom, s jakými výzvami se potýkala a co by chtěla svojí prací dokázat. (15 minut, v angličtině) <https://www.youtube.com/watch?v=q3q05VL-c6u4>.

Pozadí

O režisérce: Haifaa Al Mansour (*1974) pochází ze Saúdské Arábie a stala první samostatnou filmovou režisérkou v zemi. Studovala literaturu na American University v Káhiře. Magisterský titul z režie a filmových studií získala na University of Sydney.

Po úspěch tří krátkých filmů natočila svůj první celovečerní film *Wadjda* (je autorkou scénáře i režisérkou), který měl premiéru na Benátském filmovém festivalu v roce 2012. Film vypráví o dívce, která touží po svém vlastním kole, a nabízí kritický pohled na omezení tradičních kultur.

- >>> Pustíme si rozhovor s Haifou Al-Mansour. Diskutujeme o tom, proč režisérka podle žáků tento film natočila a jaké problémy musela překonávat.

Diskuzní otázky o filmu

Reakce žáků na film *Wadjda* si můžete zaznamenávat do své vlastní šablony. Doporučené otázky:

- 1) Čeho jste si při sledování filmu povšimli na Saúdské Arábii? Může to být krajina, domy, jídlo, auta, obchody nebo jiné aspekty tamější krajiny.
Odpovídalo to vašim očekáváním? Proč? Proč ne?
- 2) Čeho jste si všimli na saúdskoarabské módě?
Co z toho jste očekávali? Co z toho vás překvapilo?
- 3) Obchodník, který Waždě rezervuje kolo, věnuje rezervaci „statečné dívence“.
V jakém smyslu je Wažda statečná?
S jakými výzvami se potýká? (Popište konkrétní scény)
- 4) Wažda připsala své jméno k rodinnému stromu svého otce. Později zjistí, že někdo zápis odstranil a zmačkal. Kdo podle vás její jméno odstranil a proč?
- 5) Matka Waždy má přítele, který chce, aby šla pracovat do nemocnice. Matka říká: „Manžel žárlí... já

s muži nemohu pracovat". Přítel jí odpovídá: „Ty na chudáka manžela svedeš cokoliv". Proč matka v nemocnici nepracuje? Má přítel pravdu, že se matka jen vymlouvá na manžela?

- 6) Kdo vymáhá pravidla (odívání, chování apod.) v životě dívek a žen?
- 7) Je Wažda více ovlivněna muži, nebo ženami? Svou odpověď vysvětlete.
- 8) Jak byste popsali Waždin vztah k matce a otci?
- 9) Proč si to podle vás Waždina matka s kolem rozmyslela?
- 10) Vyznívá film optimisticky, nebo pesimisticky? Svou odpověď vysvětlete.
- 11) V jakém ohledu je s dívkami a chlapci zacházeno odlišně?
- 12) V čem se film podobá prostředí, ve kterém žijete vy sami, a v čem se od něj liší?

Haifaa Al Mansour (foto z Wikipedie).

Životní příběhy z různých částí světa

Na skutečných životních příbězích můžeme ilustrovat překážky rovnosti mužů a žen v různých zemích, a tak žákům nabídnout inspiraci do jejich osobního života. Všechny příklady jsme čerpali od UN Women, světové agentury na podporu rovnosti mužů a žen, která vytváří a zavádí standardy a podílí se na tvorbě prostředí, ve kterém by každá žena a dívka mohla uplatňovat všechna svá lidská práva a plně využít svůj potenciál. www.unwomen.org (v angličtině)

Cíl: Prostřednictvím životních příběhů prohloubit u žáků porozumění výzvám, se kterými se potýkají ženy v různých zemích.

Cíle udržitelného rozvoje: 5 – Rovnost mužů a žen; 10 – Méně nerovností; 4 – Kvalitní vzdělání

Věk: od 9 let

Materiály:

- >>> příběhy anotované níže (další podrobnosti k nim spolu s řadou dalších příběhů najdete na stránce <https://www.unwomen.org/en/news/stories> – v angličtině),
- >>> vytištěné a nastříhané příběhy – jeden do dvojice,
- >>> lepičky a tužky.

Zahřívací aktivita

Lepíčky: Na základě poznatků z předchozích aktivit má každý žák za úkol napsat jednu **překážku** rovnosti mužů a žen v naší zemi. Na další lepík napíše jednu věc, o kterou se v úsilí o rovnost mužů a žen v naší zemi můžeme **opírat**.

Příspěvky nalepíme na tabuli a s celou třídou je stručně probereme, abychom si zrekapitulovali poznatky a odhalili případné nesprávné představy.

Hlavní aktivita

Cíl: Seznámit se s překážkami, kterým čelí ženy z různých částí světa, i s jejich pokroky. V čem jsou stejné jako v naší zemi a v čem se od naší situace liší?

Rozdáme žákům vždy jeden příběh (viz níže) do dvojice. K rozhovorům ve dvojicích poskytneme žákům následující otázky (můžeme je vytisknout, aby si k nim žáci mohli dělat poznámky).

- >>> Na jaké výzvy narazily? (osobní, společenské, ekonomické, institucionální apod.)
- >>> O co se mohly opírat a čeho dosáhly?
- >>> Po čem ještě touží?
- >>> Na jaké překážky by mohly stále ještě narazit?
- >>> Co tě na této ženě inspiruje?
- >>> Co se od ní můžeš naučit do svého vlastního života?
- >>> Vyjmenuj co nejvíce věcí, které jsou důležité pro boj proti nerovnosti mezi muži a ženami. O ty se pak podělíš se třídou (věci osobní, společenské, ekonomické, institucionální apod.).
- >>> Žáci mají za úkol svoji osobnost představit a vyložit svoje názory jiné dvojici.

Diskuze s celou třídou: shromáždíme nápady z poslední otázky a roztřídíme je na věci osobní, společenské, ekonomické, institucionální. Co hlavního se žáci naučili? Překvapilo je něco?

Další směr práce: klikneme na odkazy a zjistíme si o dané osobnosti více. Hledáme informace o zkušenostech dalších žen z různých částí světa.

Z mého hlediska:

„Vyhrály jsme první mezinárodní mistrovství nevidomých v ženském kriketu“

Datum: pondělí 6. května 2019

Bhagwati Bhattarai-Baral je kapitánkou nepálského národního týmu ženského kriketu nevidomých. V únoru 2019 tým zvítězil na prvním mezinárodním mistrovství nevidomých v ženském kriketu, které se konalo v Pákistánu. Bhattarai-Baral a její spoluhráčky překonaly řadu výzev, aby dokázaly, že i postižené ženy mohou obstát v profesionální atletické soutěži.

Z mého hlediska:

„Každý novinář by si měl uvědomovat, jakou má moc věci měnit“

Datum: pátek 3. května 2019

Chissana Magalhães pracuje jako novinářka na Kapverdách (africký ostrov v Atlantiku). Pravidelně píše o problematice rovnosti mužů a žen. Díky školení pod záštitou UN Women nabyla přesvědčení, že k odpovědnosti médií patří i referovat o tématech genderu a lidských práv a že příběhem dokáže novinář změnit lidem život.

Z mého hlediska:

„Nejlepším a nejúčinnějším nástrojem změny jsou technologie“

Datum: úterý 23. dubna 2019

Nino Nanitashvili se v 18 letech stala první ženou vývojářského týmu Google v Gruzii. Později založila organizaci Women Techmakers, která ženy motivuje k tomu, aby si vyzkoušely nějakou novou roli v oboru IT.

Z mého hlediska: „Mým snem je mít vlastní autoservis.“

Datum: pondělí 14. října 2019

Christine Wambulwa (40) je jediná automechanička v keňském městě Kakuma. Jako jediná živitelka svojí rodiny pracuje s cílem, aby její děti mohly chodit do školy a dosáhnout vzdělání, které jí samotné umožněno nebylo.

Z mého hlediska:

„Být LGBT znamená každodenní boj proti předsudkům a násilí“

Datum: čtvrtek 15. listopadu 2018

Helen Tavares věděla, že je jiná, ale kvůli tlaku a očekáváním ze strany společnosti jí trvalo dlouho, než svoji sexuální a genderovou identitu přijala. Přestože je homosexualita na Kapverdách legální, LGBT lidé tam trpí diskriminací a stávají se obětí násilných útoků. Stát neuznává stejnopohlavní manželství a velmi rozšířená je diskriminace LGBT lidí v zaměstnání a bydlení.

Z mého hlediska: „Právě muži dokážou přesvědčit jiné muže o právech žen“

Datum: středa 5. prosince 2018

V Mezinárodní den dobrovolníků 5. prosince oslavujeme důležitou práci dobrovolníků OSN, jako je Albert Mirinidi, který pomáhá zvyšovat odolnost komunit v Mali podporou aktivní úlohy žen v mírových iniciativách a rozhodování.

Z mého hlediska: „Jsem u nás v rodině první žena, která vlastní pozemek“

Datum: středa 30. ledna 2019

Awaho Talla je první žena v rodině, která vlastní pozemek. Později chce postavit dům, který by mohla pronajímat, aby si zajistila větší příjem. V jejím kmeni se socioekonomický status často odvíjí od počtu kusů dobytka, které člověk vlastní, a ženy zpravidla nevlastní pozemky ani nemohou rozhodovat o rodinných záležitostech. Ale časy se mění (Kamerun).

Z mého hlediska: „Žena může a měla by být schopná pracovat“

Datum: středa 14. srpna 2019

V odlehle části venkovského Keraku leží městečko Tajíba, kde našla 39letá Mona Ahmed Alqkla bezpečné místo pro svoji rodinu, se kterou sem před sedmi lety uprchla před válkou ze syrského Dar'á. Dosud nikdy neměla možnost pracovat. Nedávno se přidala k pobídkovému programu pro dobrovolníky jako krejčová v tajíbském středisku, otevřeném Ministerstvem sociálního rozvoje ve spolupráci s UN Women v březnu 2019.

Role příběhů v rozvoji kritického myšlení

O pravdě a lži

Tento příběh a související aktivity vedou žáky k diskuzi o problematice pravdy a rozvíjejí dovednosti kritického myšlení při sledování reportáží ve zpravodajství, dokumentaristice, na sociálních sítích apod.

Témata: kritické myšlení, hledání pravdy, etické myšlení

Věk: pro pedagogy, uzpůsobené pro žáky od 10 let

Cíl udržitelného rozvoje: 4 – Kvalitní vzdělání

Materiály: O pravdě, lži a studně (viz text níže) nebo na <http://vitaznyzivot.sk/ked-pravda-dostala-pastou-do-tvare> (ve slovenštině)

Aktivita:

Promítneme video se středověkou povídkou O pravdě a lži nebo ji předneseme ústně. Tímto příběh bylo inspirováno dílo celé řady spisovatelů a malířů. (Foto: *Pravda, ozbrojená bičem, vystupuje ze studny, aby ztrestala lidstvo* – Jean-Léon Gerôme)

Podle pověsti se jednoho dne potkaly Pravda a Lež.

„Dobrý den,“ řekla Lež.

„Zdravím vás,“ odpověděla Pravda.

„To máme dnes hezky,“ usmála se Lež.

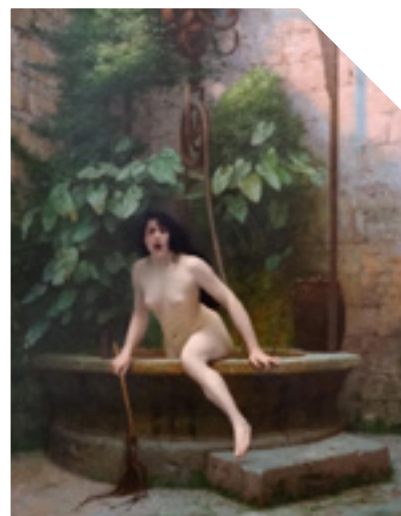
Pravda se rozhlédla kolem sebe, jestli tomu tak je. A Lež měla pravdu.

„Přímo nádherně,“ odpověděla Pravda.

Zanedlouho spolu dorazily ke studni. Lež šla hned do vody a zvolala: „Ve vodě je to ještě hezčí. Což takhle si zaplavat?“ Pravda smočila prsty ve vodě a ta se jí skutečně zamlouvala, a tak Lži uvěřila.

Pravda a Lež se tedy svlékly a za chvíli už klidně plavaly.

Pak se však Lež ze studny potichu vykradla, *oblékla si šaty*

Pravdy a utekla. Když na to Pravda přišla, tak ze studny vyskočila a celá rozzuřená pobíhala sem tam, všude Lež hledala, aby jí oblečení vrátila.

Jenže když pak nahou Pravdu spatřil Svět, naplnilo jej to pohrdáním a hněvem, a tak se od ní odvrátil.

Chudák Pravda zalezla zpátky do studny a před hanbou se tam ukryla. Na zemi už se nikdy neukázala.

Od té doby putuje Lež po světě převlečená za Pravdu, a kudy chodí, tudy lidem plní jejich přání. Vždyť ani Svět o setkání s obnaženou Pravdou nestojí.

A tak nám pověst praví, že lidé dodnes dávají přednost převlečené lži před holou pravdou.

Dilema, zda se přiznat ke lži a začít žít skutečně obnažený život v pravdě, někdy řeší každý z nás. Pravda je riskantní. Pravda bolí. Někdy je přímo mučivá. Zvláště když ji nechceme slyšet. Ale pravda také *osvobozuje*.

Proč si však nevybrat lež? Ostatně lež se honosí nesmírně krásným kabátem. A kabáty jsou stále v módě.

Diskuze: příběh můžeme uplatnit jako podklad pro hodinu filosofie pro děti. Možné otázky:

Něco špatně pochopit a něco špatného udělat – to obvykle považujeme za dvě různé věci. Ale co když není morálně správné věřit něčemu, pro co nemáme dost důkazů? Například klevetám, které o někom zaslechneme, nebo zprávám, které sdílíme na sociálních sítích, i když nevíme, jestli jsou pravdivé? Jenže nemůže být ukvapený závěr v některých situacích jediná správná volba?

A co je na nejúspěšnějších lžích tak přitažlivého, že se tak snadno vydávají za pravdu?

Další doporučené aktivity: žáci zjišťují, jak rozpoznat lež, a jaké různé druhy lží rozlišujeme (zdroj: Jason Buckley, <https://www.thephilosophyman.com> – v angličtině).

Začali jsme „dražbou lží.“ Po skromném úvodním výroku „moje prostřední jméno je Bob“, což mohla být docela dobře pravda, účastníci postupně přihazovali a dostávali se od drobných nepravd přes nehoráznosti až po fyzicky nemožné jevy a protimluvy, jako např. výrok „nemluvím“. Během aktivity se setkáme s nejrůznějšími lžemi, což nám pomůže s aktivitou následující.

Poté jsme přešli k tvorbě Stromu lží, který je názornou taxonomií různých druhů lží s příklady. Jde o výborný způsob cvičného filosofování, kdy od konkrétního přecházíme k obecnému a pak se vracíme zpět. Lži, abychom se necítili zle, lži k zachování tváře a zjevně humorné lži jsme někdy řadili ke lžím milosrdným, zatímco chamtivé lži, lži typu „to jsem nebyl/a já“ a lživé ukazování prstem patřily k negativním kategoriím.

Některé otázky, které vyplynou samy nebo je můžeme žákům nabídnout:

- >>> Jsou některé lži v pořádku, pokud je říká určitý člověk?
- >>> Je radostná lež lepší než smutná pravda?
- >>> Je na lži něco špatného, když nikomu neuškodila?

O sedmi slepých myškách

Autorská škola: ZŠ Seňa, Slovensko

Cíl: udělat si celkový obrázek. Kritické myšlení – je třeba znát celkový obraz a přistupovat k problému z různých úhlů pohledu. Na základě různých zpráv a informací si možná uděláme jen částečný obrázek. Měli bychom si však složit informace z různých zdrojů a pokusit se o celkový obrázek.

Materiály:

- >>> Pytel s „tajemným předmětem“ uvnitř – pokud možno něčím složitým a nečekaným (kuchyňský šlehač, ozdoba, kartáč na vlasy apod.). Chceme-li zapojit více žáků, můžeme donést pytlů více.
- >>> Příběh: <https://www.youtube.com/watch?v=Yze3AMJ2DSc> (audio ve slovenštině), popř. české shrnutí od Evy Zoller na str. 24 sborníku http://www.p4c.cz/repository/zprava-z-kurzu-kritickeho-a-tvoriveho-mysleni-esf-20_527962788def4.pdf.
- >>> Anglický přednes s pohledem do knížky: <https://www.youtube.com/watch?v=yl-2b9pR2MA> (nejprve ale příběh předneseme bez obrazu).
- >>> Papír A4 rozdělený na šest dílů a pro každého žáka tužka.

Zahřívací aktivita:

Vybereme ze třídy 3–4 žáky, kteří jeden po druhém sáhnou do pytle a dotknou se předmětu. Nemají jej ale vyjímát. Zeptáme se jich, **co nahmatali** – je to tvrdé jako plast, je to špičaté, hladké...? Pokud už je napadá, co konkrétně se uvnitř pytle nachází, tak by to ještě neměli říkat. Na diskuzi bude prostor později.

Hlavní aktivita:

Oznámíme, že na program máme poslech příběhu o sedmi slepých myškách, které podobně jako žáci narazily na něco tajemného a potřebují zjistit, o co se jedná.

Ještě předešleme, že po každém dni děje se přeruší přehrávání a budeme mít prostor k zamyšlení – žáci si nakreslí, co příslušná myška objevila.

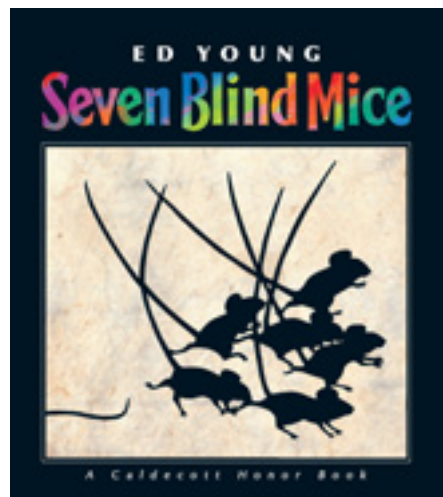
U posledního dne se žáci zamyslí, co tato myška udělala jinak.

Diskuze ve skupinkách: co se můžeme o příběhu dozvědět

- >>> Žáci se ve trojicích podělí o svoje výkresy.
- >>> Co podle nich myšky našly?
- >>> Proč bylo pro myšky těžké předmět identifikovat?
- >>> Stalo se vám někdy při učení, že jste se něco dozvěděli o jedné části, ale pak jste zjistili, že nerozumíte celku?
- >>> (Chceme-li pracovat i s videem na YouTube, kde se listuje knihou, pak je nyní můžeme přehrát a žáci si zkontrolují, zda měli pravdu.)

Reflexe s celou třídou: co si z příběhu můžeme odnést

- >>> Jaké by si myšky měly vzít z příběhu ponaučení?
- >>> (Poznatek každé jednotlivé myšky byl v rámci její zkušenosti pravdivý, ale aby myšky pochopily celek, potřebovaly si poslechnout zkušenosti ostatních.)
- >>> Jaké ponaučení do života si z příběhu můžeme vzít my?
- >>> Platí, že každý vidí a chápe věci stejně jako ostatní?
- >>> Jaké je nebezpečí „jediného správného příběhu“?

>>> Když se setkáme s novinkou nebo reportáží, například ve zpravodajství nebo na sociálních sítích, jak si k ní můžeme zjistit i odlišné úhly pohledu?

Co vidíš ty? Co vidím já?

Cíl aktivity: průzkum různých úhlů pohledu ve vlastní paměti i ve vnějším světě. Pochopení různých úhlů pohledu je jednou z klíčových dovedností kritického myšlení.

Věk: libovolný, **délka** 1 hodina

Materiály:

- >>> ruční zrcátko, prsty na zarámování snímku,
- >>> fotoaparát nebo telefon, popř. též lupa,
- >>> nabroušené smysly a dávka zvědavosti!
- >>> O dvou vesnicích (český text viz výše, popř. tři dílčí videa v angličtině):
 - >>> část 1 (<https://www.youtube.com/watch?v=F-TFbZzd0QA>)
 - >>> část 2 (<https://www.youtube.com/watch?v=OBWfRrIIQJc>)
 - >>> část 3 (<https://www.youtube.com/watch?v=ECO0W160Hzg>)

Úvod

Poslechneme si pohádku O dvou vesnicích. Zaměříme se na to, jak se lidé z obou stran rokle hádali, co vlastně bylo vidět. V obou vesnicích si byli jistí svou pravdou, protože přijímali pouze vlastní úhel pohledu. Na základě otázek po jednotlivých částech filmu se s žáky lépe zamyslíme nad tím, co si z příběhu můžeme odnést.

Při následujících aktivitách zapátráme ve vlastní paměti a také na školní zahradě či dvorku s cílem podívat se na dobře známé myšlenky a předměty novým způsobem. Nacvičíme si tím schopnost zjistit, jak jiní lidé chápou a prožívají svět a co je pro ně důležité. Je dost možné, že to bude jiné, než jak jste zvyklí vy!

Aktivita

1. Nejprve si prohlédněte následující obrázky. Co na nich vidíte? Zeptáme se žáků, co vidí. Vidí to samé? Nevidíte ten samý obrázek různě?
Na který obrázek se vám dívá snáz?
2. Teď půjdeme na zahradu nebo na procházku. Vaším úkolem je najít si známou rostlinu nebo strom a prozkoumat je novým způsobem. U stromu zkuste: dívat se hlavou dolů

mezi nohama; vleže ze země; zblízka lupou jako mravenec; z perspektivy ptáka sedícího v koruně stromu (je-li vylézt na strom bezpečné); se zavřenýma očima, jen hmatem; se zavřenýma očima, jen sluchem; z pohledu psa (očíhat!); z pohled housenky lezoucí po listu. Na kolik nových způsobů jste přišli? „Nové pohledy“ si můžete vyfotit a schválně, jestli kamarádi najdou místo ze záběru!

Další směr práce

Nyní se na nějakou myšlenku zeptejte člena rodiny nebo kamaráda. Jaký má na ni názor, jak se na ni dívá? Např. Co se ti nejvíc líbilo na tom, když jsi byl/a během uzavírky škol doma? Co bychom mohli změnit, aby byl „nový normál“ po pandemii lepší pro nás i pro naši planetu?

Následující otázky můžeme použít pro nácvik naslouchání:

- >>> Co si myslíš o ...? Můžeš vysvětlit, proč si to myslíš?
- >>> Když přemýšlíš o ..., jaký máš z toho pocit?
- >>> Smýšlel/a jsi o ... stejně, i když jsi byl/a dítě / mladší?

Další praktické aktivity pro získání odlišné perspektivy – abychom věci viděli jinak:

Umístíme na chodbu (nebo ven) kus inventáře nebo „výstavku různých objektů“ a žáky rozsadíme na různá místa okolo. Žáci mají za úkol popsat nebo nakreslit, co ze svojí perspektivy vidí. Výkresy porovnáme a najdeme mezi nimi rozdíly.

Islandský umělec Olafur Eliasson vynalezl nové uplatnění digitální technologie – *Acute Art*. Vyvinul aplikaci pro „augmentovanou realitu“, která nám prostřednictvím mobilního telefonu umožňuje dostat se do bezprostřední blízkosti 3D objektů a „procházet jimi“: <http://app.acuteart.com/get-the-app/> (v angličtině).

O autorově přístupu přítomného okamžiku („nowness“), na kterém je projekt založen, pojednává film na adrese <https://www.nowness.com/series/private-view/olafur-eliasson-acute-art-wunderkammer> (v angličtině).

Něco jiného!

Aktivitu vytvořil CDEC
ve spolupráci s jednou základní školou v hrabství Cumbria.

Následující příběh ukazuje možnosti rozvoje dovedností dialogu a kritického myšlení prostřednictvím příběhu a metody filosofie pro děti, popsané ve **studijní příručce Sankofa**. Tímto způsobem můžeme žákům zpřístupnit jinak obtížné globální koncepty.

Something Else je prostý příběh o příšerce, která se ze všech sil snaží přidat se k ostatním. Ale je jiná. A ať se snaží sebevíc, prostě nezapadá. Pak se objeví Něco a chce se s Něčím jiným kamarádit. Ale Něco jiného pochybuje, že mají vůbec něco společného...

Cíl udržitelného rozvoje: 10 – Méně nerovností

Věk: 6–11 let, **délka** 45 minut – 1 hodina

Materiály:

- >>> Studijní příručka Sankofa (www.sankofa-storytelling.eu), kapitola o filosofii pro děti
- >>> Knížka *Something Else* (Kathryn Cave, v angličtině) nebo přednes (rovněž v angličtině) na <https://www.youtube.com/watch?v=cUncfpTF4pg>
- >>> Papír a tužky
- >>> Žáci si sednou do kruhu.

Příklad teambuildingové aktivity (5 minut)

Žáci se postaví do kruhu a pozorně se dívají jeden na druhého. Na tlesknutí vyučujícího se začne a žáci mají za úkol si jeden po druhém sednout. Nesmějí však mezi sebou komunikovat a v jeden okamžik smí usednout pouze jedna osoba. Začít může kdokoli a pořadí sedání je libovolné. Usedne-li ale více žáků současně, musí se všichni postavit a začít znovu! V aktivitě jsme si procvičili spolupráci, koncentraci, pozorování a dodržování pořadí. Všichni se dobře bavili!

Podnět (5 minut)

Příběh předneseme nahlas (anebo pustíme video s přednesem).

Zamyšlení (5 minut)

Individuální reflexe: bylo na příběhu něco matoucího, čemu žáci nerozuměli? Jaké jsou hlavní myšlenky příběhu? Během aktivity vyučující zapisoval odpovědi žáků heslovitě na tabuli: sounáležitost, osamělost, přátelství, odlišnost, zapadnout.

Tvorba otázek

Žáci utvořili trojice nebo čtveřice a dostali několik proužků papíru a tužku. Měli za úkol zformulovat filosofickou otázku (otázku k zamyšlení) pro následnou diskuzi. Několik „hlavních myšlenek“ k zamyšlení dostali od vyučujícího do začátku. Při formulování otázek k zamyšlení „nad rámec příběhu“ jsme předtím uplatnili nástroj „kvadrant otázek“. Příklady použití tohoto nástroje ve filosofii pro děti a jiných předmětech (v angličtině):

<https://www.northlakes.cumbria.sch.uk/examples-of-question-quadrant-activity>.

Čtení otázek a hlasování

Každá skupinka přečetla ostatním nahlas svoje nejlepší otázky k zamyšlení a umístila je doprostřed kruhu. Vybrané příklady z aktivity: *Proč je důležité zapadnout? Proč se Něco zpočátku Něčemu jinému nezamlouvalo? Proč si ostatní s Něčím jiným nechtějí hrát? Proč soudíme lidi podle vzhledu? Posmíváte se lidem jen proto, že jsou odlišní?*

Hlasování (jedna možnost, je jich mnohem více). Žáci se otočili čelem ven z kruhu a dali ruce za záda. Vyučující předčítal otázky a každý žák hlasoval palcem nahoru pro jednu otázku, která je podle něj v rámci cvičení příslibem nejkvalitnějšího dialogu. Vyučující počítal hlasy a na závěr třídu seznámil s vítěznou otázkou.

První úvahy a dialog

Žáci se opět usadili do kruhu. Na úvod dialogu vystoupili žáci ze skupinky, která otázku vymyslela. Přečetli otázku nahlas a vysvětlili, co je k její formulaci vedlo: „*Proč soudíme lidi podle vzhledu?*“

Následnou diskuzi moderoval vyučující s pomocí vybraných otázek (viz studijní příručka). Žáci se snažili si navzájem naslouchat a navazovat na myšlenky ostatních, nevnášet tedy jen svoje původní myšlenky. Tento cíl si vytyčili při předchozím cvičení filosofie pro děti. Také si nacvičovali výroky „souhlasím, protože ...“ a „nesouhlasím, protože ...“, aby ostatní seznámili i s důvody svého postoje. Většina žáků se aktivně zapojila a projevovала motivaci. V diskuzi jsme se dotkli celé řady myšlenek:

- >>> že na vzhledu by záležet nemělo,
- >>> jak na ulici reagujeme na lidi bez domova, jak je posuzujeme,
- >>> vlastní zkušenost se snahou „zapadnout“ v nové škole,
- >>> zda nás děsí, jak někteří lidé vypadají, pokud je neznáme,
- >>> že když někoho lépe poznáme, tak už na to, jak vypadá, nemyslíme,
- >>> co nás nutí soudit druhé?

Závěrečné úvahy

Žáci měli pár minut na to, aby si promysleli závěrečné úvahy a načrtli je na papír. Vybrané příklady:
To by byla nuda, kdyby všichni vypadali stejně. Myslím, že je příjemné cítit se součástí nějaké skupiny. Proč druhé soudíme podle vzhledu, to mi pořád hlava nebere.

Ohlédnutí, reflexe, reakce

Na ohlédnutí za dialogem jsme měli jen velmi málo času. Žáci měli za úkol přidělit dvě hvězdičky – jednu něčemu, co se v aktivitě povedlo, a druhou věci, kterou by chtěli zlepšit. O výsledek se podělili s partnerem.

Povedlo se: Nemluvili jsme jeden přes druhého a někdy jsme i navázali na myšlenku někoho jiného.

Občas jsme říkali „souhlasím, protože ...“ a „nesouhlasím, protože ...“.

Diskuze se mi líbila, byla to podle mě záludná otázka, na kterou se těžko hledá odpověď.

Zlepšit: Někteří byli dost potichu a moc nemluvili, musíme dát prostor všem.

Myslím, že jsme se nedrželi celou dobu smyslu otázky – **proč** druhé soudíme podle vzhledu.

Píšeme nové příběhy

Příběhy z kostek

Realizováno na festivalu vyprávění a ve školní výuce na Slovensku. Během uzavírky škol si také děti doma vyrábily vlastní kostky na hraní s rodinou.

Globální témata: bezodpadovost, upcycling

Věk: 6–18 let i dospělí!

Materiály:

- >>> Děti i dospělí si mohou vyrobit příběhové kostky z obyčejných dřevěných nebo pěnových krychlí, které polepí obrázky vystřihanými z časopisů.
- >>> V aktivitě použité kostky a další tematické sady lze zakoupit na adrese: <https://www.storycubes.com/en/> (v angličtině).

Postup:

1. Rozdělíme žáky do trojic nebo čtveřic.
2. Každé dáme soubor 5–6 kostek.
3. Jeden žák ve skupince hází kostkami a všichni sledují, co padne (obrázek nahoře).
4. Nyní je úkolem vytvořit z těchto prvků příběh, který má svůj úvod, stať a závěr, a odprezentovat jej ostatním skupinám.

Zeptáme se žáků, zda by je napadl i jiný způsob, jak z kostek sestavit příběh. Dokázali by do příběhu vnést ještě prvek Globálních cílů?

Další tipy: starší žáci hází devíti kostkami. Tři použijí na úvod, tři na stať a tři na závěr.

Reflexe slovenským vyučujícím: „Bylo úžasné sledovat flexibilitu a spontánnost, s jakou žáci nové příběhy vyprávěli. Každý si doma vyrobil vlastní kostky ze starých dřevěných kostek, na které nalepil obrázky. Vlastnoručně vyrobené kostky byly příspěvkem každého žáka ke hře. Jde o pěkný příklad bezodpadového přístupu a upcyclace.

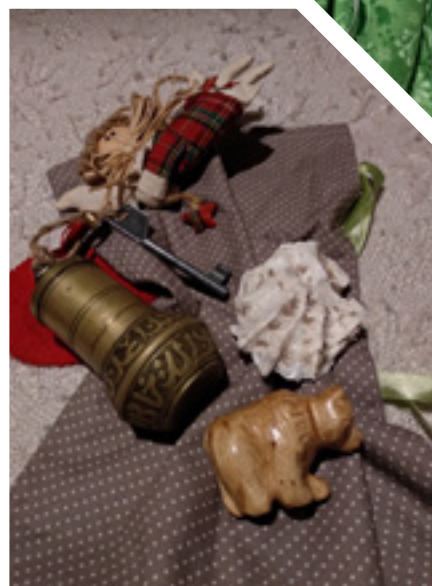
„Jde o zábavný postup psaní příběhů, který si mezi dětmi získal oblibu. Aktivitou daly děti průchod představivosti. Z jejich příběhů bylo také zřejmé, jaký mají rády styl či formu! (horor, romantický příběh, o zvířatech apod.)“

Příběhy z batohu

Navrhla SOSNA pro rodiny trávící čas doma během pandemie. Je vhodná i pro dětské skupiny, které příběh dají k dispozici celé třídě. Pro menší děti můžeme vytvořit příběhový batoh na téma známé knížky, s jehož pomocí si celý příběh převypráví.

Jak na to:

1. Vezmeme batoh, tašku, ozdobnou krabici, cokoliv pěkného... (do přípravy se mohou zapojit i žáci). Pokud jste početná rodina, budete příběhových batohů potřebovat více. Počítáme jeden batoh na 2–3 hráče.
2. Do každého batohu vložíme 5–7 menších předmětů, které máme doma a které se do něj vejdou.
3. S jedním batohem pracují minimálně dva hráči.
4. Na základě předmětů z batohu vymyslíme příběh. Nejprve zvolíme ústřední postavu. Nezapomínáme, že příběh má mít úvod, stať a závěr (šťastný konec?).
5. Než začneme psát, promyslíme si, jaké hodnoty by mohl vyjadřovat.
6. Nakonec vymyšlený příběh vyprávíme, sehraje, ukážeme členům týmu, spolužákům při online výuce... Mohou také hrát rodiče proti dětem nebo smíšené páry rodič–dítě. Může to být i pohádka nebo večerníček.

Reflexe slovenským vyučujícím: „Plaché děti je třeba povzbuzovat a dávat jim prostor k vyjádření. Mluví-li děti pouze v holých větách, vybízíme je, aby příběh zopakovali s rozvitějšími větami. Při skupinové práci je vhodné skupiny obcházet a pomáhat těm, které se nemohou hnout z místa.“

Nový příběh o změně klimatu

Zkušenosti ze ZŠ Schulzovy sady, ČR

V době uzavření škol spolupracovala skupina devítiletých žáků přes internet z domova, pod vedením vyučujícího i jednotlivě, na tvorbě komiksového příběhu.

Globální téma: biodiverzita a změna klimatu

Cíle udržitelného rozvoje: 15 – Život na souši; 13 – Klimatická opatření

„Nejprve děti společně navrhly hlavní hrdinku příběhu, mladou sportovkyni Kitty. Popsaly, kde žije, co ráda dělá, na čem jí záleží, jak vypadá.“

Technikou volného psaní daly dohromady příběh o tom, jak Kitty zareaguje na nedostatek vody v lese. Z žákovských návrhů jsme vybrali společné motivy příběhu (kouzlo, moře, kamarád, Kitty zachraňuje, putování). Postupně jsme společně vymysleli osnovu příběhu a tu jsme si poznamenali. Vyučující pak poznámky přepsal na počítači.

Děti se rozhodly rozdělit příběh do několika komiksových výjevů. Dva žáci kreslili postavy příběhu, jiní zase místa.

Děti příběh sestavily a připojily komiksové bubliny.

Se skvělou odezvou se mezi žáky setkala úvodní inspirativní část. Aktivně se zapojili do vymýšlení ústřední postavy a prostředí, ve kterém žije. Při online schůzce jsme se zaměřili na společné hledání motivů příběhu technikou volného psaní. Neměli jsme možnost tvůrčího psaní v lese, která by děti jistě motivovala více. Při psaní příběhu jsme stavěli na zážitcích dětí z našich společných vycházek do školního lesa. Příběh by měl vést žáky k zamyšlení nad významem zeleně ve městech, která slouží i k regulaci podnebí.

Příběh žáci zpracovali do podoby komiksu. Všechny výjevy nakreslili a připojily k nim komiksové bubliny.“

Komiksový příběh z cyklu Příběhy pátáků z Čeperky

Nový příběh o rovnosti mužů a žen

Zkušenosti základní školy v Morlandu, hrabství Cumbria

Cíl udržitelného rozvoje: 5 – Rovnost mužů a žen

Věk: 10–11 let, **délka** 3–4 hodiny

Tímto workshopem vyvrcholila celoroční práce na tématu rovnosti mužů a žen. Žáci již byli seznámeni s příklady genderové nerovnosti z různých zemí světa, ale méně času strávili nad situací v jejich vlastní zemi. Zrovna se vrátili do školy po několikaměsíční koronavirové uzavírací.

Ideální průběh spolupráce na „novém příběhu pro budoucnost“, do které by se žáci aktivně zapojili, vyžaduje:

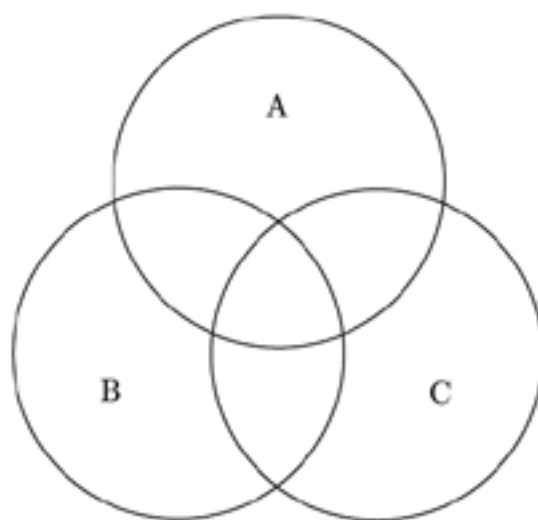
- >>> A. znalost a pochopení této problematiky a toho, jak se v současné době promítá do života lidí i celé planety,
- >>> B. sociální odpovědnost – jistý zápal a uznání důležitosti problematiky a toho, že poměry ve světě jsou neférové, nespravedlivé a škodlivé a že žáci mají odpovědnost za řešení tohoto stavu,
- >>> C. zplnomocnění – žáci chápou a věří si, že svým jednáním změni věci k lepšímu, mají vizi žádoucí budoucnosti.
- >>> Průsečík všech tří kruhů = AKTIVNÍ GLOBÁLNÍ OBČANSTVÍ

Určité poznatky o rovnosti mužů a žen měli žáci základní školy v Morlandu, hrabství Cumbria, již z předchozí práce z domova a z workshopu. Díky zkušenostem z práce na jiných ekologických projektech ve škole a v obci měli také silný smysl pro sociální odpovědnost.

V tom jsme spatřovali zdroj **zplnomocnění**. Zadáním žáků bylo vymyslet příběh, který by další žáky na škole inspiroval k odhalování a problematizaci genderových překážek, které mohou být dlouhodobě přítomny v životě u nich doma, ve škole a s přáteli – který by v nich vyvolal chuť stát se součástí spravedlivější budoucnosti.

Zahřívací kreativní aktivity

Během dne jsme se pravidelně rozcvičovali krátkými kreativními hrami jako „Co je uvnitř pytle?“ a „Šel jsem na trh“. Poslechli jsme si příběh a pak jsme jej různými způsoby převypravovali – se zaměřením na postavy,

zápletku, pocity a jednání. Pomocí korálků jsme si znázornili stavbu zápletky (viz oddíl Rozebíráme příběh v této sadě nástrojů a ve studijní příručce). Všechny tyto činnosti rozvíjely u žáků kreativitu, plynulost projevu, jazykové prostředky, zvyšování napětí. Tyto dovednosti se jim budou hodit při psaní nových příběhů.

Překážky a příležitosti rovnosti mužů a žen: během dne jsme shromáždili náměty z průzkumu „Kdo dělá co u vás doma?“, ze statistik o školství, mzdách, pracovní síle a vedoucích pracovnících a z aktivity, při které jsme stereotypy zkoumali prostřednictvím fotografie. Překážky jsme zaznamenávali na cihlovou zeď a příležitosti na žebřík.

Závěrečný podnět – promítli jsme trailer k filmu *Billy Elliot* o chlapci z hornického městečka v severní Anglii, který se chce stát tanečníkem baletu – https://www.youtube.com/watch?v=eNsboAvYN_o (v angličtině)

>>> Jaké překážky musel Billy překonávat? (osobní, společenské, ekonomické)

>>> Jaké měl příležitosti? Kdo mu pomáhal?

Píšeme nový příběh (pro skupiny 6 žáků)

Médium: Žáci si předem zvolili program iMovie, protože s ním již měli zkušenosti.

Podněty: mějte na paměti, komu byl příběh určen, pracujte s podněty na cihlové zdi (překážkami) a na žebříku (příležitostmi).

Brainstorming: co nás napadá k hlavní zápletce? Při této vzrušené a neuspořádané diskuzi se vyučující ujme role zapisovatele a moderátora. Žáci by si měli navzájem naslouchat a navazovat na nápady druhých. (Vybrali jsme dívku, která se chce stát fotbalistkou. Kopaná je menším dětem ve škole blízka.)

Znázornění zápletky: pracovali jsme s vývojovým diagramem (viz níže). Začali jsme nahoře a postupovali směrem dolů. Je možné pracovat i s horou vypravěčského zvonu.

1.	Poselství filmu, problém vyřešen
2.	Zápletky – jak dojde k rozuzlení?
3.	Postavy
4.	Úvod do problému
5.	Úvodní scéna – prostředí

Tom – chlapec
Alex – dívka
O úžasné fotbalistce
Poměrně neoblíbená
Stydlivá
Desetiletá

Výstavba **postav** – heslovitý brainstorming. Rozdělení úloh. Rozkreslení **akce** v jednotlivých scénách do obrázkového scénáře (storyboardu).

Scénář rozepsaný pro jednotlivé postavy.

Zkoušení scény – natáčení; posloupnost zkoušení a natáčení opakujeme, dokud nejsme se scénou spokojeni.

Měli jsme poměrně šibeniční termín, což přimělo žáky se soustředit. Vyučující práci facilitoval a hlídal čas.

Jiná skupina pracovala s kreslicí aplikací pro iPad a z těchto ilustrací sestavila film *Raven and Monty*. Oba natočené filmy viz <https://www.sankofa-storytelling.eu>.

Životopis čehokoliv!

Každá věc má svůj příběh. Prapůvod všech věcí lze vystopovat v přírodě.

Globální téma: udržitelnost, recyklace.

Cíl udržitelného rozvoje: 12 – Odpovědná výroba a spotřeba

Materiály:

Shromáždíme soubor předmětů: list papíru, kožená bota, sportovní bota, plastová hračka, gumička, kancelářská sponka, teplé ponožky.

Postup:

U každého z těchto předmětů si představíme jeho životní příběh. Popíšeme jeho historii pozpátku, od užívání spotřebitelem přes výrobu až k původním přírodním surovinám, ze kterých byly vyrobeny jeho součásti. Předmět personifikujeme a jeho příběh vyprávíme jako životopis.

Například: Vyprávíme příběh novin počínaje stromem v lese. Příběh plastové hračky vyprávíme od pravěkých rostlin, ze kterých vznikla ropa použitá k výrobě umělé hmoty.

Pak si představíme, co se v příběhu přihodí dál. Popíšeme, co se s předmětem stane po použití, když doslouží. Skončí navždy na skládce nebo v moři, zrecykluje se na něco jiného, nebo se (v rámci udržitelného cyklu) rozpadne na prvočinitele, které se opět stanou surovinou?

Jaký dopad na životní prostředí má předmět ve fázi výroby, užívání a likvidace? Dá se recyklovat úplně, nebo jen částečně?

Technologie na tvorbu digitálních příběhů

Bez ohledu na použité médium by žáci měli **před** zahájením natáčení projít všemi etapami psaní příběhu – určení hlavního tématu, prostředí, zápletky, budování postav, obrázkový scénář, klasický scénář. V opačném případě hrozí velká ztráta času! Viz studijní příručka, str. 32, a výše popsany příklad z výuky v oddíle Píšeme nový příběh.

Použití iMovie

iMovie je volně dostupná aplikace na střihání videa pro iPhone, iPad a počítače Apple Mac. Umožňuje žákům vytvořit jednoduchý film složený z obrázků, videa, zvuku a přechodů.

iMovie obsahuje knihovnu doprovodné hudby a zvukových efektů, které můžeme do projektu zakomponovat. Žáci mají možnost vytvořit projekt filmu, nebo projekt upoutávky. Filmy jsou méně strukturované a umožňují pružnější přidávání videa, zvuku a obrázků. V prostředí upoutávek je tvorba filmu více nalinkovaná. Upoutávky jsou předem naformátované jako trailer k filmu, který se chystá do kin. Žáci pouze upraví text a vloží video nebo obrázky.

Pookénková animace

Pookénková (stop motion) animace je zábavná pro tvůrce i diváky. Je však velmi časově náročná a vyžaduje jednoduchou zápletku s malým počtem postav. Jde o zajímavý způsob, jak se mohou žáci seznámit s novou technologií, dát průchod obrazotvornosti a povzbudit svoji kreativitu. Existuje řada volně dostupných aplikací, se kterými jde stříh lépe od ruky:

- >>> Stop Motion Studio – užitečný repertoár funkcí, vhodný pro začátečníky.
- >>> Lego Movie Maker – vhodný pro děti, provází celou tvorbou pookénkové animace od začátku do konce.
- >>> iMotion – výkonná aplikace na časosběrnou fotografii a pookénkovou animaci pro operační systém iOS, ideální pro starší žáky.

Vytváříme příběhy s pomocí Zoomu

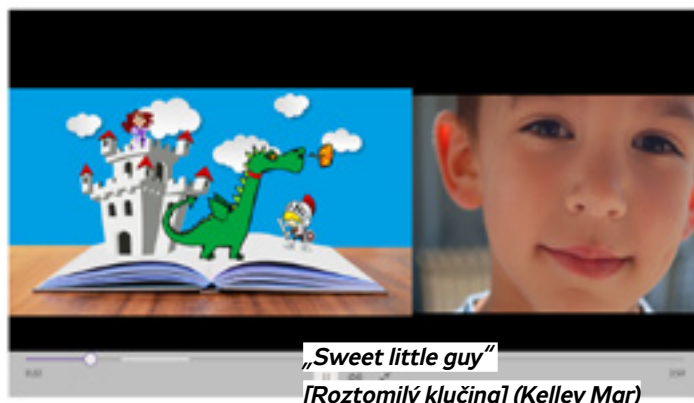
Současná pandemie nás donutila přehodnotit pedagogické techniky a způsoby učení. Začali jsme hledat důmyslné postupy vyprávění a sdílení příběhů a naučili jsme se příběhy digitalizovat s pomocí osvědčených i nových nástrojů.

Vybereme příběh.

- >>> Je originální?
- >>> Už jsme si jej stačili oblíbit? Shodnout se s celou třídou na jednom příběhu může být docela obtížné. Dáme žákům hlasovat o pěti předem vybraných knížek. Každý má jeden hlas.

Úlohy

- >>> Režisér, který bude řídit akci (žákovská úloha).
- >>> Máme žáka, který umí dobře se Zoomem nebo nám s ním může asistovat?
- >>> Vybraní žáci budou předčítat konkrétní pasáže příběhu.
- >>> Vybraní žáci budou konkrétní pasáže příběhu znázorňovat. Může to být formou fotografie osoby, fotografie hračky, figurky z modelíny, digitální kresby nebo kresby klasickou technikou (naskenované, vyfocené).
- >>> V závislosti na velikosti skupiny mohou někteří žáci zastávat i více úloh.

Před záznamem

- >>> V aplikaci PowerPoint nebo Prezentace Google vytvoříme prezentaci s díly žáků.
- >>> Když je prezentace hotová, otevřeme ji na prvním snímku a spustíme ji tlačítkem F5 (PowerPoint) nebo tlačítkem SPUSTIT (Prezentace Google).
- >>> Otevřeme Zoom a nastavíme: sdílení obrazovky s velkou miniaturou mluvícího účastníka (pokud děti na obrazovce mít nemůžeme, nastavíme: sdílení obrazovky bez mluvícího účastníka nebo zobrazení galerie). Český návod: https://sentia.cz/wp-content/uploads/2020/09/Zoom_Videoconferencing_manual_CZ.pdf.
- >>> Klikneme na NEW MEETING (nová schůzka) a SHARE SCREEN (sdílet obrazovku). Zvolíme obrazovku a potvrdíme SHARE.
- >>> Prezentace se promítá na obrazovku třídy. Proklikáme se jednotlivými snímky. Prezentaci projdeme několikrát na zkoušku.

Záznam

- >>> Otevřeme prezentaci na prvním snímku a spustíme ji tlačítkem F5 (PowerPoint) nebo tlačítkem SPUSTIT (Prezentace Google).
- >>> Stiskneme ALT + tabulátor a přejdeme do aplikace Zoom. Zvolíme SHARE SCREEN (sdílet obrazovku) a potvrdíme SHARE (sdílení) prezentace zvětšené na celou obrazovku.
- >>> Máme-li zúčastněné žáky v záběru kamery, klikneme na RECORD (záznam) a můžeme začít!
- >>> Soubor MP4 se uloží na místo zvolené v nastavení.
- >>> Klikneme na soubor a vyzkoušíme si, jak je stříh MP4 videa ve Windows i na Macu snadný.

Sdílení

- >>> s jinými třídami,
- >>> s jinými školami (jste-li zapojeni do síťovacího projektu),
- >>> s rodiči a vychovateli žáků,
- >>> s námi! prostřednictvím stránek www.sankofa-storytelling.eu.

*„Každý z nás je vypravěčem. My všichni žijeme v síti příběhů.
Není silnějšího pouta mezi lidmi než prostřednictvím vyprávění.“
Jimmy Neil Smith, ředitel International Storytelling Center*

Případové studie

Festival vyprávění – Slovensko

V srpnu 2020 se v Ekocentru SOSNA uskutečnil celodenní letní festival *SúLadenie* [souladění]. Mezi návštěvníky byly rodiny s dětmi, mladí lidé i veřejnost se zájmem o globální a ekologickou problematiku. Cílem festivalu, který SOSNA pořádala již devátým rokem, je prostřednictvím uměleckých a kulturních aktivit upozorňovat na ekologické a sociální otázky. Usilujeme o zvýšení zájmu o životní prostředí, přírodu, klima a sociální problémy v našem regionu i v celé společnosti. V našem přístupu se snoubí umělecké aktivity (divadlo, hudba, tanec apod.) se vzděláváním (přednášky, diskuze aj.) a praktickými činnostmi (řemeslné a umělecké kurzy a dílny). Tento ročník byl zaměřen speciálně na téma vyprávění a různé jeho formy (divadlo, tanec, mluvené slovo, práce s přírodními materiály atd.).

V programu festivalu jsou pravidelně tematizovány Cíle udržitelného rozvoje – Kvalitní vzdělání, Odpovědná výroba a spotřeba, Rovnost mužů a žen, a především Klimatická opatření.

V srpnu 2020 byla epidemická situace na Slovensku naštěstí mnohem lepší než v okolních zemích, a tak jsme mohli přivítat účastníky z tuzemska i ze zahraničí. Většina programu se odehrávala pod otevřeným nebem, v Přírodní zahradě, kde si lidé udržovali bezpečnou vzájemnou vzdálenost. Festivalu se zúčastnilo několik pedagogů, včetně osob přímo zapojených do projektu SANKOFA. O projektu SANKOFA, jeho cílech a výstupech jsme návštěvníky informovali.

Pořadatelem festivalu byla partnerská organizace projektu SANKOFA – občanské sdružení SOSNA. Na programu byli umělci, učitelé a další osobnosti, které se tak či onak zabývají vyprávěním příběhů. Vystoupili mimo jiné nejznámější slovenský blogger a překladatel beletrie Samo Marec; přední slovenská tanečnice Ariadna Vendelová; oceněný

výtvarný umělec Oto Hudec, který se zaměřuje na klimatická témata; vůdčí představitel slam poetry Samuel Szabó; zpěvák Erik Sikora a mnozí další. Úspěch měl divadelní workshop „Hopi Hope“ s herci s Downovým syndromem, performerka Jana Humeňanská vedla kreativní workshop pro děti „Jak rozumět příběhu“ a ženy se dostaly ke slovu i v Domečku pro Hobity s Natálií Miramą.

Byly zde také prodejní stánky s kvalitní literaturou a s uměleckými předměty vyrobenými z odpadních i přírodních materiálů.

V různých částech programu byly použity rozdílné přístupy:

- >>> koncerty, slam poetry, tanec a divadlo byly založeny na tradičním pojetí diváků a posluchačů, ale také s jejich zapojením do představení,
- >>> přednášky byly interaktivní, kdy se účastníci zapojovali do debaty a do společného hledání odpovědí na důležité otázky,
- >>> tvůrčí dílny pro dospělé a hry pro děti spočívaly v praktickém osvojování určitých dovedností, včetně dovedností vypravěčských.

Cílů festivalu bylo plně dosaženo, a tak se nám podařilo přispět k oživení zájmu o příběhy a témata globální výchovy. Návštěvníci festivalu měli možnost seznámit se s nejrůznějšími formami vyprávění. Velký zájem vzbudila přednáška „Nejlepší příběh, který jste neslyšeli“ o zapomenutých hrdinech minulosti. Jakub Andor nadšeně referoval o svojí dobrovolnické zkušenosti z Jižní Ameriky a své posluchače, zejména mladé lidi, spolehlivě rozesmál. Program, ve kterém vystoupilo celkem přes 30 účinkujících, se setkal s úspěchem a pozitivním ohlasem publika.

Hlavní tipy pro úspěšné pořádání festivalu vyprávění:

- >>> Nejméně dva měsíce předem postavit dobrovolnický tým, který bude zajišťovat program. Zajistit dostatek dobrovolníků po celou dobu festivalu.
- >>> Vystoupení na vážnější témata (např. přednášky) prostřídat s uměleckými a „lehčími“ formami (koncert, slam poetry aj.).
- >>> Lidé se velmi rádi zapojují do aktivit a tvůrčích dílen!
- >>> Pro rodiny s dětmi: uspořádat program tak, aby byly akce pro děti souběžně s akcemi pro dospělé, aby si rodiče na chvíli oddychli.

Sankofa v programu letních družin v Londýně

Městská část Tower Hamlets v Londýně zajišťuje po dobu školních prázdnin fungování družin pro děti od 3 do 13 let. Jde o kvalitní, bezpečný a inkluzivní program péče o děti, ve kterém jsou všechny děti vedeny k aktivnímu zapojení do vnitřních i venkovních herních aktivit. V roce 2019 navázal s programem spolupráci londýnský Global Learning Centre, když pro děti po dobu letních a podzimních prázdnin uspořádal sérii vypravěčských dílen na téma identity, migrace a kvalitního života.

Srpen 2020

V srpnu docházelo do družin 179 dětí ze čtyřicítky škol městské části. Řada míst byla určena dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a s postižením.

Ve středu 5. srpna jsme s dětmi i dospělými po celém Spojeném království slavili Den her. Tématem tohoto ročníku byly „svobody a dobrodružství všedního dne“.

Zaměřili jsme se na jedinečné vlastnosti hry, která, jak známo, pomáhá dětem porozumět světu kolem nich a může přispívat ke snížení stresu a úzkosti, zejména v těžkých a nejistých časech.

- >>> Hra je zábava a dětem přináší pocit štěstí.
- >>> Hra přispívá k fyzickému, duševnímu a emočnímu zdraví a pohodě dítěte.
- >>> Při hře se posiluje odolnost dítěte vůči stresu, úzkosti a problémům.
- >>> Hra u dětí rozvíjí sebevědomí, kreativitu a schopnost řešit problémy.
- >>> Při hře se dítě učí a rozvíjí.

Den her jsme s projektem Sankofa propojili formou zábavných a interaktivních vypravěčských dílen, při kterých jsme si s dětmi hráli a zároveň se zaměřili na témata identity a migrace.

Aktivity jsme připravili s pomocí videí a dalších materiálů z dílny partnerských organizací Sankofa, ve kterých se tradiční vypravěčské techniky snoubí s digitálními technologiemi. Cílem je seznámit děti s některými lokálními i globálními tématy a zároveň u nich rozvíjet vypravěčské a komunitní dovednosti.

Vytvořili jsme aktivity „Slunce a déšť“ pro předškolní děti a „O dvou vesnicích“ pro děti ve věku 7–12 let. **Tyto aktivity, včetně materiálů a výstupů, jsou vyučujícím k dispozici v příslušné kapitole této sady nástrojů.**

V souladu s bezpečnostními předpisy zřizovatele bylo v družině zakázáno používat telefony a fotoaparáty, a tak bohužel nepřinášíme žádnou obrazovou dokumentaci.

Na podzim jsme realizovali další aktivitu, sestávající z dílen na motivy Cíle udržitelného rozvoje 3 – Zdraví a kvalitní život. V tomto formátu jsme se zaměřili na to, co dětem dělá radost, a představili globální téma práv a povinností s ohledem na nejrozumnější lidské potřeby. Na základě těchto poznatků děti později lépe pochopí pojem dětských práv.

O podzimních prázdninách docházelo do družin 166 dětí z 97 rodin a 51 různých škol.

V těchto aktivitách jsme pracovali s videem „Amran’s Film“ z dílny Ragdoll Foundation, organizace zaměřené na rozvoj dětské představivosti prostřednictvím umění. S videem lze pracovat v různých jazykových prostředích, protože neobsahuje dialogy. Na základě videa jsme vytvořili workshop „Co mi udělá radost?“ ve dvou verzích – pro předškoláky a pro děti ve věku 7–12 let.

Tyto aktivity, včetně materiálů a výstupů, jsou vyučujícím k dispozici v příslušné kapitole této sady nástrojů.

K programům realizovaným během letních i podzimních prázdnin jsme obdrželi velmi pozitivní **zpětnou vazbu od rodičů a vychovatelů**. 89 % rodin se zúčastnilo znovu a 100 % rodičů hodnotilo naše pracovníky a aktivity jako dobré nebo velmi dobré.

V roce 2020 obdržel program letních družin městské části Tower Hamlets cenu *Sanctuary Award*. Stal se prvním nositelem tohoto ocenění z této kategorie poskytovatelů ve Spojeném království. Sdružení Sanctuary City UK uděluje ocenění sítím, skupinám a organizacím vytvářejícím přátelskou a inkluzivní kulturu pro lidi prchající před násilím nebo pronásledováním.

Představitelé programu uznávají, že k získání ocenění přispěly i dílny na téma identity, migrace, uprchlíků a žadatelů o azyl z dílny Global Learning London.

Starosta městské části John Biggs uvedl: „Velmi mě těší, že náš program letních družin získal cenu *Sanctuary Award*. U nás v East Endu jsme pyšní na naši dlouhou tradici, kdy mezi sebe vítáme lidi z celého světa, a především lidi, kteří utekli před válkou a pronásledováním. Budeme-li děti seznamovat s tím, jak lidé hledající bezpečné útočiště přispívají k naší komunitě, budeme mezi nimi pěstovat přátelskou a inkluzivní kulturu již od předškolních let.“

https://www.towerhamlets.gov.uk/News_events/2020/October_20/ (v angličtině)

Aktivity žákovského auditu SANKOFA

V následujícím textu popisujeme trojici výukových aktivit, které jsou určeny k realizaci při zahájení projektu SANKOFA, a to v každé třídě, která se do projektu zapojí. Jsou součástí projektové evaluace a zároveň technikou sběru vstupních dat o žákovských kompetencích v šesti oblastech učení, na které je projekt zaměřen.

K zamýšleným výstupům projektu SANKOFA na úrovni žáků patří:

1. rozvoj kritického myšlení,
2. zvýšené sebevědomí a sebeuplatnění s ohledem na schopnost akce s pozitivními dopady na lidi a planetu,
3. zvýšené interkulturní dovednosti pro udržitelný rozvoj,
4. zvýšená gramotnost a mluvní dovednosti,
5. zvýšené digitální kompetence,
6. prohloubení znalosti angličtiny (u žáků v ČR a SR).

Výstupy 1, 2 a 3

... patří ke „globálním kompetencím“. V těchto participativních aktivitách prozkoumáte, jaké mají žáci postoje a znalosti, popř. domnělé znalosti, o projektových tématech. V tomto textu uvádíme pokyny a veškeré materiály, které potřebujete k realizaci těchto tří výukových aktivit a k záznamu poznatků, které s žáky po zahájení projektu získáte. Očekáváme, že ty samé aktivity provedete ještě jednou na konci a poznatky si opět zaznamenate, aby bylo možné zhodnotit pokrok v učení a případnou změnu postojů žáků v důsledku účasti na projektu SANKOFA.

Výstupy 4, 5 a 6:

Jako vedoucí učitel SANKOFA byste nám na konci projektu měli sdělit, jak hodnotíte pokrok žáků v oblasti gramotnosti, digitálních kompetencí a znalosti angličtiny (pouze u žáků z ČR a SR), a především do jaké míry lze tento pokrok připsat působení projektu. Měli byste si vybrat tři žáky – jednoho, který podle vás ve všech těchto oblastech dosáhl NEJVĚTŠÍHO pokroku, jednoho s NEJMENŠÍM pokrokem a jednoho, který dosáhl v rámci třídy průměrného výsledku. U těchto žáků byste měli stručně popsat jejich cestu učení, zejména pak to, jak podle vašich zkušeností na pokrok dětí působily jednotlivé projektové aktivity. Doporučujeme vám pravidelně si zapisovat postřehy k cestám učení, po kterých se žáci ubírají, včetně vaší osobní reflexe a popřípadě výjimečných příkladů žákovské práce. Díky této reflexivní praxi si jako vyučující během projektové práce lépe uvědomíte, jak vy sami chápete fungování jednotlivých metod a jejich roli v cestách učení, po kterých se žáci ubírají.

Poděkování

Aktivity 1 a 2 byly převzaty z publikace *Global Literacy Pupil Audit* organizace CDEC (www.cdec.org.uk).
Aktivita 3 byla převzata ze sady nástrojů *How Do We Know It's Working* od organizace RISC (toolkit.risc.org.uk).

Zhodnocení sebevědomí a sebeuplatnění žáků s ohledem na schopnost akce s pozitivními dopady na lidi a planetu

Co chci zjistit?

- >>> Zda si žáci věří, že jsou schopni akce s pozitivními dopady na lidi a planetu.
- >>> Co si žáci myslí a co vědí o možných akcích na podporu spravedlnosti a udržitelnosti na světě.

Co budu potřebovat?

- >>> Provaz asi 5 m dlouhý
- >>> Listy A4 s nápisy „Souhlasím“ a „Nesouhlasím“
- >>> Asistenta, který vyfotografuje umístění dětí a udělá poznámky z diskuze

Co budu dělat?

Délka: 30 minut

- >>> Provaz položíme rovně na zem a na jednotlivé konce umístíme karty „Souhlasím“ a „Nesouhlasím“.
- >>> Vysvětlíme žákům práci s „pojmovým lanem“. Vyučující přečte výrok a žáci se zamyslí, do jaké míry s ním souhlasí nebo nesouhlasí. Mohou s ním souhlasit či nesouhlasit zcela, NEBO částečně. Svůj názor vyjádří tím, na jaký bod lana se postaví.
- >>> Položíme otázku „*Děti nemají dost síly změnit svět*“. Žáci mají 20 sekund, aby si otázku promysleli (mohou i se zavřenýma očima). Po dobu 60 sekund pak otázku probírají ve dvojicích (tím umožníme každému, aby se k otázce nějak postavil, a nečekal jen, co si budou myslet ostatní).
- >>> Nyní se žáci postaví podél lana podle toho, do jaké míry s výrokem souhlasí nebo nesouhlasí. Požádáme žáky, aby svoje volby odůvodnili. Kdo se přihlásí a podělí o svoje úvahy s ostatními? Vybíráme žáky z různých částí lana. Stojí-li všichni žáci na stejné (nebo podobné) pozici, zeptáme se, jaké důvody by *mohl* mít někdo, kdo by se rozhodl postavit na opačný konec lana. Diskuzi moderujeme tak, aby žáci pokud možno navazovali na úvahy ostatních, popřípadě je problematizovali. Svůj názor by měl žák odůvodnit.
- >>> Vyučující by měl pomlčet o svém vlastním názoru a neměl by projevovat souhlas či nesouhlas (třeba tónem hlasu). Další žáci mohou předestřít alternativy. Společně promýšlíme jejich důsledky a ptáme se na příklady. Na závěr se mohou žáci, kteří po vyslechnutí diskuze změnili názor, přesunout na příslušný bod lana.
- >>> Celý postup zopakujeme s otázkami „*Vím, jak svět změnit k lepšímu*“ a „*Věřím si, že dokážu svět změnit k lepšímu*“.

- >>> Na závěr aktivity položíme otevřenou otázku (již bez použití pojmového lana): „*Pokusil/a jsem se někdy nějak změnit svět k lepšímu?*“. Schválně, jestli žáci spojují s globálním dopadem i některou z aktivit, na kterých se podíleli.

Jak mám výsledky vyhodnotit?

- >>> Brzy po skončení aktivity bychom měli na základě poznámek asistenta reflektovat, zda si žáci věří, že jsou schopni akce s pozitivními dopady na lidi a planetu, a co si myslí a vědí o možných akcích na podporu spravedlnosti a udržitelnosti na světě.
- >>> Použijeme záznamový arch (viz níže). Nemusíme zaznamenávat VŠECHNY výroky, stačí reprezentativní vzorek, ze kterého si uděláme obrázek o celkovém stavu žákovského povědomí a sebevědomí. Zvážíme, jak podrobný záznam potřebujeme pro sebe s ohledem na to, že stejnou aktivitu budeme realizovat znovu po skončení projektu.
- >>> Všímáme si, do jaké míry si žáci uvědomují dopady svého vlastního života na lidi a planetu.
- >>> Zhodnotíme, jaký mají žáci přehled o vhodných akcích na podporu sociální spravedlnosti a udržitelnosti a zda rozlišují mezi akcemi lokálními a globálními.
- >>> Uvědomují si, že mohou na uskutečnění změny pracovat společně nebo se zapojovat do širších kampaní?

Jak změřím dosaženou změnu?

Na závěr projektu aktivitu zopakujeme přesně stejným způsobem a porovnáme vstupní a výstupní odpovědi.

- >>> Všímáme si, zda žáci lépe chápou dopady individuálních i kolektivních akcí a zda si více věří ohledně uskutečnění změn.
- >>> Všímáme si, zda žáky napadá širší škála přístupů k uskutečnění změn a zda jimi uvažované změny zasahují do širší škály oblastí (např. vyvážené zastoupení odpovědí v oblasti sociální spravedlnosti a udržitelnosti, lokálních a globálních akcí).
- >>> Všímáme si, zda jsou s nějakým lokálním a globálním dopadem spojovány i příběhy pro budoucnost, které žáci v souladu se svými hodnotami a na zvolená témata vytvořili.

Interkulturní porozumění

Co chci zjistit?

Zda a do jaké míry si žáci osvojili interkulturní povědomí a komunikaci

Co budu potřebovat?

- >>> Listy papíru A4 s vytištěnými 12 výroky (viz níže),
- >>> 12 kelímků,
- >>> žetony (např. semínka, hrách) v počtu 12 ks na žáka,
- >>> záznamové archy.

Jsem v kontaktu s lidmi z jiných zemí (v rodině, v sousedství nebo ve skupině přátel).	Váším si názorů lidí z jiných kultur.
Dokážu překonat obtíže, na které ve styku lidmi z jiných kultur narážím.	Lidi z jiných kultur respektuji jako rovnocenné lidské bytosti.
Chci se učit o tom, jak lidé v různých zemích žijí.	Považuji se za občana celého světa.
Chci se dozvědět více o světových náboženstvích.	Myslím, že všichni lidé v naší zemi, včetně těch, kteří k nám přišli žít, by měli mít stejná práva.
Zajímá mě, jak se lidé z různých kultur dívají na svět.	Baví mě, když během školního roku probíráme a oslavujeme rozmanitost kultur.
Zajímají mě tradice jiných kultur.	Mluvím více než jedním jazykem.

Co budu dělat?

- >>> Výroky položíme na podlahu do kruhu, aby si je žáci mohli obejít. Ke každému výroku umístíme kelímek.
- >>> Vysvětlíme žákům, že v této aktivitě půjde o lidi, kteří pocházejí odjinud než my, ať již geograficky nebo společensky. Zaměříme se na to, jak o těchto lidech smýšlíme a jak se k nim vztahujeme. Na toto téma mají lidé nejrůznější názory a žádný z nich není nutně správnější než názory jiné. Buďte proto co nejupřímnější. Máme zde příležitost si popovídat, naslouchat jeden druhému a něco se společně naučit.
- >>> Každý žák dostane 12 žetonů a za úkol má obejít si kruh a jednotlivé výroky si přečíst. U výroku, který pro něj platí, vhodí do kelímku jeden žeton. Pokud výrok neplatí, platí jen částečně nebo je pro žáka nepochopitelný, tak žeton nevhazujeme! Některým žákům tedy žetony zbudou, to nevadí. Během aktivity jsme potichu, každý se rozmyslí sám, nenapodobujeme spolužáky.

- >>> Aktivita může zabrat až deset minut. Po jejím skončení dobrovolníci spočítají žetony v jednotlivých kelímcích a vyučující výsledky zapíše (třeba na lepíky, které připevní k jednotlivým výroky).
- >>> Ještě předtím, než se žáci usadí zpět na svá místa, moderujeme diskuzi o vybraných výroky. (Nejvýznamnější odpovědi zapíšeme na záznamový arch, viz níže). O zápis z diskuze požádáme asistenta.
- >>> Nejprve můžeme vybrat jeden či dva výroky s nejvyšším počtem hlasů. Žáci se hlásí a vysvětlují, proč žeton do kelímku vhodili (uvádějí příklady, kdy nebo jak by se zachovali v souladu s daným výroky).
- >>> Zjišťujeme, zda byly tyto výroky pro někoho matoucí. V diskuzi s celou třídou se snažíme objasnit, co výrok znamená a proč může být daná věc důležitá.
- >>> Poté vybereme dva až tři výroky s nejnižším počtem žetonů. Žáci, kteří pro tyto výroky nehlasovali, se hlásí a mluví o tom, co je k tomu vedlo, proč mohou být tyto výroky důležité nebo méně důležité.
- >>> Můžeme také předeslat, že v projektu SANKOFA budou mít děti možnost propojit se s žáky z jiných zemí a přes internet se s nimi podělit o svoje digitální příběhy, ale také se podívat na ty jejich.

Jak mám výsledky vyhodnotit?

- >>> Brzy po skončení aktivity zapíšeme počet žetonů u jednotlivých výroky do záznamového archu (viz níže). Zapíšeme rovněž vybrané komentáře nebo otázky, které se u jednotlivých výroky vyskytly.
- >>> Všimáme si, zda žáci chápou nejen to, co interkulturní kompetence jsou, ale také v čem jsou důležité, a zda jsou schopni na konkrétních příkladech prokázat, jak je v životě uplatňují (pokud je uplatňují). Rovněž si všimáme výroky, kterým žáci nerozuměli nebo u kterých podle svých slov nemají kompetenci. Podle toho zaměříme aktivity v projektu SANKOFA.
- >>> Zjišťujeme, zda žáci vnímají jiné kultury povrchně a s jakými problémy v interkulturní komunikaci se potýkají. Přemýšleli spíše stereotypně, anebo projevíli komplexní kritické porozumění?

Jak změřím dosaženou změnu?

Na závěr projektu aktivitu zopakujeme přesně stejným způsobem a porovnáme vstupní a výstupní odpovědi.

- >>> Zvýšené interkulturní kompetence se mohou projevit v tom, že více žáků hlasuje žetony pro více výroky a že ve svých komentářích prokazují komplexnější a detailnější pochopení jiných kultur a problémů v interkulturní komunikaci.

Kritické myšlení

Co chci zjistit?

Do jaké míry žáci při zkoumání pojmu „spravedlnosti“ uplatňují „kritické myšlení“. Chápu například spravedlnost jen jedním způsobem, nebo poptávají a zkoumají různé definice platné v různých kontextech? Jsou schopni chápat tento pojem dvěma různými způsoby zároveň? Projevují citlivost k problematice moci a bezpráví?

Co budu potřebovat?

>>> Názorovou škálu (viz níže) s těmito možnostmi:

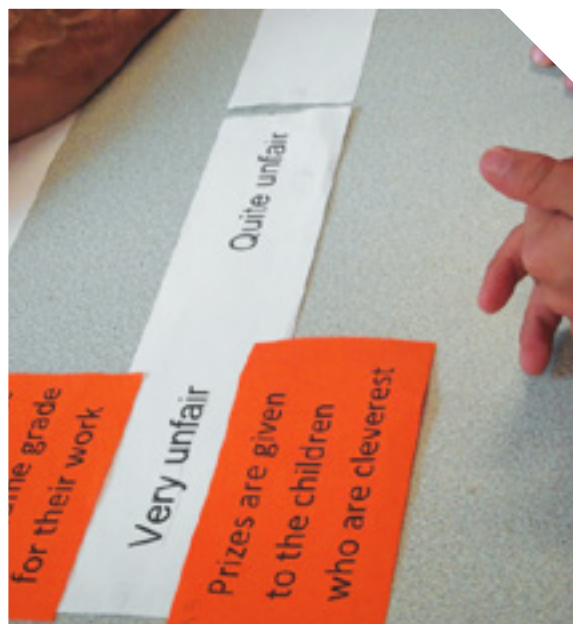
velmi nespravedlivé	nespravedlivé	ani spravedlivé, ani nespravedlivé	spravedlivé	velmi spravedlivé
---------------------	---------------	---------------------------------------	-------------	-------------------

>>> Kartičky, na kterých je vytištěn vždy jeden z následujících výroků (viz níže):

1. Oceňovány jsou nejpilnější děti
2. Oceňovány jsou nejrychleji běžající děti
3. Oceňovány jsou nejchytřejší děti
4. Všechny děti dostanou za práci stejnou známku
5. Vyučující věnují každému dítěti stejné množství času
6. O všechny peníze na světě se lidé podělí rovným dílem
7. Děti si s sebou do školy berou všechny svoje hračky, pak se o ně podělí rovným dílem
8. Někteří lidé mají větší štěstí než jiní
9. Někteří chudí lidé pracují více než někteří bohatí
10. Bohatí si mohou zaplatit lepší zdravotní péči
11. Bohatí mají větší uhlíkovou stopu

Co budu dělat?

- >>> Vybereme některé výroky a ty žáci ve skupinkách umístí na názorové škále.
- >>> Bedlivě nasloucháme jejich diskuzi a důvodům, které je k jednotlivým volbám vedou. Můžeme moderovat diskuzi s celou třídou, kdy porovnáme, do jaké míry se skupinky mezi sebou shodly, a zjistíme, jak děti reagují, když s jejich názory a důvody druzí nesouhlasí.
- >>> Umístění výroků na škále si vyfotografujeme.

Jak mám výsledky vyhodnotit?

- >>> Podle fotografií přidělíme výroky následující hodnocení: velmi nespravedlivé 1 bod, nespravedlivé 2 body, ani spravedlivé, ani nespravedlivé 3 body, spravedlivé 4 body a velmi spravedlivé 5 bodů (viz zánamové archy níže).
- >>> Odpovídala diskuze a žáci uváděné důvody tomu, jak výroky zařadili?
- >>> Které výroky vyvolaly nejživější diskuzi?
- >>> Chápou žáci spravedlnost jen jedním způsobem, nebo poptávají a zkoumají různé definice platné v různých kontextech? Jsou schopni chápat tento pojem dvěma různými způsoby zároveň? Projevují citlivost k problematice moci a bezpráví?

Jak změřím dosaženou změnu?

- >>> Aktivitu zopakujeme na jiném výběru výroků. Odpovědi porovnáme. Vyplývá z odpovědí žáků, že pojem „spravedlnosti“ ztotožňují s „rovností“?
- >>> Všímáme si známek většího příklonu žáků k pojmům a slovníku „práv“ a „spravedlnosti“.
- >>> Jsou nyní žáci více ochotni vyjadřovat názory na možné způsoby snižování nespravedlností?
- >>> Do jaké míry projevují ochotu k akci? Anebo jejich odpovědi svědčí spíše o tom, že považují nespravedlnost za nevyhnutelnou?

Zhodnocení sebevědomí a sebeuplatnění žáků s ohledem na schopnost akce s pozitivními dopady na lidi a planetu

Název školy: Země:

Datum auditu: Třída:

Počet žáků: Věk žáků: Vyučující:

Žáky zmiňované akce na podporu UDRŽITELNOSTI – z minulosti i do budoucna	Žáky zmiňované akce na podporu sociální SPRÁVEDLNOSTI – z minulosti i do budoucna	Sebevědomí s ohledem na schopnost akce s pozitivními dopady na lidi a planetu
Lokální akce		Příklady, v čem si žáci věří, že mohou mít vliv
Globální akce		Příklady, v čem si žáci nevěří, že by mohli mít vliv

Interkulturní porozumění

Název školy: Země:

Datum auditu: Třída:

Počet žáků: Věk žáků: Vyučující:

Výrok	Počet žetonů	Vybrané žakovské komentáře
Jsem v kontaktu s lidmi z jiných zemí (v rodině, v sousedství nebo ve skupině přátel).		
Dokážu překonat obtíže, na které ve styku lidmi z jiných kultur narážím.		
Chci se učit o tom, jak lidé v různých zemích žijí.		
Chci se dozvědět více o světových náboženstvích.		
Zajímá mě, jak se lidé z různých kultur dívají na svět.		
Zajímají mě tradice jiných kultur.		
Vážím si názorů lidí z jiných kultur.		
Lidi z jiných kultur respektuji jako rovnocenné lidské bytosti.		
Považuji se za občana celého světa.		
Myslím, že všichni lidé v naší zemi, včetně těch, kteří k nám přišli žít, by měli mít stejná práva.		
Baví mě, když během školního roku probíráme a oslavujeme rozmanitost kultur.		
Mluvím více než jedním jazykem.		

Jsem v kontaktu s lidmi z jiných zemí

**(v rodině, v sousedství
nebo ve skupině přátel).**

**Dokážu překonat
obtíže, na které ve
styku lidmi z jiných
kultur narážím.**

**Chci se učit o tom,
jak lidé v různých
zemích žijí.**

**Chci se dozvědět
více o světových
náboženstvích.**

**Zajímá mě, jak
se lidé z různých
kultur dívají na
svět.**

**Zajímají mě tradice
jiných kultur.**

Vážím si názorů lidí z jiných kultur.

**Lidi z jiných kultur
respektují jako
rovnocenné lidské
bytosti.**

**Považuji se za
občana celého
světa.**

**Myslím, že všichni
lidé v naší zemi,
včetně těch, kteří
k nám přišli žít,
by měli mít stejná
práva.**

**Baví mě, když
během školního
roku probíráme
a oslavujeme
rozmanitost kultur.**

**Mluvím více než
jedním jazykem.**

Kritické myšlení

Záznamový arch 1 – třídění výroků

Výrok:	Podle fotografií výsledků jednotlivých skupinek přidělíme výroky následující hodnocení: velmi nespravedlivé 1 bod, nespravedlivé 2 body, ani spravedlivé, ani nespravedlivé 3 body, spravedlivé 4 body a velmi spravedlivé 5 bodů.
1. Oceňovány jsou nejpilnější děti	
2. Oceňovány jsou nejrychleji běžající děti	
3. Oceňovány jsou nejchytřejší děti	
4. Všechny děti dostanou za práci stejnou známku	
5. Vyučující věnují každému dítěti stejné množství času	
6. O všechny peníze na světě se lidé podělí rovným dílem	
7. Děti si s sebou do školy berou všechny svoje hračky, pak se o ně podělí rovným dílem	
8. Někteří lidé mají větší štěstí než jiní	
9. Někteří chudí lidé pracují více než někteří bohatí	
10. Bohatí si mohou zaplatit lepší zdravotní péči	
11. Bohatí mají větší uhlíkovou stopu	

Odpovídala diskuze a žáky uváděné důvody tomu, jak výroky zařadili?

Které výroky vyvolaly nejživější diskuzi?

Chápou žáci spravedlnost jen jedním způsobem, nebo poptávají a zkoumají různé definice platné v různých kontextech?

Jsou schopni chápat tento pojem dvěma různými způsoby zároveň?

Projevují citlivost k problematice moci a bezpráví?

1. Oceňovány jsou nejpilnější děti

**2. Oceňovány jsou nejrychleji
běhající děti**

3. Oceňovány jsou nejchytřejší děti

**4. Všechny děti dostanou za práci
stejnou známku**

5. Vyučující věnují každému dítěti stejné množství času

6. O všechny peníze na světě se lidé podělí rovným dílem

7. Děti si s sebou do školy berou všechny svoje hračky, pak se o ně podělí rovným dílem

8. Někteří lidé mají větší štěstí než jiní

9. Někteří chudí lidé pracují více než někteří bohatí

10. Bohatí si mohou zaplatit lepší zdravotní péči

11. Bohatí mají větší uhlíkovou stopu

velmi nespravedlivé

nespravedlivé

**ani spravedlivé,
ani nespravedlivé**

spravedlivé

velmi spravedlivé

Užitečné vypravěčské odkazy a zdroje

Informační zdroje k vyprávění příběhů ve Spojeném království

Sestavila Alia Alzougbi, Global Learning London

- >>> **Planet Esme** je skvělým zdrojem dalších recenzí, tematických seznamů, odkazů a řady dalších materiálů. Najdete zde vše, co potřebujete vědět o dětské literatuře.
- >>> **Settle Stories** je nezávislá nezisková organizace umělců v jednom z nejdlehlších venkovských krajů Spojeného království. V divadle *The Joinery* problematizujeme vnímání umění pocházejícího z venkovských oblastí.
- >>> **Storyteller.net** nabízí stále nový obsah. Je-li nějaký příběh uvedený níže opatřen odkazem, tak jej najdete na těchto stránkách.
- >>> **The Art of Story Telling** vás naučí, jak na to – najdete zde rady k různým technikám, odkazy na příběhové zdroje, portály a blogy a také kontakty na vypravěče a organizace pěstující vypravěčské řemeslo.
- >>> **The Scottish Storytelling Centre** je pulzující umělecký prostor, který v sezóně nabízí program živého vyprávění, divadla, hudby, výstav, dílen, rodinných akcí a festivalů.
- >>> **The Storytelling Resource Centre** nabízí informace a rady všem zájemcům o vyprávění příběhů – vypravěčům, posluchačům, badatelům, pedagogům aj.
- >>> **The Traditional Arts Team** informuje o akcích a aktivitách v oblasti hudby, zpěvu, tance a vyprávění.
- >>> **Tim Sheppard's Storytelling Resources for Storytellers** spravuje rozsáhlou sbírku článků, odkazů a informací o ústní tradici a vypravěčském řemesle – rediguje Tim.
- >>> Knihy a výukové materiály o vyprávění příběhů: <https://storytellingschools.com/resources>.

Informační zdroje k vyprávění příběhů v ČR

- >>> <https://www.story-telling.cz>
Stránky českého spolku zabývajícího se vyprávěním příběhů. Nabídka storytellingových kurzů, bohatý zdroj informací.
- >>> <https://psychologie.cz/terapie-pribehem/>
Článek o uplatnění vyprávění v psychologii.
- >>> https://www.varianty.cz/download/docs/1869_storytelling-tyden-vypraveni-2016.pdf
Nabídka storytellingových programů pro školní třídy.
- >>> <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/18053/STORYTELLING---UVOD-DO-VYPRAVENI-PRIBEHU.html/>
Článek o vyprávění příběhů na stránkách Ministerstva školství.
- >>> <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=53885&view=7327>
Powerpointová prezentace o možnostech využití storytellingu ve školství.

Informační zdroje k vyprávění příběhů na Slovensku

- >>> <https://eduworld.sk/cd/jaroslava-konickova/341/preco-je-storytelling-pre-vas-a-vase-deti-dolezity>
Proč je vyprávění příběhů důležité pro vás a vaše děti, co je to storytelling, čím se rozvíjí aktivní vyprávění příběhů, náležitosti dobrého příběhu apod.
- >>> <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/storytelling-vzdelavanie-cez-pribehy>
Sedm osvědčených postupů využití storytellingu, možnosti uplatnění storytellingu ve výuce.
- >>> <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/storytelling-jeho-sposoby-vyuzitia-vo-vzdelavani-dospelych>
Různé druhy příběhů s různými technikami, zásady využití storytellingu ve vzdělávání, některé techniky storytellingu (obrázkové karty, příběhy z rychloseznamky, mapy příběhů, živé knihovny aj.).
- >>> https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/3_ops_hanecakova_marta_ziva_kniznica.pdf
Multikulturní vzdělávání, co jsou to živé knihovny a jak je zorganizovat.
- >>> https://alkp.sk/wp-content/uploads/2_Pr%C3%ADbeh_H%C4%BEdanie_m%C3%BAdrosti.pdf
Příběhy ve vzdělávání, příběh jako hledání moudrosti.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**GLOBAL
LEARNING
LONDON**

SOSNA
JE ČIARNAKE ZDARUČNÉ